LIBAR MARKA UVODIĆA SPLIĆANINA

„NAŠA PERA"

BIBLIOTEKA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA

Knjiga II.

LIBAR MARKA UVODIĆA

SPLIĆANINA

„NAŠA PERA"

BIBLIOTEKA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA

IZDAVAČ I UREDNIK:

»BINOZA — SVJETSKI PISCI«, NAKLADNI ZAVOD

ZAGREB, BULIĆEVA 12.

Crtež naslovne slike:

ANGJEO UVODIĆ

TISAK »TIPOGRAFIJA« D. D., ZAGREB

NAŠ BIDNI TOVAR

Oficijelno, tetniško oli književno ime za ovo naše domaće živče, je: magarac. Niki ga zovedu: osel, niki kenjac, i ča ti ga znan ja još kako ga zovedu. U nas ga zovedu: tovar.

Pomislite, da svak jema jedno ime, i konji, i pasi, i maške i šimije, pa i medvidi (jerbo se po svin cirkusin medvidi zovedu: Marko), a sami je tovar prez imena.

Kako bi to n. pr. bilo čoviku, koji nebi jema' svoje ime? Ka' da je gluv, da je lud, ka' da je mrtav! Pa eno i oni najtežji zločinci, koji su osudjeni na robiju, jemaju baranko svaki svoj broj. Tovari nimaju ni to.

S konjiman se govori tudeški: »ooo, ije ka' u Beču — curik« i t. d. S pasiman i s papagaliman se govori talijanski: »Ćooo, Moro, maaarća. Tabakin, Bellina kva vien«. S papagalon: »Papagalo ke ora že?« A s tovaron 'ervacki. Ja mislin zaraj tega, jerbo su beštime 'ervacke, a na tovara se najvišje beštima.

Kad 'oćeš da čovika uvridiš, i to najvišje, rečeš mu da je: tovar! Pomislite, njegovo ime je uvrida za koju te sud sudi. Rečeš li čoviku da je kokoš, oli lav, oli miš, oli fazan, neće ti ništa reć', a rečeš li mu da je tovar, odmar će te tužit sudu.

Uvik se spominjen jedan put na sudu, kad je pokojan Bigul bi' tuži' Tarašina da ga je 'oti' ubit'.

Na sučev upit, govori Bigul:

— Gren ja mojin puton, i nejoteć, ka' u falice, ga obaturnen, a on na me navali ka' vol, ka' ris jedan . . .

— Laže ka' pas — upada Tarašin.

— Nisan gospodine — nastav'ja Bigul — on je skoči' na me ka' zmaj, ka zmija 'jutica, ka' aždaja, ka' zvir jedna, ka' lav, ka' tigre jedna. To je on vika' ka' sotona, čini' je pusti zulum, da to nebi bi' djaval čini', to je bi' jastreb, lambro, jejina, znate li ča je jejina? 'Oti' me deboto ubit', da nisan bi' brz za uteć', bi' bi tot pogini'. Ča je on tot čini', to nebi, s prošćenjen, bi' učini' nijedan tovar.

— Nisan nikad bi' ni za svidoka, a ovo mi je prvi put ča san pristupi' na ove skale — počme da se pravda Tarašin, ka' svi oni koji su o'tuženi. — Ja san one večeri bi' malo vinetan, pa me Vi sudite kako 'oćete, ma va'ja da i njega osudite, ča me je, uz Vaše dobro svidočje, ovod jutros prid Van uvridi'. Nij' mi stalo ča m'e spomenu' sve one puste beštije, ma molin da ga osudite za onu zadnju besidu, za ono ča m' 'e reka' da san: tovar.

Jeste li vidili? Nij' mu bilo stalo ča mu je reka' da je: zmaj, lav, tigre, vrag, aždaja, ris, zmija 'jutica i ostalo, a uvridi' se samo za onu zadnju, da je tovar!

Jemaju tovari bit strašno pogrišili, da i' je Bog stavi' me'u najgore beštije.

Tovar je ... tovar!

Višje su puti općina i druge vlasti stavile oglase, kako se životinje nesmidu tuć', najskoli tovare, da i' nikako ka' obranu.

Ma ko će i' obranit'? Neće ni miljun oglasi!

Ko će i' obranit', kad i' niki za sriću tišćidu, i mislu, da ča i' višje tuču, da ćedu bit srićniji.

»Udri tovara
Bit će ti ara!«

Jeli zimi, vezan na stožišću, puše u nj bura, da ga nij' vo'ja ni jist', a i nima ven malo suva lozja. Puše u nj bura i diže mu onu dlaku, ka' ono travu na vitru. Naježuri se ka' jež. On tako bidan stoji od jutra do na večer, i cilo vrime drće ka' prut. Gospodar sidi ispo' zidića, u zaklonu od bure, ruča, pije bevandu i sunča se, a tovar na vitru. A moga' bi ga vezat' ispo'

zidića, da se i on sunča, da ga vitar ne probija, ma, to nikomu nij' nikad palo na pamet. Tovar je!

Liti, kad ono zvizdan božji zapeče, jopet on bidan vezan za stožišće. Stoji onako ... ka' tovar, a sunce ga izgara. Takneš li ga rukon, deboto si se opari'. Glavu je prignu', lunbuli mu skaču kako ono o' puste, vrućine diše, a gospodar mu spava u 'ladu ispo' smokve.

Kad je večer, kad je red iz po'ja poć doma, tovaru je najgore.

Dojde gospodar ukraj njega, i prez ikakva razloga, udre ga dobro dva puta nogon u trbuj. To je ka' da mu govori, da jemaju poć' doma. Baci na nj samar. Naprti ga ča more višje, pa onda obisi: kabal, motiku, mašklin, dvi tri ramine, po koju oveću granu, torbu, tikvu, ma sve to tako, da mu uvik čakod oštrijega dere vrat, uši, oli oči, ma se to ne gleda, a moredu bit i drače. Ako mu je višje piza na jednu stranu, neće s ove čakod primistit' na onu 'di je manje, vengo tot obisi za ekvilibar jednu veliku stinu. U zadnju sede on ozgar, i pribaci obe noge tovaru oko vrata, pa ga s onin tvrdin opankan o' šušice, ča se skori ka' rog, tuče u vilice.

Ako je puno piza, i ako naravno vidi da bi moga' past' s tovara, onda gre na noge za tovaron, ma se tišći za ular, i pušća da ga tovar vuče do doma. Za krstac o' samara veže kožu, pa do jedna, ka' da su se dogovorile, neće da gredu, ven i nju va'ja da tovar vuče.

Kada tovar nosi njega samoga, vuču mu se noge do tleja, jerbo je 'dikod on veći o' tovara.

Ako su dica došla š njin u po'je, onda on sidi u sridu, na samaru. Mali Marinko sidi isprin njega u anteršeru zajedno s pason, a mali Fabjanko nazad. Mali Marinko tuče tovara nogan u vrat i u vilice. Gospodar ga tuče nogan u lunbule, mali Fabjanko ga bada stragа su bokun oštrega driva oli stinom oštrujon, a koza jopet nazad misto krika.

Kad sami gospodar jaši, da se ne umori tuć ga, vazme čakod oštrijega da ga more straga badat', a 'dikodir ga i s kamišon o' lule bada. Dosta je onda da samo rukon zama'ne, tovar odmar učini nikoliko korakov' bržje, i ka' veselo zama'ne nikoliko puti repon, ma ne o' vese'ja, ven o' straja.

I nikor nesmi ništa reć'.

Jedan put je pokojni profešur Širišćević zaustavi' jednega, koji je bi' puno naprti' tovara, tako, da se tovar jedva moga' vidit', a povrj svega ozgar je gospodar bi' uzja'. Poče' je Širišćević na nj vikat', da to neva'ja, da nij' lipo, da je i tovar stvor božji i ostalo.

Gospodar nij' Širišćeviću ništa reka'. Sjaši s tovara, dojde isprin njega, skine mu kapu i govori:

— Škužajte šjor tovare, nisan do danas zna' da jemate a'vokata!

Onda ga ozdal udre dva puta nogon u trbuj i uputu se oba put Varoša. A slušajte ovu:

Jedan je odrena' ništo drv' na tovara. Naprti' ga je ča je moga' bo'je, tako, da tovar jedva gre, pa bidan čini male korake. On za njin viče: »žuaaaa!« i tuče ga jednon bi'jon, ka' tuče. Niki, koji su se tot našli, počeli su proteštirat', i zvali redara. Redar mu naredi da rasprti tovara. On odriši drva, a kad je odriši', skoči' je u stranu da ga koje drivo ne udre u nogu.

A tovar, bidan, nemore skočit'! Njemu driv'ja i bi'je padaju sve u jedan put, i udru mu po žnjutiman i cipciman. Redar učini tužbu.

Kad je bila urečena rasprava, pita ga sudac Jarebica:

— Zašto si ti nemilosrdno tukao magare?

— Ol' ga nemogu tuć'? Moj je...

— Nije istina... ne smiješ ga tući.

— As ti gra'ju! 'Di se to vidilo, da ja tovara nemogu tuć'! Zašto je onda tovar?

— Jesi li ga dakle tukao?

— Jesan, kako nebi tovara tuka'!

— Zato što si priznao, za ovo samo tri dana zatvora.

— As ti.... — sta' se ovi čudit', a isto tako su se stali čudit' i svi oni koji su slušali tu raspravu. Svi su se stali zlamenuvat' livon i desnom rukon, a on najviše:

— As ti... 'di se to vidilo da ja nisan gospodar posvistit' moje živče? Zaraj njega san u'vati' tri dana! Jo, ča će ogrist' ka' dojden doma! Jo, ... očeva i materina...

Kad je doša' doma, uliza' je u konobu, i tot je tovara žestoko naprobiva'... 'di nikor ne vidi.

Čin je ono iz suda bi' izaša', u jednoj mu je ruci bila kapa, a u drugoj karta o' suda, i osta' je tako, isprin suda i krsti' se: »Isus, Osib i Marija! — i sve se čudi i beštima, vrti očiman i glavon, i jopet se sve krsti. Skupi' se odmar oko njega svit, i pitaju ga:

— Ča Van je kume Toma?

— Ma evo san u'vati' tri dana 'di san udri' tovara!

Onda se svi naokolo počmu čudit', a kad mu je došla karta da dojde u prežun, da izvrši ona tri dana, uliza' je u konobu i učini velike konte s tovaron.

Ona tri dana ča je sta' unutra, nij' na ništa misli', vengo samo kako će iz prežuna dreto poć doma, i isprobivat' tovara ka' nikad dosad.

Tako je i bilo. Deboto je trka' do kuće, i na svu prišu uliza' u konobu, pa udri po tovaru držalon o' mašklina. Pô ure ga je tuka', a poslin, svaki dan ga je tuka' i tako se osvećiva' za ona tri dana ča je bi u'vati' zaraj njega. Nij' mu nikako moglo ulist' u glavu, da je u'vati' tri dana zaraj tovara, i ja mislin, da je i umra, brez da mu je to ulizlo u glavu.

Kad je ono Toma bi' osudjen, to s' 'e čulo i pročulo, pa s' 'e svak čudi', i ko je god jema' tovara, dojedan je svoga naprobiva'. I svak je isto govori':

— Jooo...! Da bi ja u'vati' tri dana zaraj tebe! Ovako bi te naprobiva'... — pa udriii... tako, da su oni put, zaraj one osude, ogrizli deboto svi spli'ski tovari, i to dobro.

Kako se onda more s jednin oglason, od udarac' bidne tovare obranit' i spasit'?

Za tovara nima škurije (bič) oli šibice, ka' za druge beštije. Njega se tuče odeb'jon bi'jon, držalon mašklina oli motike, tako, da se oni mukli udarac na daleko čuje.

Svaki put kad ga udre, on se bidan ka' smota i uvije, i oti' bi ka' da izbigne, a gospodar po njemu tuče ka' da je o' gozda... ka' po tovaru!

Osin ča ga tuče, više i beštima na nj... ka' na tovara!

Samo kad je jematva, onda je za nikoliko dan' š njin dobar. Višje mu va'ja ono ča nikoliko dan' izî, ven sve ono ča mu priko godine dadu.

U vinogradu mu daje vinovine, a iz kace o' masta mu daje one pluktine i češa'je, tako, da svin tovariman one dane pomodri čunka o' masta. Ka' dojde doma s maston, zove ženu: »Marece... daj zobi za beštiju« — ne zove ga tovar, ven ga zove: beštija... ka' misli da je to malo lipje. Manje ga i tuče. Cilu godinu nosi za njim bi'ju, a sad uzme bokun šibice, i to najtanju ča more, a tišći je u ruci višje za plašit' ga, ven za tuć' ga. I ne beštima na nj. Š njin se onda i razgovara: »Bog s tobon, 'di greš? Isus, Osib i Marija, osimo se, nemoj u fošu, Gospe te pomogla... ... U'misusovo ti bilo, na sridu puta, nemoj krajen, da mi mišine ne rasparaš. 'Ajde lipi moj, da' će tebi Mare zobi ka' dojdemo doma. 'Ajde malo brže, n'eš se pokajat'«.

Sve ga ovako tetoši, sve ovako lipe i sla'ke beside, a čin projde jematva, kad mu višje u mišinan ne nosi mast, onda jopet po njemu bi'jon, ka' po tovaru!

Spomenut' ću još dva tri slučaja, sve ča san svojin očiman vidi', i ča bi tribovalo da vidu oni koji jemaju izvršivat' naloge razni' općinski' oglasi za zaštitu životinja.

Nazad jednu dva miseca prolazin mimo Ilićev prolaz. Ka' san doša' na onu širinu iza prolaza, vidin

jednega ča je bi' dogna' drva na tovaru. Vraća se i prolazije tuda.

Niki furešti vidu tovara, pa ustavu i njega i gospodara. Brže bo'je jedan od nji' kupi tot blizu pô libríce cukra, i daje kvadrel po kvadrel tovaru u justa. Tovaru, izgleda, nij' bi' mrzak cukar, pa udri on po cukru. Svi se furešti skupu oko tovara, i počnu ga milovat, tetošit' i činit' mu vese'je veliko.

Gospodar gleda. Gleda kako mu tovar gricka cukar, i sve vrti glavon — to ka' u sebi beštima.

Od onamo uz to prolazi jedan poštijer (jema sad i splićani poštijeri), pa se ustavi i gleda. I poštijer prvi zabeštima:

— Nù mu... i cukra mu se 'oće!

— E... — odgovara mu gospodar — i ja to gledan. Dat' ću mu ja ča ga gre!

Kad su se furešti pozdravili s tovaron, dali su gospodaru ono cukra ča je ostalo, i govoru da mu on dade.

— Ča je triba govorit'! Dat' ću mu... — i čin je doša' u jonu ulicu iza Kafe Muljačića, udri' je tovara nikoliko puti dobro nogon, da san se ja čudi' kako mu cukar nij' na grlo izaša'. Progorča' mu je cukar.

A oni poštijer mu govori:

— Udri... dobro... očeva, i cukra mu se 'oće! U sla'kusariju mi s' 'e baci'!

Da nij' bilo cukra, nebi bidan tovar ogriza' ča je ogriza', a oni furešti su mislili, da su mu učinili veliku 'jubav.

Evo druga jedna.

Bila je jedan dan velika kiša. Povodanj. Gledan ja s ponistre svu onu pustu vodu ča pada. Svu je rivu ka' jedan oblak pritisnu', a more se svo zamutilo. Nikoga živa vidit' o' Sustipana, pa sve okolo do na djigu. Sve je ka' mrtvo. Oni kamen, oni anšvalt o' rive se svitli, a po feraliman i palman voda se cidi. Nikoga nima. Sami jedan tovar vezan za feral onod 'di se drva prodaju. Stoji jerbo je vezan. Lije kiša po njemu ka'

ono iz kabla. Mokar je gore ven pivac. Lije kiša, cidi se i lize ona voda po njemu, po repu, po nogan, po ušiman, i curi doli, a on bidan stoji . . . stoji i . . . čeka, čeka da svrši, oli da udre u nj grom, da ga nestane u jedan put. Eto, tako čeka.

I gospodar mu čeka ispo' vrat' o' crikve Sv. Frane.

Kad je svršilo, bilo je podne. Ura od obida.

Dojde gospodar do njega i najprin ga udre nogon u zube . . . da digne glavu . . . Onda ga gleda i pipa rukon samar. Kad je vidi' da je mokar, najidi' se da nemore uzjat', da ga nemore tovar do doma odnit' . . . i počme tuć' tovara, ka' da je on kriv 'di mu je mokar samar.

Išli su zajedno doma . . . i on ga je cilo vrime tuka' za ono ča mu je samar bi' mokar.

A evo sad ova treća, a i ova istinita.

Jema' je jedan jednega tovara i to puno godin'. Beštija ostarila, oslabila i nemore višje deboto ni 'odit'. Va'ja ga . . . ubit'.

Misli gospodar kako bi ga moga' ubit'. Ne zaslužive za tovara sarčit' 'itac iz puške oli rivolvera, a jopet, govori, da mu čini milinje tako ga ubit'.

Znate li ča je učini'?

Odve' ga je u po'je, i veza' za maslinu na kratko, da tako o' glada krepa . . . jerbo mu je činilo milinje ubit' ga.

I s ovin dosta. Moga' bi o tovariman još dese' puti ovoliko napisat', ma će kokod reć, da ni ovoliko nij' zasluživalo napisat' . . . za tovare!

ČA SMO NA OVOM SVITU!

Zvali su je: Kate Aždaja.

Nij' bila splićanka, ma je u Splitu bila od mali' noguj. Bila je o' tamo poda'je iz Vlajov', a govorili su da je 'rišćanka, arkačica . . . i bila je deboto ka' muško.

Prin ven se udala, prala je robu pekiman, oniman ča peču kruv za soldate, a niko je doba prala robu u kažermu o' filance i gjendarima.

Bila je škovacina. U jonon dilu Varoša 'di je ona stala, kùpila je smeće. Gonila je pri' sobon karijolu, a u karijoli je bila lopata i metla.

Nosila je uvik nike stare soldacke postole vezane špagon, modru šaketu i brnicu, a na glavi šudar svezan unazad. Na vratu jon se vidilo par kurdili i jedan fil korala.

Ča je najglavnije, jemala je tri traverse, i o' svake naponase okrajci u'vaćeni u pasu. Osin tega jemala je jedan veliki 'žep na prvoj traversi, a jedan na brnici. Na livon boku su jon visile dvi vrićice, a isto tako dvi druge vrićice visile su na ručican o' karijole.

Ka' bi kùpila smeće, odmar bi razdilila 'di ča gre. Ka' bi metlon potegla i skupila, oli bi našla to jur sprav'jeno uza zid, oli u ćoš, najprin bi rukan pribirala gledala jema li ča za nju . . . za kutnju potribu, oli za . . . prigrist'. Gojila je uvik po dva tri prajca . . . a jemala je i po koju mašku, inače nebi bila mogla živit' o' pusti miši. Prajciman je najbo'je bilo kad je vrime o' cat' i dinj'. Donila bi in Kate po puni maštil korenja, a za maške nisu branče o' ribe, nikad falile.

Poslin bi pribirala ostalu ... grac'ju božju. Bokunići cakla, olova, krpe, komadići rama, starog goždja, kostiju, driv'ja za gorit', sve je to dobro dolazilo. Sve bi to dilila i stav'jala u traverse, 'žepe oli vrićice, svaka stvar na svoje misto, i sve je to ona lipo prodavala.

Ono ča bi ostalo ... a malo je moglo ostat', ono bi metlom skupila. Mekla bi lopatu na zem'ju, a metlon bi povukla i bacila u karijolu, isto ka' ča se žlicon i perunon vadu ... makaruni iz terine i stav'jadu na pjat.

Ka' bi došla doma, iskrenila bi karijolu, i jopet pribirala, da jon čakod nij' ostalo.

Jemala je i zvončić, ma nebi nikad zvonila, jerbo na one strane 'di bi ona küpila smeće, nebi čekali da ona dojde, ven bi, ako su jemali ča bacit', bacivali kroz ponistru, brez da in ikor zazvoni.

Živila je ona dobro, a govorili su da jema i pinez'.

Bila je udana za nikoga Matu, isto iz Vlajov', ča je radi po noći na fabriku o' cimenta. Po danu je spava', višje puti, najskoli liti, na fabriku, a samo bi zimi doša' doma.

Rodila je Kate devetero dice, i sva su jon dica umrla. Nij' i ' mogla ni uzgojit' ni odgojit'. Ra'jala je deboto svaku godinu ,a nijedno jon dite nij' doživilo drugu oli treću godinu.

Za'nje dite, ča jon je bilo ostalo, bila je mala Nanica, jerbo se Katina mater zvala Ane. Lipo, zdravo, šporko dite, modre oči, crno o' sunca, bjondaste vlasi, isto o' sunca, a sva puna ka' šljivica. Uvik bosa, a na njoj sama dva oli i sami jedan bokunić robe. Nij' jon jošćec bilo tri godine.

Kate je stala u jednoj konobi. Tot je kuvala, jila i spavala. To jon je bilo sve. Isprin konobe je bi' jedan mali ka' dvor uvik pun smeća, a u jedan kraj su bile kućice za prajce.

Eto, tot ... me'u smeće, ka' i ostalo osan njezine braće i sestar', s' 'e ta mala Nanica rodila i živila, dok se i ona nij' jedan dan razbolila.

Nij' bolovala ven tri dana, a jur četvrti dan, oko tri bota pozapodne, čuli su susidi 'di Kate u vas glas plače:

— Naniceeeee... Nanice moojaaaa... dite mojeeeee... aaajmeeee...

I dotrčali su susidi, a najprve dvi Katine prijate'jice, Mare Pušilula i Tone Dujašpadovica. To su bile dvi velike Katine prijate'jice, obedvi udovice.

Mare je prala kuline u kasar, i prodavala 'dikod tripice i nožice. Tone je bila o' ribarnice. Nosila je u rešetu ribu po kućan, čistila pase i raže, a prodavala bi mušule i lušćure, a 'dikod i bakalar.

— Ča je, ča jeeee? — pitaju one obe u jedan put, a Kate plače, ka' plače.

— Dušo moja lipaaa... Nanice mojaaaaa... dite moje dragoooo... evo na Malu Gospu tri godineee...

Nanica je umrla.

Kate je sela na drugi skalin o' niki' skal' ča s' 'e 'odilo u šufit, malo ka' pokrov'je... uvik puno smeća.

Plače Kate... i kose su jon pale.

Mare i Tone obuču malu Nanicu u jednu žutu vešticu. Dignu je s poste'je, i meknu na platul ča se roba pere, a platul naslonu na jedine dvi katride ča su u kući bile. Kate in da' jedan cr'jeni vel, s kojin bi ona pokrivala trišnje koje bi od nedi'je isprin vrat' prodavala, a Mare donese četer pet garifuli, malo murtile i malo brštrana, pa mekne po platulu okolo Nanice.

— Slušaj Kate — govori jon Pušilulinka — mi ćemo dvi večeras doć' u tebe, da ne budeš sama.

— Va'jalo bi kupit' malo vina — doda Dujašpadovišna — da jemamo š čim smočit' grlo.

— I malo rakijeeee — pri'vati Kate — za vas dvi, za izjutra.

— A va'jalo bi čakod i u čunku...

— Evo van pa kupiteeeee... — i Kate in da' ništo pinez' a one izajdu.

Dolazile su poslin i druge iz susi'stva, a dica su s vrat' virila.

U večer je doša' Mate doma. Nij' ni riči reka'. Izmiri' je malu pednjiman . . . miru za skrinjicu . . . i otiša' je jopet na fabriku, prez da je proslovia.

Kad je bilo malo kasnije, dojdu Mare i Tone. Mare nosi jedan botiljun pun vina i jedan bocunić o' pô litre rakije. Kate nosi u ruci pe' šes' lokardi, a u traversi 'jibac kruva, pe' šes' kukumari i dvi vele salate.

— Ko će to jiiiist' — plače Kate — ja nemogu ništa stavit' u justaaaa . . . činilo bi mi se da otrovi jiiiin . . . Naniceeee . . . dušo moja lipaaaa . . .

Mare i Tone gredu po kući ka' da su doma.

Mare donese maštil vode, i u jednon kajinu stane čistit' i prat' lokarde. Ti' je kajin Kate našla u smeću. Bi' je deboto cil. Nij' jema' ven samu jednu malu bužicu ,ma bi je Kate začepila su bokun krpice.

U jednon ćošu je bila kužina, a ta kužina je bila jedna ramina o' petro'ja, napravljena ka' fugera.

Mare užge oganj, i konoba zadimi.

Tone vazme oni kajin, u kon je Mare čistila ribu, očisti salatu, iskriža kukumare, ne baš onako na tanko, i u iston ton kajinu sve lipo začini, i dobro rukan zamiša, i stavi jopet mrvu papra.

Ka' se učinila žerava, Mare stavi peć' lokarde, a onda konoba još bo'je zadimi.

Red je sad spomenut' ča je sve bilo u toj konobi.

Najprin je uza zid bila koćeta o' peršone i pô 'di je Kate spavala po noći, a Mate po danu. Na glavu o' koćete su bila štanpana dva srca probodena jednon strilicon i zavezana rusulan. U zidu su bile dvi ponare, a tot su stale stvari o' kužine i od jića, botilja s octon o' tarme, octa o' rusul', u'je od mladi miši, i druge sve potribite stvari kutnje. Na dnu poste'je je bila jedna velika skrinja. Malo poda'je jedan kašun, jedan maštil o' tri uva, i dvi tri kašete. Bi' je jošćec uza zid jedan mali stol, 'di bi Kate obidvala, brojila pineze i pribirala razne manje stvari, koje bi po smeću našla. Nij' ona puno potrošila da uredi kuću. Sve ča jon je tribovalo, sve je skoro po smeću našla. Tako je Toni dala za privrćat' ribu jedan perun, od

oni' o' late kon su falila dva zuba. Za pit' je jemala dva žmula, ma kako su u njiman užgali lumine i stavili ukraj Nanice, nisu one jemale oklen pit', ma s' 'e Kate odmar snašla. Izvadila je iz jedne ponare jednu čikaru prez ručice i dosta okrnutu (nima po smeću cili čikar') i dala je Toni da iz nje pije. Mari je dala jedan pot, a za se je vazela jedan mali važ, od oni' za cviće, ča okolo grk'jana jemaju jednu modru zmiju.

Sela je onda jopet na oni drugi skalin, i naslonila se škinon na treći. Mare je okrenila maštil, i sela na nj, a Tone je sela na jednu kašetu.

Sad je poče' razgovor, a . . . lokarde se peču, da o' puste dime se ne vidu koje tri ženske glave tot sididu.

— Koja san ja nesriknja ženaaaa — plače Kate — deveteroooo, devetero diceeee . . . pa evo san sama ostalaaaa . . . a ova rajna Nanica m' 'e bila ostalaaaa . . . mislila san biće mi i 'rana i obrana u starosti, a evo je i ona . . .

— Uze' je 'e Bog k sebi — pri'vati Mare — da jema angjela jednega suvišje — ukraj sebe . . .

— Devet, devet san i' rodilaaa . . . i svi su mi umrliiii . . .

— Devet angjeli — nadoda Tone — devet angjeli, koji ćedu se molit' Bogu za svoju mater.

I sve tri plaču, malo o' ganuća, i malo o' . . . dime, i taru traversan oči, pa onda nos, pa onda justa, pa onda vrat. 'Dikod se koja začeš'je s jednin prston, najprin me'u kose, pa po vratu, pa u nidra, i onda sa svon brnicon po bedriman i . . . nazad.

— Ja neznan koja jon je nenadinja došlaaaa — plače Kate — dva tri dana je ovako ka' prizlovo'jna bila, nij' marila za ništaaa . . . i nij' 'tila jiiiist'. Ja jon bidna dajeeen, a ona nećeee, ven je postala grintava, poligala je, i u za'nju je legla na poste'juuuu. Jutros m' 'e počela plakat' i sve govori: »majto, 'otu tišanj', 'otu tišaaaanj', 'otu salateee«, a ja nesriknja majka njezina, puca mi srceee . . . nemogu gledat' da mi dite

umire o' gladaaa . . . kupila san jon libricu trišanj', i začinila san jon jednu salatuuuu . . .

— Jo, sunce mojeee . . . — malo ka' zaplače Pušilulinka . . . i gleda na gradele 'di se riba peče.

— Poslin je — nastav'ja Aždajinka s plačon — malo ka' zaknjalaaa . . . okreni Tone te lokardeeee . . . i zaspala jeee . . .

Tone se ustane i prigne se na lokarde. Vazme u desnu ruku oni perun, pa zajedno š njin, i su tri prsta live ruke privrće po gradeli lokarde. Kako koju privrne, malo strese livu ruku, stavi na justa ona tri prsta, i oblizuje i', pa onda otare ruku po traversi, oli naza' na brnicu. Privrće druge, i svaki put oblizuje ona tri prsta', 'dikod jedan po jedan, a 'dikod stavi u justa sva tri prsta u jedanput.

— Govori mi ova šjora Marijeta, ča ovod blizu stojiiii: »Kate moja, zovite jon likaraaa« . . . i ja san bidna otrčala u grad i dovela gaaa . . . namaži Tone tu ribu malo u'jen, i pospi malo soliiii . . .

Tone vazme jednu bočicu u kojoj je bilo u'je s jednon perušinon o' kokoše, namaže lokarde i pospe sol. Lokarde još bo'je zadimu, a ona sol počme pucketat'. 'Dikod zaplamsa oganj, a Tone pu'ne u joganj i u lokarde.

Kroz to vrime Kate plačuć' pripovida:

— Kad je doša' likaaar, nij' je 'e dobro ni pogleda', odmar je reka' da je tif, a poslin uru vrimena, nij' je je bilo višjeeee . . . ka' da je 'e otrovaaaa . . .

— Ča si ga zvaaalaaa — govori jon Mare — eno je moj pokojni Duje, Bog mu da' pokoj, sta' dobro, dok nij' bi' poče' 'odit' po likariman. Va'ja reć' istinu, bi' je malo ka' pocrni', i malo s' 'e bi' ka' naduja' — i pokaže rukan oko sebe, i raširi prste — a oni da jema tropiku, to ka' da mu je voda u stumiku. Kate moja, ja ti sada mogu reć, nij' on vodu nikad pi' . . . vino je, va'ja reć' istinu, a i rakiju. Eto ča likari znadu!

— Gotova je riba — oziv'je se Tone — evo van vazmite.

— Neeećuuuuuu . . . nemoguuuuuuu . . . nebi ti, se okusila za neznan čaaaa . . .

— 'Ajde, ne budi luda, va'ja da uzmeš, va'ja da živeš. Oli nimaš za koga živit, ka' ja? Va'ja da živeš za tvoga Matu . . . a jopet jemaš ona dva . . . prajca.

— Bidni mojiiiii . . . nisan in od jučer ništa dala jist' . . . ka' nisan ni'dir bilaaaa . . . ven uz ovo dite mojeeee. I Mate nij' 'erdjav, dobar jeee . . . i ne dojde doma pijan ven samo od nedijeee . . . i 'dikod o' suboteeee . . . i 'dikod kad se s 'judiman najdeeee . . . dobar je Mateeee . . . i ne udre me, ven samo kad se najidiiiii . . .

— 'Ajde Kate moja — govori jon Tone, i uzela je jednu lokardu za se, a jednu daje Kati. Svoju je naslonila na traversu, a Katinu tišći prstiman, i kako jon lokarda pari prste, primišća je s jedne na drugu ruku — nismo za jedan dan. Ča bi ja sirota jemala reć'? Ostala san prez mog Iveee . . . dobri moj Iveee . . . — i nasloni Kati lokardu na traversu kako je sidila — koji je dobar i 'jucak čovik bi', cili čovik jedaaan . . . jooo, dušo mojaaaa . . . Ive muoooooj . . . u špidalu je umraaaa . . . ugasi' se ka' svićaaa . . . a niki su 'otili reć' da je izgorijaaaa . . . nij' bi' er'jav . . . a ono izjutra rano ka' bi 'odi' u kasar, va'ja da čovik popije kap rakije . . . po onoj zimiii . . . rakije misto kaputaaaa . . . vazmi Kate, vazmiiii . . . 'oće ti se kripostiiii . . .

Kate vazme lokardu, a Tone traverson otare suze i nos.

Kate je donila još dva peruna, ka' oni prvi, i sve tri . . . jidu.

— Kvo bvi bvi' rvekaaa — plače Kate, a vidi jon se u justiman lokarda i salata — poslin vjen vje izvila tvrišnjeeee, da će onvako bvrzo umvriiiit'!

One je dvi tišidu, a onda i one zaplačedu. Svin triman se vidi po puna justa lokardi, salate i kukumari, i svin triman se brada od u'ja svitli.

— A mvoj Iveee . . . govori' je s namvon dvo za'vnjegva čvasaaa . . . — i začepi justa salaton.

— Ča smvo na jovon svitvuuu — zaplače i Mare — govoru da vjema tvamo u 'Jubuški jedvan turčvin čva ličvi svit bo'je ven vijedan vlikar...

Kate, prignuvši malo glavu, proguca jedan zalogaj i pri'vati:

— Oli nisan čula za nj, ma je daleko. Eeee da je on bi' u Splitu, oli ga nebi bila zvalaaa...

— Čula san i ja. U'vati te za ruku, i odmar ti pogodi ča t' 'e.

— I da' ti dvi tri švrake na dan da iziš...

— Dvi triiii! Daje nikiman i po pedese'. Koliko t' 'e godin', onoliko ti da' švrak' da iziš. Pa 'di su druge njegove likarije? Digne sve ka' rukon. Čula san nikidan u kasar 'di govoru ,da je jednemen ča se nemore ni maknut', da' za likariju, da ga najprin dobro istučedu po kostiman žigavicon travon, onda dobro crnon 'žigaricon, i da mu za tridese' dan' dadu svaki dan pô librice zobi...

— Ka' da ga jemaju takat' pod karetinu — reče Mare, jerbo je jur popila pet žmuli vina.

— Ti se rugaš, a da ti znaš koji pusti narod gre u njega! Sve zna, čin te vidi, odmar ti kaže ča t' 'e. Da t' 'e znat' koliko je likari iz Splita išlo u njega. Priobučivali bidu se o' vlaja, da ji' nebi pozna', a on bi in odmar reka': ti si likar!

— Jema bit' domiš'jak... oli je...

— 'Ajde ostavi... ulij ovamo malo vina.

Sve tri nalijedu, popiju i taru se prstiman, rukan i u za'nju traversan.

Tako pijuć', razgovarajuć se i plačuć', u'vatilo i' je jutro.

Oko pe' šes' uri, doša' je Mate doma, i doni' je jednu malu skrinjicu. Prez da je riči reka', promini jaketu, pridigne malu Nanicu, i stavi je u skrinjicu.

Začavlaje Mate skrinjicu i s otin malo ka' probudi Katu, i dvi jon prijate'jice.

Počme Kate plakat', a one je dvi tišidu.

Mate pokrije skrinjicu s jednin velin cr'jenim šudaron, uzme je ispo' päze, i izajde.

Kate još jače zaplače, a Tone naginje oni botiljun 'di je bilo vino. Kad je vidila da je prazan, uzme rakiju, i razdili u tri dila, sebi, Kati i Mari, svakoj jednako, u isto ono oklen su vino pile.

— Va'ja živit' — govori ona Kati, i nudi je rakijon — Kate moja, mlada si jošćec, nisi ostarila, more ti Bog dat' i druge dičice.

— To je božja vo'ja...

Sve tri zajedno vazmu po jedan gucaj rakije. Uzda'ne 'dikod Kate, i uzda'nu i one dvi druge, a svíman se triman 'dikod zašćuca.

— Ah Bože muooj, ča smo na ovon svitu — uzda'ne Tone i popije do kapi rakiju, a kad jon se zašćuca, učini: ep!

— Svi smo crna zem'ja — popije Mare rakiju, i nasloni prazan pot pokraj sebe na kašetu.

— Nima za me živ'jenja — reče u zadnju Kate, i popije iz onoga važa, s onon modron zmijon okolo grk'jana, svoj dil rakije — 'otila bi plakat' a nemogu... a niman danas ča dat' jist'... prajciman... A jeste li vidile Matu? On ništa ne govori... Odni' je 'e na Sustipan, ka' ča je odni' i ono drugi' osan... a 'oti' je Nanici puno dobra...

Sidile su jošćec tako niko vrime, uzda'nule bi i... puvale.

'Dikod bi se koja malo začeš'jala, dok se sve tri nisu umirile... sve su tri zaspale.

Kate je obisila ruke, a glava jon je pala. Usta su jon zatvorena, i u vanka spružena. Puše kroz nos.

Mare je stavila lakat na dno koćete, a glavu naslonila na lakat. Usta su jon otvorena i polako... 'rče.

Tone je naslonila oba lakta na kolina, a rukan u'vatila: glavu... nemore se vidit' kako ona spava, ma se čuje kako puše.

Poslin jedne ure, vrati' se Mate doma.

Ujde polako, svuče novu i obuče jopet staru jaketu, i izajde.

Pojde jopet na fabriku.

One tri ostanu da'je... spavajuć!

SPROVOD JEDNEGA DITETA

I ako je Dalmacija zem'ja vina, obišno naši 'judi nisu pijančine. Jema u svemu iznimak', o Bože moj, pa jema i u temen, ma u puno maloj miri. Našega je čovika teško vidit' pijana. Ritko ga se vidi po noći, a po danu nikad. Jema, va'ja reć istinu, oni' kojiman vino nij' mrsko, a ovi samo iskoristu prigodu da bo'je smoču jezik. Te su prigode u nas vinčanja, blagdani, kršćenja, imendani i žalovanja. I kod žalovanja se pije, da vino ubije malo onu tugu. To je običaj, zato, kad se vidu niki da su malo vinetni, misto da ti rečedu da su bili u joštariju, govoru:

— Bili smo na žalovanju.

To je ka' niko opravdanje, i to se vazim'je u jobzir.

Naravna stvar, da svi oni koji ne gredu u kafu, u tejatar i u kino, da gredu na žmul vina, i to na razgovor s prijate'jiman, s 'judiman.

Ovaki svit odmar napipa 'di je dobro vino.

Običaj je da naši težaci prodavaju svoje naravsko domaće vino na malo, u vlastitin konoban, i u malo dan' ga prodadu. Stavu povišje vrat' ništo tabele, oli jednu granu bilo česa, i to je znak, da je konoba otvorila vino. Svit koji obilazi ove konobe, ne štije novine, nit' oni težak, koji je otvori' konobu, ne stav'ja u novine tu prodaju. Neznaju oni ča će reć reklama, ma se to isto odmah pročuje. To gre od just' do just', i u jedan čas, bo'je vengo radio, svi odmar doznadu. Popodne otvori konobu, a na večer je krcato. Ako je vino dobro, u dva dana ga nestane.

Prvi koji dojdu, to su fakini, to ka' trhonoše. Ako oni dojdu, to će reć da je vino izvrsno.

Dogodi se da 'dikod nikomu triba par litar' bo'jega vina, ako n. pr. jema goste, i kad se informira 'di bi moga 'dobavit' dobrega vina, najde se ko će mu reć:

— Poša'jite vazest' u Varoš gori u Coke. Ka' grom je. Sinoć su bili fakini.

To je ka' jedna svidočba, i kad sutradan gosti piju vino, piju ono koje su dan prin fakini pili.

Osin fakini jema i drugi'. Obično su to prijate'ji, koji se poslin radnje, zajedno uz žmul vina projdu večer u razgovoru, pivanju i smiju.

Bila je naza' dosta godin', jedna takova vesela družba. Poslin rada bi zaseli u kojoj konobi na razgovor. Me'u njiman je bilo i par dobri' glasov', pa bi lipo i pivali. Pivanje i razgovor, oli briškula i trešete ko će vino platit. Nemore se vino pit' i mučat'! Ko je to vidi'?

Bili su na radu skoro svi zajedno, pa kad bi svršili rad, išli bi zajedno smočit' grlo, a mogli su svi lipo vino podnit', pa bi ga dosta mogli i popit'. Obišno bi, jerbo je to bi' običaj, oni, pe' šest njizi', naručili maštil vina, to ka' jedno vidro. Zaseli bi okolo maštila i pili. U maštilu je bi' jedan vrč, pa bi vrčon grabili vino, pili, i onda bi vrč 'odi' od ruke do ruke. Iz maštila se ne vidi koliko ko vina grabi, a iz vrča još manje, koliko ko u grlo lije. Ovakomen svitu ne triba puno jist'. Dosta su dvi srdele, dva orija, jedna malenkost, i dvi litre vina, zato, za pe' šest njizi', maštil o' deset' dvanajst litar' vina, nij' Bog zna ča. I sami jedan zalogaj kruva je dosta, jerbo je za ovaki svit, kruv 'rana, a vino snaga. Ritkost je da zaraj vina ruke poletidu, to ka' da dojde do tučnjave. Ako do tega dojde, to nisu oni pravi Splićani. Splićaniman vino daje samo lipi razgovor i vese'je.

Jedno jutro, jedan od ote naše družbe, dojde na radnju vas vesel.

— Ča je Toni, ča se smiješ?

— Neznate ništa?

— Neznamo. Ča?

— Rodila mi je žena noćas sina.

— As ti sto... — počmu prijate'ji okolo njega skakat', daju mu ruke i čestitaju.

— Gren ja odmar — govori jedan od nji' — vazest' malo tripic' od janca, pa ću odnit' ovod na Manuš u Rojini', da nan za popodne to spravu, i s jednin maštilon vina, ćemo proslavit ovi rodjendan...

Kad je bilo popodne, najranije su kod Rojini' izili tripice, seli okolo maštila, i poče' je razgovor.

Bilo je to u jona doba kad se je ovamo u nas bi' poče' širit' šoćaližam, pa su svi ovi bili šoćališti, a osin tega, bili su i tolomaši. To nij' smetalo.

Najprin su počeli govorit' o' kršćenju.

— Va'ja učinit' veliku marendu, to ka' zakusku, nek se zna kad Toni krsti sina...

— Va'ja da nas bude dese' petnajst kumov'...

— Dvadeset...

— I višjeee. Nek se zna...

— A ime? Kako ćemo ga krstit'?

— Ja bi mu stavi' ime Gjordano Bruno.

— Dobro je. Živija mali Gjordano Brunoooo!

— Ne. Ja bi mu stavi ime Dante.

— A kako bi bilo Karlo Marks?

— Dobro je. Živija mali Karlo Marks!

— Šavonarola ga krstite...

— Ravašol...

— Šesnajst imen' ćemo mu stavit'...

— A ne bude li ga pop 'oti' tako krstit'?

— Odnit' ćemo ga u šinagogu...

— Dobro jeee!

— Za kršćenje ćemo ispeć' dva janca...

— Ne. Jednega ćemo ispeć', a drugoga ćemo spravit' s bižiman...

— Ja bi i terinu bakalara...

— Zamolit ćemo Kragića kod Svete Mande, da nan da' onoga njegova biloga vina.

— Dobro jeee!

I sve ovako naprid su govorili o kršćenju, i ča ćedu izist' i popit'.

Lipo su se onu večer prošli, i svi pijani išli doma. Kad je Toni doša' doma, naša je ženu 'di plače:

— Aaaajmeee, Toooni moooooj!

— Ča je? Ča plačeš?

— Popodne je mali umraaaaa..

— As ti...

— Aaaajme meniiiii!

— 'Ajde umiri se. Ne'š ga s otin plačon oživit'. Tako je on nju malo smiri'.

Dogovorili su se, da će ka' sutradan učinit' jednu malu kašeticu, i da će ga popodne on odnit' na grob'je Sustipan, i da će ga dat' zakopat'.

Kad je sutradan Toni doša' na rad, i kad su prijate'ji vidili da je nikako ka' ozbiljan, nisu razumili jeli to od sinoćnjoga vina, oli od čega drugoga, ma kad je ništo zabeštima', onda su ga zapitali:

— Ča t' 'e jutros?

— Kad san sinoć doša' doma, naša' san ženu 'di plače. Mali je jučer popodne umra.

Svi su prijate'ji ostali zavrteć, umukli su. Svi su se ka' rastužili, i svi su pomislili na kršćenje i marendu. Sviman je bilo žaj, i bili su ka' tužni.

— A ča ćeš učinit' moj Toni. Mi ćemo poza obidon doć' u tebe, mi ćemo bit' ka' sprovod, pa ćemo zajedno s tobon poć na Sustipan.

Tako je i bilo.

Odmar poslin obida, došla su četiri njegova virna prijate'ja u njega, da ga pratidu do na Sustipan.

Toni je bi' učini' jednu malu kašeticu. Bila je malašna, jerbo u ditetu nij' bilo ven malo višje o' kila i pô.

Žena je plakala, a i Toni je otra' po koju suzu, va'ja reć' pravo, i bi' je malo ka' smućen.

Stavili su dite u kašeticu sa ništo cvića, i Toni je kašetu zamota' s jednin ovećin šudaron. Tonu je žena dala ništo pinez', ako mu ustriba čakod na Sustipanu potrošit', i da kupi jošćec malo cvića.

Toni je vaze' pineze i kašetu je stavi' pod pazu, onako kako su se prin nosila mala dica na Sustipan, i tako su se uputili, a žena je ostala doma plačuć'.

— Daj ga meni malo, da ga ja nosin — vaze' bi mu ga 'dikod koji od prijate'j', i tako ga nosili priko grada, sve dok nisu došli u današnju Antonovu ulicu, koja vodi prama Sustipanu.

Odmar, čin se projde crikva Sv. Antona, je Vujičina kuća, a pokojni Marin Vujica, je baš oni dan bi' otvori' konobu.

Kad su ovi o' sprovoda vidili da je konoba otvorena, da je na vratiman o' konobe jedna grana o' masline, malo su ka' zastali, jerbo su znali da je u Vujice uvik bilo dobro vino.

Jedan od nji' ka 'istupi naprin, isprin ostali', ka' isprin tega sprovoda, i govori:

— Čekajte jedan čas. Ja mislin da nebi bilo s gorega da ujdemo par minuti ovod u kuma Marina u konobu, isto nikor nezna da smo mi sprovod, i da popijemo po jedan žmul vina, da bude ka' niko žalovanje.

Odmar su to svi pri'vatili, ka' svi su odmar jemali istu misal, samo se je Toni malo sta' ka' škrbat', ka' oskanjivat' se, čini' je vidit', da bi ka' priko vo'je uliza' u konobu.

— Da ti ubije onu tugu...

— 'Ajde Toni, da se malo ka' razabereš...

— A i mi smo tužni, pa da se malo ka' razvedrimo...

— A i 'oće nan se sad sviman, prin ven učinimo cili put, i posla koga jemamo obavit', 'oće nan se malo ka' snage...

— I kriposti za na Sustipan...

— Va'ja živit', o Bože moooj!

— Ol' smo za jedan dan?

— Bog će ti dat' drugoga sina.

S ovakin besidan su Tona uvirili, da će mu žmul vina koristit' i učinit' puno dobro.

I sprovod je uliza' u konobu.

Po konoban nima ni stoli ni katridi za sidit'. Sede 'di ko trevi. Na komadić grede oli trupice, na koju oveću stinu, koji bančić, 'di mu drago, pa su tako i oni seli, a kašetu s malin su stavili izmedju dvi bačve, u jonu širin' doli na zem'ju.

Kad su popili dva vrča vina, a kako je Toni jema' ono ništo pinez', ča mu je žena bila dala za troške ukopa, a vino jopet ka' balsam, naruču oni s onin pineziman maštil vina. Jedan skoči tot blizu vazest' po dvi slane srdele i komadić kruva.

U čas to izidu i stanu pit' vino.

Vino in odmar da' u lipi razgovor.

Ka' ča se sad gre u Zagreb i Biograd, tako se prin 'odilo u Trešt, i svi ovaki, kad bi se vraćali, govorili bidu i beštimali po onu treštinsku, pa su tako i ovi od ove naše družbe, oni dan bacivali 'dikod koju po treštinsku, najskoli beštime.

U jona doba su šoćališti najvišje govorili kontra kapitalu. Rič buržoazija nij' bila poznata, a jedan bi drugoga zvali kunpanjo, to ka' danas ča zovu druže.

— Da san ja bogat čovik, da jeman miljun fijorini — govori jedan od nji', i malo je ka' zasta', brk mu se nasmija', jerbo mu se indeja od miljuna svidila — da ja to jeman...

— Kad nimaš, onda muči.

— Pusti čovika govorit'! Govori ti kunpanjo.

— Pij kunpanjo! — nudi ga jedan vrčon vina.

— Da jeman ti' miljun, a nebi mi bilo ni stalo da ga jeman, jerbo onda nebi bi' s van prijate'j, i nebi, evo, sad bi' ovod...

— Bravooo! Pij kunpanjo!

— Pusti me da svršin. Ja bi mojiman radniciman, da ste vi, recimo, moji radnici, ja bi dava' tima radniciman, svako jutro čakod za marendu i pô litre vina, a kad bi popodne 'odili ća s radnje, da' bi svakomen po koju malenkost, da more poć' s 'judiman na žmul vina, ma sve to osin plaće, to sve na baška, priko plaće, ka' jedan dar.

— Evalaj ti! Braaavo! Pij kunpanjo!

— To nemore bit' — oziv'je se jedan drugi — nesmi ni on bit miljuner. Svi moramo bit jednako bogati, svi smo isti. Nima miljuneri, to sve mora bit razdiljeno, nima višje kapitala. Nikor nesmi višje patit', svak mora jemat' svoju potribu i za žmul vina. Ča će meni njegova marenda i njegovo pô litre? To ja sam va'ja da jeman...

— Tako jeeee! Živiaaaa! Pij kunpanjo!

— To će reć bit pravi šoćališta!

— Ja bi ga prozva' Lukeni — upa'ne jedan koji je jošćec misli' na kršćenje, ma ga drugi jedan potegne za rukav, i udre ga šakon u rebra, pa mu govori:

— Ča si lud? Kršćenje neće bit, nismo za ovo došli. Mali je umra, a ovo je sprovod.

— As ti sto... a ja 'oću da se zove Lukeni... ja ću nosit' cr'jeni barjak...

— Muči... — i začepi mu rukon justa — nismo na kršćenju, jopet ti govorin, sad smo za sprovodon. Nemoj da te Toni čuje, da se jopet ožalosti. Pij kunpanjo! — i prinese mu vrč gori skoro do just', da umukne. Oni se napije, stavi vrč u maštil, i govori:

— Doli kapitaližam!

— Doliiiii! Tako je. Bravooo! Pij kunpanjo!

U tako lipon raspoloženju, brzo in je vrime prošlo. Ure su prolazile brez da su se oni sitili, i u'vatilo i' je skoro ponoća.

Onda nij' bilo ure kada se ove konobe jemaju zatvarat'. Zatvarale bi se, kad bi gospodaru dodijalo tišćat' otvoreno, kad bi mu doša' san i bi' sanjiv. Onda bi se poslalo oli izbacilo goste vanka konobe, jerbo oni sami nebi nikad izašli.

Tako je i onu večer kun Marin Vujica, izbaci' iz konobe ove naše šoćalište o' sprovoda.

Izašli su oni vanka i nastavili puton prama gradu razgovor. U'vatili su jedan drugoga pod ruku, ča in priko dana to nikad nebi palo na pamet, tumačili jedan drugomen indeje i svoja prava, i najav'jivali još žešću borbu kontra kapitaližmu.

Kad su došli u grad, rastali su se i pošli svaki svojoj kući.

Kad je Toni doša' doma, naša' je da ga žena čeka i plače. Prez da ga je žena vidila, udri' se rukon po čelu, jerbo s' 'e siti' da nisu dite ukopali, da su ga zaboravili u konobi. Odmar s' 'e malo ka' rastrizni'.

— Kako je bilo? — pita ga žena kroz plač.

— Lipo je bilo...

— Jeste li ga zakopali na lipo misto?

— Na najlipje misto smo ga zakopali...

— Jesi li mu stavi' ono cviće?

— Svašta smo mu stavili i sve lipo narešili. M'oš bit zadovo'jna. Ma sad čujen da san malo ka' pijan, ka vinetan san, pa gren jedan čas u koju farmaciju vazest' u'je o' ricina. Prijate'ji su me odveli da popijen dva žmula, da ubijedu u meni onu žalost.

Ovi Toni je jema' običaj, kad bi bi' dosta pijan, popit' u'je o' ricina. Ako ga doma nebi jema', poša' bi budit' farmacište, i oni bi mu davali u'je. To je njemu činilo dobro. U jonon pijanstvu bi popi' u'je, i sutradan bi bi' ka' 'tić. To je žena znala, i pustila ga da izajde.

Ma onu noć nij' iša' kupit' u'je, ven je iša' od kuće do kuće budit' one prijate'je koji su š njin bili. Oni su svi lipo bili zaspali ka' zaklani, a on bi i' budi', beštima', i kad bi in reka' da su maloga zaboravili u konobi, to bi nji' odmar prenulo, i skoro rastriznilo, pa su se redon odmar svi ustali. On je zva' sva četiri, jerbo je bila kasna ura da pojdu na Sustipan, i ča i' je višje, bit će manje straja.

Otišli su. Puton su se ka' branili.

— Nisan ja kriv da smo dite žaboravili...

— A bila je täka prigoda...

— Dobro je ono vino bilo, pa nas je brzo za'vatilo.

— A ča ćemo sad govorit'? Ajdemo budit' kuma Marina da nan da' dite, pa ćemo ga odnit' na Sustipan i zakopat', i gotova misa. Sve se na ovon svitu da' popravit'.

— A drugo i ne ostaje.

Kad su jopet došli u Antonovu ulicu, počeli su zvat' kuma Marina.

— Kume Marineeee...

Kun Marin nij' odmar ču', jerbo je spava', ma su oni stali tuć' šakan u vrata o' konobe, pa se onda on probudi'.

— Kume Marineeee...

— Aaaaan? — oziv'je se gori iz poste'je kun Marin — Ča jeee?

— Dojdite jedan čas na ponistru.

— A ko jeee?

— Miiii.

— Ko to miiii?

— Mi, bôni, znate, oni ča smo bili s Tonon, ča smo popili oni maštil vina...

— E, pa ča ćete?

— Otvorite jedan čas.

— Ne otvaran sad višje. Ča će van višje. Dosta te za danas popili, sutra dojdite.

— Ma van jemamo ništo kazat'.

— Sutra ćete mi kazat'.

— Večeras va'ja da van kažemo.

— Neću večeras za ništa da znan. Sutra ćete mi sve kazat'. Jema jošćec vina.

Ma kako su oni nastavili tuć' šakan u vrata o' konobe i nepristano ga zvali, kun Marin s' 'e usta', i doša' je na ponistru.

— Ol' ste poludili? Prolit' ću vas vodon, ako ne grete odmar ća. Ol' ne vidite da ste pijani? Odmar da ste išli doma spavat'...

— Ma ne, slušajte...

— Ča ću slušat'? Ne slušan ništa...

— Ma ostalo nan je dite u konobi.

— Ča je triba govorit'! Ja san zatvori' konobu. Nikor nij' osta'. Ja bi bi' vidi' da je ko osta'. 'Ajdete ća, nećete vi mene privarit'.

— Ma ne, zaizbi'ja kume Marine, mrtvo nan je dite ostalo. U kašetici je, onod 'di smo sidili, me'u

one dvi bačve. Mi smo bili jedan sprovod, pa smo za čas u vas svratili.

— Onda čekajte. Gren ja doli prin vidit'.

Kun Marin je saša' priko svoji' nutrnji' skal' u konobu. Užga' je sviću i naša' kašeticu. Malo poza temu, poče' je on iznutra o'krakunavat' konobu: kri-kri, kri-kri, kri-kri...

— Je, nesriknjaci, jemate prav' — govori on njiman kad je otvori' konobu — eno kašetica je tot kako ste rekli me'u dvi bačve, u jednon šudaru su ništo cvića. Vazmite je i odnesite mi je iz kuće. Bog da' pokoj temen ditetu, u čije je ruke došlo to mrtvo tilo! Nosite ga nesriknjaci!

— 'Ćemo ne bojte se. Vidite da van nismo lagali. Eto, vidite, nismo mi koji god 'judi, koji bi rekli jednu za drugu.

— Da ste 'judi nebi van se ovo bilo ni dogodilo! 'Ajdete, 'ajdete, Bog van bi' u pomoći!

— S Bogo' van, dobra van noć!

— 'Ote s Bogon!

Poslin ovega, naša se družba s kašeticon uputi put Sustipana.

Nij' in bila laka, jerbo nikor nij' bi' toliko baš o' srca, odit' po noći na grobišće, a bile su dvi ure poslin ponoća.

Na nikoliko korakov' od oni' prvi' veliki' vrat', je jedan od nji' malo zasta', da ka' vežije postol, a koji mu se nij' bi' ni odriši'.

Drugi jedan je zasta' ukraj vrat', ka' za niku potribu, a ona druga trojica su učinila nikoliko korakov' unutra, i to ka' isprin grobišća.

Oni ča su bili zastali, došli su i oni naprid, jerbo i' je bilo straj ostat' same. U društvu je nikako lag'je straj podnit'.

Sad je va'jalo priskočit' zidić, jerbo su vrata bila zatvorena, i ulist u grobišće.

Svi su malo ka' stali.

— A 'di ćemo ga zakopat'? Ol' mi znamo 'di ga jemamo zakopat'?

— Ja bi uliza' unutra, nij' mene straj, samo se malo bojin, tako, nij' mi drago.
— Ni meni nij' drago.
— Ni meni.
— Najbo'je je ovako.
— Kako?
— Ostavimo- mi maloga ovod na ovon zidiću. Čuvar grobišća će ga izjutra nać' i zakopat' će ga.

Ova indeja ni drugiman nij' bila mrska, pa su je odmar svi pri'vatili, a kad je jedan reka', da se tako mora učinit', i da se odmar to učini, jerbo da je sad ura kad se ukozlaci ustaju, odmar su ga poslušali.

Stavili su kašeticu na zidić, i svi se odmar okrenuli i uputili, dosta brzim korakon, put grada.

Nisu višje bili pijani. Sve to zajedno, a najvišje straj o' grobišća i' je rastrizni'.

Išli su svi lipo doma spavat'.

Sutradan je čuvar o' grob'ja naša' kašeticu na zidiću o' grobišća.

Bi' je to jedan vlaj koji je tamo spava', i kad je ugleda' kašeticu, sta' se ka' smijat', i sam sobon govorit':

— Valaj imam sinoć bit bia dosta pijan, kad sam zaboravia ovo dite zakopat'!

I tako je ovo bidno dite išlo sve iz jedni' u druge pijane ruke, dok nij došlo do svog zadnjeg počinka!

O ovomu se me'u onin prijate'jiman nij' višje govorilo, samo in je bilo žaj da nij' bilo kršćenja i marende, pa su sad čekali da žena Tonu jopet rodi kojega sina.

I ovo se u Splitu dogodilo, jerbo se u Splitu moredu dogodit' stvari, koje se ni'dir na svitu nemoredu dogodit', a najlipje je od svega ovoga, da je sve ovo istina!

KAD MORE ČOVIKA PRITEGNE

Bi' je ribar. I otac mu, i dida, i pradid su mu bili ribari. Svi njegovi, o' starine su bili ribari.

Zva' se Jakov Velat. Kuća mu je bila u Spli'skon Velon Varošu, a u mandraću Matejuške, je tišća' brodicu t. zv. gajetu.

Sta' je u kući sa sestron Katon, koja je bila udana za Špira Mojtića. On je njoj donosi' ono ništo ribe, ča bi za kuću okavi' od one ribe ča bi odni' na prodaju, a ona bi ga za to prala, i redila mu komoru 'di je spava'. Malo je donosi', a malo je i prodava', jerbo on sam s gajeton, nij' moga' da veće ribe ulovi.

Parangalić, mrižice, tršćice i osti, to je bilo sve.

Svako jutro u zoru bi ustaja', 'odi' bi na Matejušku, spremi' bi brod, i iša' bi na ribe.

Ma s vrimenom mu je dodijalo svaku večer 'odit' do doma, nosit' sobon puste stvari potribne za ribaršćinu, i izjutra sve to jopet nosit' do na brod.

— Neću doć doma spavat' — govori on jedan dan sestri — spavat' ću za koji dan u gajeti, dok je ovako lipo vrime.

— Čini kako znaš, a vazmi sobon ovi kaput, da se pokriješ zaraj rose — i sestra mu dade jedan stari težaški sukneni kaput, koji mu je bi' još o' pradida.

Onu je večer lega' ispo' prove, to ka' premca, gajete, i izjutra mu nij' tribovalo se obučivat' i nosit' stvari iz kuće do na brod, vengo se odmar uputi' u ribe.

Nijj to bilo samo za koji dan, vengo je Jakov cilo ono lito na brodu spava'. Počela je i zima, a Jakov se nij' zna' kako odlučit' da pojde doma na spavanje. Ostaja' je u gajeti.

Gajeta mu je bila obišni oni ribarski brodić s pokrijenon provon. Tot ispo' prove je on spava'. Na dvi vriće bi zamotan kaputon lega', a jedna manja ispunjena slamon, mu je bila ka' blazinja.

Na brodu bi za se čakod skuva', a ponajviše brujet. Polovica jedne ramine (kante) o' petro'ja je bila ka' njegov komin, 'di bi on užga oganj, i kuva' oli na ražnju peka' ribu. Jedna zem'jana lopiža je bilo sve ča je jema', a drugo mu nij' ni tribovalo. Na brodu je uvik jema' 'jibac kruva i demejanicu vina. Na jednoj dašćici pričvršćenoj su dva čavlića, ka' škanciji, bila je jedna bočica u'ja, jedan perun, to ka' viljuška, na kon su o' četiri zuba falila jedan i pô, i u jednoj karti je bi' zamotan papar. Papar je, more se reć, jedini začin, jerbo sve more falit, i u'je, ako je riba debela, ma papar nikako. Žlica mu nij' tribovala, jerbo bi kruvon pospuga' sve ča je bilo ridko. U 'žepu je tišća' ništo nožića, i ovi je nožić bi' za sve.

Ispo' prove s' 'e kuvalo, jilo i spavalo.

Jema' je i jidro. Jidro mu je služilo za jidrit, za 'lad, kad bi lovi' kanjce, da ga brani o' sunca, i po noći, ka' nika vrata s kojiman bi se ispo' prove zatvori'. Četiri oveće stine je jema' na brodu. Su dvi bi pričvrsti jidro povrj prove, a su dvi doli u brod, da ga ispo' prove brani od vitra i o' kiše.

Malo po malo, dobro se on tako na brodu snaša'. Nij' 'odi' doma ven jedan put na nedi'ju na prominu.

Izjutra, kad bi ga zvon Sv. Frane probudi' sa »Zdravon Marijon«, izaša' bi ispo' prove. Par puti bi se rastega', i sta' bi malo ka' zijat'. Skoči' bi iz broda odmar tot blizu do vode, opra' bi oči, i natoči' bi jednu botilju vode. Kad bi se vrati na brod, popi' bi 'dikodir jedan gucaj rakije, najskoli zimi, da ga stepli, i da mu da' malo snage. Otra' bi brke najprin s dlanom, pa onda rukavon sve do lakta. Diga' bi sidro, zlamenova' bi se, p'junu' bi u šake, i vaze' dva vesla u ruke, pa tako krenu' u ribe.

Tako je on 'odi' svako jutro, ne samo ono prvo lito i onu prvu zimu, vengo to'ke puste godine je on

tako 'odi', i to četrdeset i šest godin' je on na brodu spava'. Četrdeset i šest godin' je prove' višje na brodu, ven na kraju.

Bi' je nikako ka' otvrdnu'. Vas je bi' ka' da je o' drva. Kost i koža i ništo malo mišnic', to je bilo sve. Bi' je ka' srasta' s gajeton uzajedno. Na brodu je bi' okretan, žilav i čvrst, a kad bi izaša' na kraj, noge su mu se ka' zaplićale, zapinja' je nogan' o tle', a ruke mu visile ka' ono u gorile. Dlanovi su mu bili ka' dva oveća žu'ja, a kažiprst ka' da je bi' o' kosti, o' pustoga tišćanja tršćice u ruci, s kojon je ponajvišje lovi'. O' sunca je bi' vas ka' izgoren, a jusne su mu bile ka' srebrne o' brumavanja, jerbo bi u justiman sirovu ribu, ponajvišje srdeline, prožvaka', i onda p'juca' i poprska' u more, da bo'je namata ribu. Te su mu jusne izgledale ka' dvi srdeline ispo' brka. Na donjoj jusni mu je uvik bila prilip'jena i visila čika o' španjuleta.

Na kraju se nikako nij' zna' snać'.

Jedan put je pri' večer bi' doša' malo na razgovor u Vicka Brbe. Sidili su oni dva u kužini i razgovarali o poštan, to ka' o položajiman u moru, 'di dolazu razne ribe. Svića nij' gorila, a na kominu je bilo ništo žerave. Na kominu je bila maška. Velat je mota' španjulet, i kako su se oči u maške ono zasvitlile, on je misli da je to žerava, i doša' španjuleton da će pripalit', maški na oči. Maška je skočila, i to je bi' smij veliki.

Nij' se bi' oženi. Nij' mu bilo stalo. Njemu je more bilo sve. On je u more bi' za'jub'jen. On je bi' najsritniji kad je bi' na moru, kad je gleda' u dubin mora, kako se riba kreće, pase, oli jedna drugu napada. Zna' je sve moguće položaje za ribe, i poznava' je dno morsko i dubine, ne samo u jokolici Splita, ven i da'je.

Godine 1866., malo prin Viškoga boja, došla je bila u Split ratna mornarica, i tražila o' luške kapetanije, da jon dade jednega vrsnijega i va'jaloga pilota, koji bi pomoga' kaživat' dubine u spli'skon kanalu. Luška

kapetanija je odgovorila, da je Jakov Velat jedini u nas čovik, koji je u mogujstvu, prez ijedne falinge, da tačno to zna. I zaizbi'ja, pozvali su njega, i on je nikoliko dan' prokrstari' s mornaricon svu okoliš, i svuda tačno zna' kazat, 'di se koje dubine nalazu, tako, da su se svi čudili.

More je njemu bilo sve.

— Ovo je sve moje — pokaza' bi raširenin rukan na more — mogu plovit' 'di m' 'e god vo'ja, i koliko m' 'e vo'ja. Mogu lovit 'ča god 'oću. Nikor mi ne zapovida, niman gospodara svrju sebe, jedino me nevera (nevrijeme) more istirat'. Kad san na moru, ja san najsritniji čovik na svitu. Sunce, more, ja i gajeta, i Bog na nebu.

Tako je on proživi' svoj vik sam na moru sa svojon gajeton.

Jednu večer je učiniła velika jedna nevera i počela je s velikon kišon.

Na vrime je Jakov bi' opazi' ča se sprema, pa s' 'e jur bi' uputi' prama Splitu, a kad je jača kiša udrila, živo veslajuć približava' se Matejuški.

U jonoj priši, na puntu Matejuške, je malo odra' brod o' stine, pa mu je more počelo ulizat' u brod, a kad je priveza' brod i baci' sidro, gajeta je bila skoro sva puna mora, a on vas okisa' ka' pivac.

Skupi' je one potrebšćine s broda, da mu i' more ne raznese, pa s' 'e uputi' doma.

Sve je to nosi' doma i u sebi misli', kako će tu noć spavat' doma, a da će ka' sutradan, ako bude lipo vrime, da će istegnut' gajetu na kraj, i da će je on sam prikrpit', ka' ča je obišno sve popravke čini'. On bi, malo prin lita, istega' gajetu na kraj isprin Matejuške, i tot bi čakod na njoj zakrpi', pa bi je svu katramon i blakon obloži', i za nj bi onda bila ka' nova.

Tako je on onu večer misli'.

Do'škala ga je sestra Kate i spremila mu poste'ju.

Tri dana je kiša livala, i on nij' moga' poć do Matejuške, da istegne gajetu na kraj.

Kako je onu večer bi' okisa', bi' je malo ka' nazeba'.

— Kad sutra gren na more, sve će meni proć'.

— Vazmi malo juve — govorila mu je Kate — i bokun mesa san ti vazela, da se malo okripiš.

I on je vazima', ma to nij' bilo za nj.

Otrov je to za nj bilo.

Juva, meso i poste'ja su ga ubili.

Četvrti je dan umro.

ŽALOVANJE

Pokojni Špiro Gašović je tišća' oštariju.

Oštarija je bila u jednoj ka' ovećoj prostoriji, a u drugi dil kuće, je bi' stan, 'di je Špiro s fame'jon stanova'.

Isprin vrat' je visila tabela. Na tabeli je bi' naslikan jedan od oni auštri'ski' žandari s perušinan na glavi. Ovi je žandar sidi' za stolon s jednin vlajon, a na stolu je bi' bocun o' dvi litre vina i dva žmula. To je bila ka' nika vrst reklame, ka' kun dir, da je vino dobro, da ga i žandari mogu pit'. Ispo' tabele je pisalo: »**Krčma Špira Gašovića**«.

U joštariji su bila dva duga stola, a sa strane stolov' po dva duga banka i nikoliko katridi. To je bilo za goste. Drugi dil te prostorije je bila ka' kužina. Veliki jedan komin s komoštran, na kojiman je deboto uvik visi' bronzin, i uvik se čakod kuvalo. Okolo komina po zidiman, su visile tave i ostale stvari o' kužine, a povrj komina je bila velika napa, na kojoj su visile pečenice, divenice, kobasice one vlaške, pršuti, špalete, pancete, praseća rebra, i drugo slano meso.

Na zidiman su bila dva kvadra, »Kosovska divojka« i »Ercegovaško rob'je«, pa onda Špirova licencija za krčmu u kvadru s tinbriman i buliman, sva žuta i zelena, da se višje nij' moglo ni štit' ča na njoj piše. U jednon ćošu do vrat', je bila Sinjska Gospe, a isprin Gospe je gori' lumin dan i noć. S druge strane je bila u kvadru jedna ženska s krepanin kanarinon u ruci.

Špiro je bi' čovik na svom mistu. Uvik je nastoja' da mu gosti budu zadovo'jni, uvik je i š njiman za

stolon sidija, jia i pia, i igra' na karte, a uvik je nastoja' da mu vino bude dobro. I uvik je bilo dobro, i crno, i bilo, i opol, a prošeka je bilo razne vrsti, jedno bo'je o' drugoga.

Zato je u njega deboto bilo uvik puno. Me'u ostalin je bilo i pe'šest njizi', koji su mu bili stalni gosti. Svaku su večer bili u njega. Niki bi doma prin večerali, a onda bi došli na kvarat vina. Niki bi onako čakod sobon donili, oli bi u njega koju malenkost vazeli, samo za napit' se. I igrali su na karte. Briškula i trešeta, a 'dikod i po koji mali mauš. Višje puti bi i Špiro š njiman igra', a bi' je dobar igrač.

Nij' bi' er'jav, ma je bi' nikako ka čudnovat. Ako bi čakod dobroga skuva', to nij' bilo za svakoga. 'Odilo je to po šinpatiji, pa je to dava' samo oniman kojiman je on 'oti' i — naravna stvar — najbo'je je ostav'ja za sebe.

Nij' se puno muči', a sidit' jist' i pit', to mu je bilo sve, pa se s vrimenon uzgoji', i bi' je širok ka' bačva, a cr'jen ka' rak.

Jedno popodne, pri' večer umre on o' kolpa. Sidi' je na katridu, i u jedan put se izvrnu'. Pala mu je kap'ja, a govoru da kad ovako čovik umre o' kolpa, da je to najlipja smrt.

U jednoj komori, do one prostorije u kojoj je bila oštarija, dovukli su jedan od oni stoli ča su bili u joštariji, i na njemu ga stavili ka' na mizu.

Kad je bilo na večer, onu pe-šest, stalni gostiju, koji su bili prijate'ji obite'ji, došli su na žalovanje, i da ćedu ga oni čuvat'. Ka' obišno svi su rekli, da ne izgleda da je umra, vengo da pari da spava.

Seli su za obišnim nji'ovin stolon, a oni o' fame'je su in dali punu demejanu najbo'jega vina, pa prošeka i rakije koliko budu 'tili.

Oni o' fame'je su išli spavat', a ovi su prijate'ji ostali da ga tu noć čuvaju.

I počme razgovor.

Najprin su počeli falit' pok. Špira, jerbo je običaj da mrca va'ja uvik falit'. Ako je bi' i najveća karonja i baraba, isto va'ja reć da je bi' dobar čovik.

— Je bi' čovik, Bog mu da pokoj!

— A bi' je čovik na svon mistu!

— Nij' nikad ni mušici zla učini', Bog mu da' sto raji.

— I pametan je bi'!

— I uvik u njega dobrega vina!

— A ča je triba govorit!

— Bi' je o' zanata!

— I dobra srca!

I sve ovako naprid samo najbo'je ča su mogli, a onda obišni oni razgovor za one ča o' kapi umru.

— A sinoć je ovod s nan sidi'!

— S namon je igra' za kumpanja!

— I on ti igra malu, a ti mu prolaziš asa, i on se ne jidi, ven se s tobon ruga!

— A večeras na mizu!

— Bože moj, ča smo na ovon svitu!

— Ja san jutros š njin govori'! Gren ja, a on se vraća iz ribarnice i nosi dva žbirca.

— Ja san ga popodne trevi'...

— I ja san popodne š njin govori'. Vidi' san ga 'di kupuje u jedne težačice kavure.

— A ja san ga vidi' pô ure prin ven je umra.

Vas ovi razgovor su lipo začinjali s vinon, a načeli su i prošek, pa u zadnju i rakiju.

— Meni ne gre u glavu da je on umra!

— Ni meni!

— Koliko se puti dogodilo, da su čovika živoga zakopali!

— Jedan put u Kaštile je jedan bi' ka' umra. Leži on na mizu ka' mrtav, i svi ga plaču. Kad je bilo u niko doba, ka' u ponoći, kad se ono mrci ustaju, on se malo ka' maka'. Onda je red udrit' mrca šakon u drob, oli mu dat' dobru pest, da jopet legne ako se ka' 'oće ustat'. I ovi je Kaštelanin bi proguca' tvrdo

jedno jaje, a kad su ga udrili šakon u trbuj, iskočilo mu je jaje iz grk'jana i oživi' je.

— Ja uvik jednu, meni ne gre u glavu da je on umra.

— Ni meni!

— Ni meni!

— Ni meni!

— Ja ti govorin da je on živ!

Ča su višje pili, sve to višje su jedan drugoga uviravali da Špiro nij' umra, da jema bit jošćec živ, dok u zadnju nisu dva išla u komoru 'di je bi' mrtac. Lipo ga oni dva u'vatu i donesu u joštariju. Sedu ga na katridu i primaknu katridu š njin do stola.

Piju oni naprid i nudu njemu, a on mrtav, ka' mrtav.

— Bevi kumpanjo!

— Pij kume!

Lije mu jedan vino na justa, a vino njemu priko brade u prsi.

— Daj mu prošeka!

— Nalij mu rakije!

— Daj mu ove travarice, pa ćeš vidit' kako će mu se odmar šćucat'!

— Stavi prida nj asa i kra'ja, pa ćeš vidit' kako će se mašit'!

— Asa i tricu o' briškule mu stavi, pa ćeš vidit' kako će odmar oči rastvorit', udrit šakon o stol!

— Cili mu mac daj, pa da vidiš kako će on zamišat' po onu njegovu!

— Daj mu dva matadura u ruke, pa će odmar učinit' mot o trice.

Sve je ovo ovako išlo naprid, dok nisu ispraznili i demejanu i prošek i rakiju.

Kad su se oni od obite'ji izjutra ustali plačuć, a to u komori 'di je bi' mrtac, miza prazna, nima mrca.

Kad su ulizli u jonu prostoriju 'di je bila oštarija, jemali su ča i vidit'!

Onu pe-šest prijate'j', koji su čuvali mrca, ležidu ispo' stola ka' mrtvi.

Jedini koji je osta' sideć' na katridi, bi' je pokojan Špiro.

Sidi' je na katridi, glavom malo unazad a obe su mu ruke bile naslonjene na stol.

U desnoj je ruci ka' tišća' žmul vina, a u livoj su mu bila sva četiri asa!

MARE 'AJDUK

Zvali su je »Mare 'Ajduk«, a i samo »'Ajdučica«, jerbo je bila pravi i živi 'ajduk jedan. Bila je od oni' misti gori okolo Sinja, pa je odonlen zajedno s rodite'jiman bila došla u Split. Rodite'ji su jon prodavali jaja, kunplire, kupus oni vlaški, luk i kapulu, a ka' su jon rodite'ji umrli, nastavila je ona trgovinon.

Nij' se udavala, iako je u godine bila zašla. Bila je skoro ka' muško, a i nosila se tako. Muške postole, zimi muški kaput oli mušku inceradu, mušku jaketu, i ostalo tako na sebi, a to je bilo došlo onako samo o' sebe, kako je po pazaru bila po cili dan, i tamo trgovala. Jaki kus žene, koje su se i muški bojali, jerbo jon je uz pregaču uvik visila velika zagorska britva, pa s' 'e znala i mašit'. A i snažna je bila. Ona bi ka' ništa karijolu su dvista, trista kili kunpliri oli kupusa, znala dognat' s pazara doma, oli obratno. Živa je bila i znala se okrenut'. Znala je ona i veće partije robe kupovat' i prodavat', i znala je kod toga dobit'. Dobro je ona stala, pa i ako na se nij' šćedila, isto su govorili, da je puna pinez'.

Stanovala je u sri' grada u jednoj velikoj ka' konobi. Tot su jon još i rodite'ji stanovali, pa jon je od nji' ostala velika dupla poste'ja, očeva velika skrinja i razne stvari o' kužine. Tot je ona spavala, tot kuvala, lušijala, čistila kupus, brojila jaja, jerbo je to bi' i magazin. Na vrj poste'je Sinjska Gospe, nikoliko svić' kandalori, par Sv. Antoni i drugi svetac' je visilo po zidu. Bi' je i jedan stol, koji je služi' za sve, a od jednega zida do drugoga, bili su rastegnuti konopi 'di bi se šušila roba. Na vratiman velike k'jučanice, veliki krakuni i veliki k'jući, s kojiman je Mare svoje

zatvarala, a i na večer se unutra dobro zakrakunavala jošćec s jednin krakunon ča je sta' popriko.

Sa svakin se lipo gledala i bila u dobre, ma s' 'e isto daleko o' svakoga tišćala.

Bi' je doša' u Split jedan put jedan mladić iz istog mista oklen je ona bila. Mršav, blid i žut, na pola šučijav. Dolazi' je i do nje, i ona bi mu dala da čakod dobije, da ne umre o' glada. Zva' se Lovre. Pametan i bistar ka' svi naši zagorci, i ka' pravo ono vlaško berekinče, brzo s' 'e on u gradu snaša', samo ča nij' iša' bo'jin, ven gorin puton. Priobuka' se, i to dosta dobro, pa je izgleda' ka' niki trgovac. Ništo je i trgova', kad bi mu se pružila prigoda, inače se bavi igron i kontrabandon, i na veliko kriumčari' duvanom, pa su učesto financijeri trkali za njin.

I ako je bi' puno mla'ji od Mare, isto s' 'e on više puti okolo nje mazi', i zna' bi jon reć' po koju sla'ku besidu. Bi' je nanjuši' njezine pineze.

Ona ga nebi slušala, vengo bi mu rekla, da je drte jedno, da ona neće da jema posla s drčajinon, to ka' dicon, ma isto bi ga pustila, da 'dikod sakrije u nje duvan i drugi kontraband.

Jednu večer, po velikoj jednoj kiši, upa'ne Lovre u Marinu komoru.

Prez da je proslovi', se' je na jedan banak, i sta' je puvat' ka' dupin

— Šta je? Koji ti je djava? Oklen s' doša' tako mokar, sama si voda?

— Prodji me se. Ima dvi ure da vilance trčedu za mnom. Bacia sam vriću s duvanom, i oni isto za mnom u vas let, a kiša ka' iz kabla.

— Vidim ja, nesr'ćo jedna, da si mokar k' i pivac.

— Zima mi je...

— A eto vidim da dr'ćeš ka' prut. U'vatit' ćeš kojega belaja, pa će te vrag odnit'.

— Do kože sam k' i voda.

Gleda ga Mare kako dr'će i kako se š njega cidi voda, pa jon se nikako ka' smilovalo, učini' jon je ka'

milinje, pa mu je rekla da se svuče, i da legne u njezinu poste'ju.

— Nesr'ćo jedna, skini to sa sebe i legni na ovu stranu poste'je, a ja ću na onu drugu. Da se nisi maka' oli mi pristupia, jer ću te odma' na ma' zadavit' ka 'kokoš. A to robe skini sa sebe, pa ćemo stavit' da se šuši do sutra.

— Hvala ti Mare...

— Bogu, a ne meni.

— Uskrisit' ćeš me...

— Daj, miči se, a ja ć' ti kroz to povrigat' par jaja, i dat ć' ti čašu vina da se malo ugriješ. Samo da si čovik, ako ne, gubi mi se odma' iz kuće...

— Di ću da se izgubim, kad bi me vilance odma u'itile.

Kad je Lovre izia jaja i popia dvi čaše opola, lega' je u poste'ju. Mare ga je svega biljcima pokrila, i on se lipo šćućuria. Lega' je lipo na kraj, i kako je lega', zacvilila je pod njin slama, a još je višje zacvilila kad je Mare legla, jerbo je ona skoro duplo težja od njega bila.

Legli su poda'je jedan o' drugoga, i sredina poste'je je ostala prazna. Poste'ja je bila široka i na njoj visoka slamnica, ma kako je Mare obišno sama tot spavala, slamnica je po sridi malo ka' ulegla, bila je udub'jena, pa zato, i brez da su 'tili, sami o' sebe su se našli bližje jedan drugomen.

— Jesi li se, nesr'ćo jedna, ugria, jel' ti šta bolje?

— Je, je, prošla mi je ona dr'ćanija, sad mi je dobro.

— 'Ajde, sad spavaj. Da se ovako nisi ugrija', poslin sve one vode koja je po tebi pala, moga' si u'vatit' puntu, i prija osam dana bi te vrag bia odnia. Spavaj sad.

— 'Oću, dobra ti noć!

— Bog ti na pomoć!

Kad se Lovre u poste'ji ugrija', vrag mu poče' ne davat' mira, pa je podiga' ruku i pomilova' Maru po obrazu, i ka' polako jon prišap'ja':

— Baš ti 'vala moja Mare.

A Mare se ka' prene, udre ga šakom po ruci, i skoro zaviče:

— Jàmi ruku, ne budi lud! Makneš li se, dat' ć' ti trisku, da će ti zid dat' drugu! I ne čini me vikat', da me svit ne čuje. Šta bi svit reka' da me čuje? — i u'vati ga rukon za vrat. — Nemoj da te zadavim!

Lovre ništa. Povuka' je ruku i ni riči nij' reka', ma malo poza temu, jopet on ispruži ruku, i pogladi Maru po vratu.

— K sebi prste, nesr'ćo jedna, 'di misliš da s' doša'? Ne umiriš li se, udrit' ć' te nogom u trbu', da ćeš iz postelje kroz zatvorena vrata izletit' na srid ulice. Miruj kad ti velim, nemoj da me svit čuje.

Ma ovi je put to ka' polag'je rekla, nij' zavikala, pa je zato Lovre poslin malo ispruži' ruku do njezini' prsiju.

— Ol si pobenavia? Idi sotono od mene! — i nij' ga udrila šakon po ruci, vengo samo malo ka' turnula. — Da nije zara' svita, izletia bi ti i iz postelje i iz komore.

Lovre sve muči. Ne govori ništa, ven jopet on rukon prama njoj, i to malo ka' nižje o' prsiju.

— Ne budali — počela je ona sad ka' šap'jat' — okani me se. Nisi ti moj čovik, nisi me vinča', pa da će su tako pušćat'. Odreni se od mene, nebi rada da me ko čuje.

Lovre ništa. Ka' da ne čuje. Muči a isto pruža jopet ruku, i 'oće da je u'vati ka' oko pasa, ma se Mare brani. Brani se Mare, ma ne višje ono ka' osorno, ka' ono isprimice, vengo ka' blaže. Kako su se ono kombali, upali su prama ulegnutoj sredini poste'je, i Lovre se sta' sve to višje Mari približavat'.

— Nemoj Lovre nemoj nasrćat', budi pametan, nemore stvar bit' kad mi muž nisi. Drugo bi to bilo kad bi ti mene rukova', ol recimo, kad bi obeća' da ćeš me vinčat'. Nemoj bit nepametan. Gubi mi se iz postelje, ako ćeš bit nepametan!

I Lovre je bi' nepametan, pa jon je obeća', obeća' jon je da će je vinčat', obeća jon je svašta, sve ča je 'tila. Da je moga' i višje, i višje bi jon bi' obeća'.

Poslin tega, ona se malo ka' smirila, a isto mu je rekla, malo ka' smijuć' se:

— Okani se ćorava posla!

On se onda malo bo'je njoj približi', i nij' se okani' ćorava posla, ven je jema' pune ruke posla š njezinon košu'jon. 'Otilo se dok je Lovre do Mare doša'! Košu'ja je na njoj bila lipo od vrata s dugin rukaviman do na dnu nog'. Ka' da niku tvrdu inceradu na sebi jema, oli ka' da se u jidro obukla, jerbo je ta košu'ja bila od one debele postave.

Dok se on bori' š njezinon košu'jon, Mare se nikako sva ka' podobrila. Rekla mu je par puti: »smrade«, ma to ka' o' dragosti. U zadnju se i smijala i bilo jon je puno drago.

Poslin su oba sla'ko zaspali.

Izjutra se ona prva ustala. Dala mu je najprin malo rakije, a onda ga malo rakijon i istrla.

— Ovo da ti prodje ona dr'tavica, da ti izadje ona sinoćnja mokrina iz kostiju, da ti nebi došli rematižmi. Sad ć' ti dat' zeru kafe, a kad ustaneš skuvat' ć' ti par jaja da se malo okripiš, pa onda da s' odma iša' u popa, u župnika od grada, i da si mu reka' da 'š me vinčat'. Da ti kaže koje se karte 'oćedu za naše vinčanje. To sve na brzu ruku valja da bude gotovo. Neću ja sramote, ni da živem u griju smrtnome s tobom. Razumiš li?

Kad se on spremia, kad je popia kafu i kad je ruča', govori on Mari:

— Dobro je Mare, sve sam razumia. Idjem ja sad do župnika, i sve će bit u redu, samo te molim, daj mi tri banke, triba mi.

— Nema ti toga kod mene. I dušu ć' ti dat', a jaspri ti neću dat'. Ne pitaj novaca, a ako ti imaš svojizi', donesi ti pineze ovden, i pridaj i' meni. Ovden će ti bit sigurniji, nego na ijednoj banki.

I ni pare mu nij' dala.

On je otiša' od nje, i za nikoliko dan' ga Mare nij' vidila.

Jedno jutro ga je na pazaru ugledala. Doletila je odma' do njega, u'vatila ga rukom za prsi i podigla mu otvorenu britvu pod vrat.

— A 'di s' ti, nesr'ćo jedna? Ne igraj se s vatrom! Učini šta imaš da učiniš. Ako nećeš na lipe, 'oćeš na ružne!

— Pušći me, uredit' ću ja sve. Prija nisam moga'.

I pustila ga je Mare poslin ven mu je oštro zapritila, ma kako jon se on i poslin tega nij' čini' vidit', išla se ona svitovat' s a'vokaton.

Izgleda da a'vokat nij' bi baš potpuno š njon sporazuman, pa je ona sama dreto išla na državno odvitništvo.

— To nije kriminal — govori jon državni odvitnik.

— Kako nije? On je mene silova'. Ja ga tužim i dosta.

— E, to je nešto drugo — govori on onda njoj. — Ja ću te opremit u suca istražitelja, nek te on presluša.

I pojde Mare u suca istražite'ja. Tot je bila prislušana, i kako je ona iskazala, odmar malo poza temu, državno odvitništvo je podiglo kontra Lovri o'tužnicu, i bila je urečena rasprava.

Kad je bilo na raspravi Lovre se brani:

— To je slavni sude i gospodo suci, bila samo jedna šala. Molim Vašu dobrotu, ona me je u postelju legla, a ja za to nisam u nje bia doša'. Dala mi da večeram i legla je uza me, a sad Vi, gospodo suci, i sami znate kako je kad muško i žensko zajedno u postelju legnu. Jeli tako slavni sude?

Kad je Mare čula ovu njegovu obranu, pobisnila je, pa mu je stala dobacivat':

— 'Aj nesr'ćo jedna, gade jedan, 'di ti je obraz, lopove jedan! — pa izvadi iza pasa, ka' ispo' šakete, veliki jedan nož. — Zaklat' ć' te k' i kozle . . .

— Dosta, dostaaa — sta' je prisidnik o' senata vikat' i zvonit' zvončićen — ovo je sud. Stavi ća ta' nož, ako ne ćemo te dat' uhapsit'. Ovdje nema vrijedjanja ni prijetnja, nego ti sad Mare, kaži kako je bilo.

— Dušo moja lipa i draga, došlo je ovo nesr'će jednu večer meni u kuću. Upa' je u velikoj priši, jer su vilance za njin trkale. Kako je bila velika kiša, okisa' je, i bia vas mokar k' i pivac. Vas se uzdr'ća', i meni, kako sam dobra srca, bilo ga ža', pa sam mu rekla da legne kod mene. U mene velika postelja, i velju ja njemu da se može držat' daleko od mene, i da se u me ne pača. Šta ć' ti vidit', kad ja ono legla, privuka' me on k sebi. Sta' me napastovat', i ja sam se otimala i branila koliko sam mogla, al me on u zadnju svlada', pa onda, eto, Vi znate kako to poslin idje.

— Slušaj Mare — sta' je 'e ispitivat' jedan votant, jerbo 'dikod i votanti slušadu tok rasprave i postav-'jadu razna pitanja — ja bi hotio da ti meni rastumačiš, malo jasnije, kako je moguće, da je on, onako slab kako je, tebe tako jaku, mogao svladati. To ti meni reci.

— Ja ć' to Vamika odma reć'. On me je sta' škakljat', i naravna stvar, mene je u'vatia smij, a u smiju i najače čeljade izgubi snagu. Da, recimo, ja — spruži ruke i prste prama votantu — sad Vas malo poškakljem (votant se na stolici ka' uspravi') i Vi bi ste se nasmijali, pa bi vidili kako nebi onda imali snage ni da pero dignete. Ja bi to 'tila vidit', da se i sami uvirite, kako je on meni smijom svu snagu odnia.

Poslin ovoga, sud je izreka' osudu, kojon je Lovre bi' rišen od o'tužbe.

Kad je Mare čula osudu, izvadila je jopet nož:

— Ovo će njemu bit sud, evo mu sud!

Nju su izbacili iz komore, a Lovre se nikako iz suda izgubi'.

I od onoga dana nima ga vidit', ka' da je u zem'ju propa', oli ga sinje more izilo.

Mare ga išće, i s nožen u ruci svakomu govori:

— Kad li tad li . . . — i onda s nožen vitla na sve strane — neće on meni uteć! Nać' ć' ja njega, a kad ga nadjem, krvi ispod vrata ću mu se napit'!

Do sad ga jošćec nij' zaklala.

NIMA SPLITA DO SPLITA

Ovi naš Dioklecijan, veliki rimski car, moga' je ka' čovik u mogujstvu, svoj palac sagradit' 'di je god 'tia. Moga' je poć' u Gršku, moga' je u Makarsku, moga' je po ciloj Italiji, moga' je u Španiju moga' je u Malu Aziju, moga' je u Šoltu, moga' je 'di ga je bila vo'ja, a izabra' je . . . ovod, 'di se poslin podiga' Split.

Vidi' je 'di je pitomo, pa je tot sagradi' najveći palac na svitu.

Priroda je učinila mirakul, pa je smistila more, po'ja, gore i otoke na način, da sve to bude oku ugodno, da te dobro raspoloži, i da ne budeš prizlovo'jan, i zato ja mislin, da nima ni'dir na svitu veselijeg naroda ča u nas u Splitu. A da je pinez! Ako se ovako po siromašku znamo veselit' i smijat' se, ča bi bilo da smo puni pinez!

Ma i ovako prez pinez, višje nan vridi »dobra vo'ja«, ven cila Londra, Nova-Jork i Liverpol.

Pitajte furešte. Govoru da ni'dir na svitu nisu vidili veselijega svita . . . ka' da je svaki dan fjera. A ča bi rekli, da dojdu u krnjevalu ovod?

Mi ča ovod živemo, mi se nemoremo spazit', va'ja da dojdu furešti, 'judi o' svita, da nan to kažu. A da naš čovik to razumi i vidi, va'ja da pojde u svit, da obajde i bunu i bunicu, i stopro ka' se vrati, more ti reć, ča će reć: Split!

Ovi' san dan' jema prigode govorit' s jednin našin splićaninon koji je bi' odluči' proživit' svoje za'nje stare dane daleko o' Splita, i to puno daleko, na Filipine.

Bome znate, da su poslin rata dolazili u Split mornari o' ciloga svita, pa je prigoda 'otila, da s'e jedna njegova 'ćer odala za jednega Filipinca.

Otišla je ona poslin š njin na Filipine, a pisali su ocu da dojde i on tamo, da ča će sam u Splitu ka' sirota jedna, da proda ono bokun svoga siromaštva, i da dojde š njiman živit' na ... Filipine. Znamo i sami ča je otac. Proda' je sve i otiša' je.

— Da san zna' — govori on meni — kako je tamo, nebi se bi' maka' iz Splita za cilo blago ovoga svita.

— A kako je tamo?

— Kako je tamoooo ... ? Dosta je da van kažen, da je uvik lito, uvik je vruće ka' u nas ona tri dana priko lita, kad ne moreš živit' o' vrućine. I va'ja se tri puta na dan kupat', ako ne, umra si. Svaki dan va'ja prat' robu i prominivat' se, ako ne, dojte ti kolora.

— To onda nima bit' zdravo?

— Zdravooo ... ? Sve je blato, svak jema trcanu i malariju.

— Bit će komarac?

— Komaraaac ... ? Svaki je ka' rebac, a mušice te ujidaju ka' da jemaju zube.

— Bit će tot i žab'?

— Žaaab ... ? Velike su ka' kokoše, a pivaju da ne m'oš spavat' ni po noći ni po danu, jerbo se spava otvorenin ponistran.

— Onda ulazu komarci.

— Lako je za komarce, ma ti se onamo priko kup' kalaje i ujde u komoru priko ponistre ... zmija ča se zove ... boa kontrikštor! Aaaajmeee strajaaa! U nas će ti ulist u kuću najviše pantagana, to ka' štakor, a onamo ti uleti kroz ponistru u kuću ... divja zvir! Mi se ovod bojimo tarantele, a onamo umireš o' straja svaku pet minuti. U nas lanbro odnese ća kokoš, a onamo niki ka orli nosu ća dicu ka' ništa. Gorila se jita u kuće bovaniman o' dese kili, pa ako te pogodi, nima te više.

— A kake su kuće?

— Sve su o' driva i o' slame, ka' nima kiše.

— Kakva je onda ta zem'ja?

— To nij' ka' naša država, da je sva u jednon kusu. Te su Filipine učinjene o' 3000 otoki, ka', stavite, da je 3000 Brači. Jema ravnice, a deboto je cila ravnica jedno veliko blato, onda su gore pet puti više od Mosora. U nas je Mosor lip i miran ka' janje, a u nji' su u tin goran vulkani. To rumbaje, to sip'je vatru živu, to svaki pet minuti misliš da si mrtav. Tamo je potres isto ka' u nas ... jugo. Kuće su kako san van reka' o' driva, pa se ne moredu privalit', samo ka' priko noći pa'neš niz poste'ju, 'oće reć da je ... potres. Bože oslobodi i pasa!

— A kaki je svit?

— Sviiit? Grub i crn ka' garbun. Jema crni-mori ča se svitlidu na suncu, ka' da su o' cakla. Grubi svit, najviše jema Gjaponeži i Kineži. Nisan u dvi godine ča san sta' tamo, vidi' da se je koji nasmija'. Uvik ka' da su jidni, i svi su deboto patulavi, ka' da in nij' dosta ča su grubi.

— A ženske?

— Grube su, paridu maške, uvik se karaju i grebu noktiman.

— A kakva je spiza?

— Spizaaa?

— Suze su mi došle ka' san jučer proša' priko peškarije i priko naši' bikarij'. Vidit' svu onu našu pitomu i lipu ribu, one naše jance i kozliće, ono gove'je meso, da bi ga i sirova jia.

— A kako je tamo?

— Tamo su niki gobavi voli, crno meso ka' da si ga polij' indjoštron. Nike ribe i ribice prez šuga i šuštance, pa ti kuvaju te nike ribe s angrizon, a niki jopet angriz malašan ka' proso, pa to zajedno, ne bidu u nas ni živine jile, a tamo oni jidu ka' da su to pašte, i sve prstiman ka šimje.

— A jema li šimji?

— Jema i' ka' u nas mačak', a prodaju i' ka' u nas kokoše. Promislite, morete kupit' šimju za pô dolara, a litra vina, i to kemikana, 5 dolari litra. Koje je to živ'jenje! Ja se čudin da san i dvi godine izdura'.

Ka' ča u nas čovik tišći lovaškega pasa, jerbo mu služi, tako oni tamo tišćidu šimje. I ne gredu ni'dir prez šimje.

— A ča ste vi tamo jili?

— Deboto san umra o' glada. 'Di je u nas! Za svaku štagjun jemamo naša jića. 'Di su janci pečeni i kozlići na ražnju s mladin lukon, 'di su janci s bobon i biži-man, 'di je kupus i kaštradina, 'di su barbuni, 'di su brujeti, 'di je palamida, 'di su noge o' prajca, 'di su njoki, 'di su lazanje i kavuri, 'di su mušuli, prstaci i kućice, 'di su zubaci i ugori, 'di su sipe i muzgavci, 'di su jastozi i grancigule, 'di su nožice o' brava, 'di su pulastri i tuke, 'di su traki od ubotnice, 'di su fri-tule, krokanti, 'di je crno vino, bilo i prošek . . . 'di je sve ostalo, ča ti čini vodu u justiman, kad samo pro-mišliš. Slušajte ovu: jedan put san učini' da mi 'ćer skuva kokoš. Mislin obidvat' ću jedan put ka' kršća-nin. Ča ćete Vi vidit', to je bilo ka' da si drivo skuva'. Ča ćete višje, ka' se tamo po pazaru prodaju pasi, ka' u nas zeci! I ča je mršaviji, skup'ji je, jerbo da je bo'ji. Za poludit!

— A jema li prašćevine?

— Prašćevineee? A ko će je dat'? Pa da je i jema, 'di će te je jist, kad je vruće ka' u paklu, a u nas se to samo zimi ji', kad je zima, kad je dim u kužini. Jemamo mi za svaku štagjun naše jiće, a u nji' uvik isto, ka' uvik lito!

— Jema li voća, jema li cvića?

— U konto tega jema, jema banani, ma mi nismo na to naušni, jema i drugi' nji'ovi' fruti, a jema i niki jabuk' i krušak', ma ča ćete kad je kruška velika ka' dinja, a sikava je, ka' u nas one žute tikve ča se živi-nan daju. Cvića, jema i cvića, jema niki ka' garifuli, veliki su ka' kavuli, ma ne mirlišu ništa. Jema i rusul', svaka je ka' glava o' kupusa, ma za na misto da ti dobro zavonja, ona smrdi. To in je cviće.

— Pa va'ja da su jidni.

— Govorin Van, svi su uvik prizlovo'jni, jidni su i zli. Strašno zal svit. U svin Filipinan nisan trevi'

čovika na pravu. Uvik se karaju, jedan se na drugoga beči, ka' maške, i uvik se tuču, boksiraju se, i razbi-jedu jedan drugomen nos, da budu još grub'ji.

— Jema li 'tići?

— Sami papagali. Ča su u nas rebci, tamo su pa-pagali. Pa ča oni, ča šimje, viču i skričidu uvik, a suvišje su se papagali o' svita naučili beštimat', pa beštimadu po cili dan, i to po onu nji'ovu. To na čo-vika furešta puno ružno diluje. A vidite, to je možda jedina stvar ča je u nas i u nji' jednaka. I u Splitu se puno beštima, i fakini i gospoda, svak beštima, i po oštarijan i po kafan, i u jidu i u razgovoru, za svašta i za ništa, a da pitate ovod čovika furešta, ja mislin da bi van reka', da je to puno grubo čut'. Eto, samo je to isto tamo, ka' i ovamo. Samo se u tomu slažemo! Tamo puno beštimadu papagali, a u nas 'judi.

— A bude li tamo koja zabava?

— Aaarš! Nima tega. Pitam ja zeta kad je fjera, ka' recimo sv. Duje. Nima ništa, uvik crni petak. Najviše bude »meč«. To 'oće reć', da ćedu se dva boksirat'. Onda dojde cilo misto gledat'. Viču ka' beštije, ka' ragatani, a poslin se poriškaju, i svi se izboksiraju, pa je sutradan pô mista izranjeno.

— A pulicjoti?

— I pulicjoti se boksiraju š njiman, pa ogrizu i jedni i drugi. Govorin Van, da je to u nas, svi bidu svršili u Šibenik.

— To nij' ka' u nas?

— U naaas? Evo prikosutra sv. Duje, fjera, svit čist, u novo obučen, a tamo svi šporki, a u nas svit lip, vesel, dobre vo'je, svak se smije, nikor se ne jidi. Ako učini neverin, poslin pet minuti jopet lipo vrime, a sunce ka' u sri' lita. A tamo pade kiša svakih 30 godin jedan put. To se ne zove nevera, ven monšun, tajfun, ciklun, i ča ti ga znan ja još kako oni to zo-vedu, a učini jedan taki povodanj, da san se ja čudi' kako se svi ne utopu. Za umrit' o' straja.

— Onda Van je drago da ste se u Split vratili?

— Virujte mi, suze su me oblile, ka' san iz vapora ugleda' Šoltu, Brač, Kozjak i Mosor, a kad' san vidi' Mrjan, proplaka' san ka' dite, i u jonon plaču zapiva 'san u sebi:

»Mrjane, Mrjane, lipo ti je ime!«

A kad san se iskrca', vidi' san u tri dana više svita, ven tamo u dvi godine. Vidite, ja ča san obaša' svit, mogu van reć, da ovi naš Split jema izgled ka' grad o' 100 'i'jad', a i više, ka' da nas je miljun.

— A 'oćete li jopet poć na Filipine?

— Kooo, jaaa? Obe noge nek slomijen, ka' bi se jema' maknut iz Splita! Znate ča ću Van reć: dok san u Splitu živi', u jovo moji' 60 godin', nisan zna' ča će reć Split, nisan zna' ča godimo mi ovod, ma va'ja proživit' vanka niko vrime, ka' ča san ja proživia, i obać' pô svita, ka' ča san ja obaša', pa ćeš onda reć: nima Splita do Splita!

ŽENIDBA TONA BELIĆA

Šjor Toni Belić je bi' jedan višji činovnik, pravnik, gospodin savjetnik. Nij' bi' mlad, bi' je u'vati pedesetu, a i priša' je. Bi' je momak, i tišća' se dosta dobro. Nij' jema' nikoga o' svoji'. Rodite'ji su mu davno bili umrli, a nij' jema' ni braće ni sestar'. Unajmiva' bi sobu sad ovamo, sad onamo po privatnim kućan, a jia bi ka' abonat po raznin gostionan.

Trideset godin' je govori' da će se oženit', da nima smisla tako živit'. O tomu je bi' potpuno uviren, samo žena koju je on jema' izabrat, jemala je bit' ništo ekštra, a ne ka' sve druge obišne žene. Onako ništo ka' ča svi, ovako postariji, sebi zamiš'jadu. Najprin je jemala bit' lipa, puno lipa i mlada, a ča je višje u godine ulazi', sve to mla'ja je jemala bit'. Osin tega, va'jalo je da je učena, da zna kuvat', da bude domaćica, da ne bude guska, ven prava kulturna, moderna žena, od fine familje, da more š njon svuda pristupit', i da se svi čudu kako je lipa, fina i pametna, da svi zinu, kad je čuju govorit' strane jezike, a da se i njemu čudu, kako je bi' va'jal, nać taku ženu. Suvišje je želi' da mu žena udara piano, i da zna pivat', jerbo mu je bila draga mužika, da jedan dan, kad postane šef ureda, da more priredjivat' šoareje, i da mu onda žena bude ka' kra'jica jedna. Tako je jemalo bit, i nikako drugovačije. Taku je ženu on u svojoj glavi bi' zamisli', i on je jur očiman vidi', vidi' bi šoareje, vidi' bi nju mladu, lipu, najlipju me'u sviman, nasmijanu, kako svi u nju gledaju, kako jon se svi divu, a vidi' bi i sebe, kako mu svi čestitaju da je naša' taku ženu. Nij' jemala bit' siromašica, ven je va'jalo da mu čakod i donese, i dosta tega.

Trideset godin' je iska' taku ženu, skita' se s drugin neženjan po kafan, po činematografiman, po crikvan, po trejatriman, po baliman, svuda, i uvik s iston misli u glavi.

Jedne godine u krnjevalu na jednomen balu upozna se s lipon jednon malon. Lipa, mlada, rumena ka' jabuka, roba od niki 17—18 godin', zdrava, jaka ka' one mlade mazge, sama krv i mliko, i puna ka' šljiva, jerbo onda jošćec nisu bile u modi ove današnje vitke linije, na kojiman roba visi ka' na šćapiman. Sva obla i tvrda ka' balun o' fusbala, i sva ka' zbijena u robi.

Poslin valcera, kad se ona još bo'je zarumenila, a on malo ka' zapuva', dovela ga je do matere, i prestavila jon ga.

Sva tri su seli i počeli se razgovarat'. Ona i mater su znale za nj, a i on za nji', samo nisu nikad bili došli do prigode da se upoznadu, ka' ča je to obišna stvar u nas u Splitu, da se svi znamo koji smo, a ne dolazimo do poznanstva, dok ne dojde do prigode.

Poslin malo ona ga je ostavila da se s materon razgovara, a ona je nastavila balat' s drugiman, študijentima, i drugon mladjarijon.

Mater jon nij' bila baš ka' za bacit'. I ona se ka' to'ke o' pedese' godin' tišćala dosta dobro. Bila je udovica, jemala je penšjun, i jednu kuću u gradu. Jemala je tu jedinu 'ćer, a jemala je i jednu stariju sestru, koja se nij' bila udala.

On je odmar pomisli' da će se tišćat' u dobre s materon, da dojde do 'ćere, da sve kod matere lipo spremi, a da mu 'ćer pa'ne ka' zrila jabuka. Lipo je sve bi' zamisli'.

Poslin bala o'prati i' je do kuće. Tot su se lipo pozdravili, i one su ga pozvale da dojde 'dikod kod nji' u vižite, najskoli o' četvrtka, kad je u nji' žur, a da će onda čut' kako mala lipo piva.

Vas vesel iša' je doma, i onu noć o' pustoga zadovo'jstva, nij' moga' ni zaspat'.

Nij' vidi' ure da dojde četvrtak, i odmar najranije je iša' kod nji'.

Bilo je i drugoga svita, prijate'jic' o' matere i o' 'ćere. Pivalo se i zabav'jalo raznin društvenin igran. On se 'e vas krabi' o' zadovo'jstva kad se naša' u tako lipon i finon društvu, samo se naša' malo ka' u konfužjunu, jerbo do sad nij' jema' posla ven sa službenican i kelerican.

I nastavi' je 'odit' kod nji', i ne samo četvrtkon, ven i u druge dane.

Isprimice su i mater i 'ćer mislile da on dolazi kod nji' samo tako, da se malo projde, da se razonodi, a onda su s vrimenon počele o tome i govorit' pitat' se, zašto on tako često dolazi. Jopet on se nij' iskaživa:, nikako ka' da je bi' srameživ, a i bilo mu je nikako ka' tisno, kad bi doša' u nji', bi' je ka' izgub'jen. Gleda' bi 'ćer, a razgovara' bi se s materon. S vrimenon su ništo razumile, ma isto nisu bile na čisto, ča 'oće, pa su zvale tetu Ninu u pomoć, to ka' onu sestru o' matere.

Ova teta Nina je živila sama. Jemala je ništo svoga, i dok je bila mla'ja, unajmivala bi sobe oficijaliman. Oficijali su jon bili puno dragi. Nij' bila od oni' lipi', ma je bila sinpatišna u govoru i vražja, višje ven svi vrazi o 'pakla. Svašta je znala, a mogla je govorit za pet a'vokati. Kad bi jon sestra jemala n. pr. popravit' kuću, oli koji drugi posal, zvala je nju, da se pogodi sa zidarskin majstoriman, i ona bi jon sve to uredila, i platila manje ven bi se pogodila. Znala je svakoga smotat'. Prava ona lasica, sve je znala, sve ćakule i intrige u gradu, a za napravit' skandal, bila je ka' stvorena.

— Slušaj Nina — govori jon jedan dan sestra — poznaješ li Tona Belića?

— As ti Mande, ko ga ne poznaje. Jema mu 52 godine i pô, a jema 24 godine službe. Učini' je dosta lipu kar'jeru, i još će poć naprid, a jemala san ka' čut', da je zašpara' i ništo pinez'. 'Oti' bi se oženit', i gleda sad ovu sad onu, ma se ne čini naprid. Trče za službenican, a po noći se skita. Znan ga ka pô šolda,

mogla bi ti o njemu dvi ure govorit'. A zašto me to pitaš?

— Ma evo. Jema niko vrime da redovito dolazi u nas. Uvik lipo, fino se ponaša, pun je konplimenti, nosi nan bonboni i cvića, a ni ja ni mala ne moremo razumit', zašto dolazi, i ča dolazi, jerbo nikad nij' ništa reka', nij' se ka' izrazi' ča 'oće.

Teta Nina je stisnula dobro one svoje mršave jusne, zatvorila oči, malo je ka' zatresla i prignula glavu, pa se stala mislit'. Digla je onda glavu, oštro ka' stala gledat', i udrila je jezikon:

— Hm! Kad će on doć u tebe?

— U četvrtak siguro, to ka' sutra, a dolazi i nedi'jon, 'dikod utorkon, a i suboton, pa razumiš i sama da je to ka' nikako sumnjivo, da nas to more i konpromitirat'. Nij' meni stalo, ja san deboto ostarila, ma nebi 'otila zaraj male, da mi se čuju niki glasi, da mi kogod čakod ne reče.

— Pusti ti mene. I ja ću sad oslen dolazit' u tebe kad je on, a ti ga pusti meni, ja ću ga abrihtovat'. Kad ja zakaš'jen i izvadin šudar, pa se otaren po justiman, onda me pusti š njin na samo. Jesi li razumila?

— Razumin, samo nemoj učinit' da izajde koji skandal.

— Ne boj se ti. Ja ću ga smastit' kako ja buden znala, ja ću mu nabit patrontaše, a ti se ne brini. Bit će on ka' regrut oli oficirsdiner kontra meni. Ja ću ga izmuštrat'.

Kad je bilo sutradan u šjore Ližete, jerbo se 'e tako zvala udovica, a 'ćer jon se zvala Korina, došlo je ka' obišno dosta svita. Doša' je i šjor Toni, a u zadnju je došla i teta Nina. Obukla se sva u cr'jeno, s nikon ka' mantelinon, tako da je izgledala ka' kardinal. Ugledala je ona šjor Tona odmar, ma je ka' učinila vidit', da ne mari za nj, dok jon nij' došla sestra Ližeta, i pristavila jon ga.

Odmah je sela uza nj, i poslin malo odmar je zakaš'jala i izvadila šudar, pa je Ližeta to razumila i ostavila i' na samo.

Odmar ga je počela ispitivat', i stav'jat' mu unakrsna pitanja, ma sve to velikon ta'tikon, i lipo zaokolišavajuć svako pitanje.

Da mu nebi palo u joko, nij' se puno onu prvu večer š njin razgovarala, vengo ga je pustila, isto ka' maška miša kad se š njin igra, ma od onoga dana je svaki put dolazila u sestre.

— Ova moja Ližeta — govori ona njemu jednu večer — neće višje da me pusti samu. 'Oće svakako da dolazin svaki dan u nje ka' na raport, a sad i večerajen u nje. Znate mi smo ovod same, nimamo nikoga, pa ka' prave sestre, va'ja da smo jedna uz drugu ka' u glidu.

— Pa naravno, to dolazi po sebi, a jopet, ovod kod sestre ćete se 'dikod i zabavit', lipje će Van vrime proć'.

— Najskoli kad jema dosta svita ka' četvrtkon, kad izgleda da je ferkaterun, pa Vi i drugi lipo zabav'jate svakoga.

I tako naprid u razgovoru počela mu je kadit', počela je govorit' da ga se spominje kad je bi' ajnjeriger frajviliger, ma da je jošćec mlad, da lipo izgleda, i ono obišno ča se govori oniman koji su prošli pedesetu. A i on njoj nij' osta' dužan, pa je i on nju sta' falit', kako nij' jošcec zakasnila na misu, kako je bo'ja ven tolike mla'je, i kako je sinpatišna, a onda se i sam poče' falit', kako se ćuti da je još mlad, kako mu je mlado srce, i ovo i ono, i ostale stvari, ono obišno kako se ovaki postariji falu. Sve ono kako se ovako postariji falu, da moredu dobro jist' i pit', da moredu trkat', da moredu svašta, sve ono ča se oni koji jemaju 25 godin' ne falu.

Poslin ovoga razgovora, izgubila je ka' bušulu. Niko vrime jon s'e stalo vrtit' po glavi, kako bi bilo da ga ona za se ugrabi. Stala mu se još bo'je ulaskivat', ma

š njegove strane nij' mogla ništa razumit', pa je u zadnje sebe prigorila.

U'vatila je onda sestru.

— Čuješ Ližeta. Ovi šjor Toni, kad se s tobon razgovara, iskažije li se onako čakod, ka', recimo, cum bajšpil o 'jubavi, bacije li ti po koju sla'ku besidu. Jesi li ti čakod na njemu mogla razumit'?

— Nisan razumila nikad ništa. Kad s namon govori, lipo govori, ozbiljno, fino, pun je konplimenti.

Teta Nina nij' na to ništa rekla, ven je odmar u'vatila malu.

— Slušaj ti Korina. Ti nisi višje jedno dite. Da si muškić, mogla bi jur poć u soldate, i s tobon se more govorit'.

— A ča?

— Bože moj, ti i tvoje drugarice siguro jemate po kojega ovako ča vas gleda, kojega akademičara oli lajtnanta, onako koga komu si sinpatišna, s kojin koketiraš, znaš?

— Znan.

— I koji je tebi sinpatičan znaš?

— Pa je, i to znan.

— A ča mi govoriš o' šjor Tona?

— Ma ča? O kojega šjor Tona, od onoga zar staroga ča dolazi u nas, pa ča ga on uliza?

— Pa ka' jeli ti on drag?

— As ti Mande! Ha, ha, haa, teta Nina moja, ma ča to govorite? Ma ča? Oli me on gleda? Nisan se spazila.

— Ništa, ništa dite moje, ven samo ako ti on dojde ča govorit', budi ka' ozbiljna, suvo mu odgovaraj, nemoj se š njin upuštat' u razgovore. Učini kertajk i 'ajde ća. Jesi li me razumila?

— Razumila san ja, ne triba da mi priporučijete.

Sad je on doša' na red.

Najprin polako, ka' iz daleka, počela mu je govorit' kako bi va'jalo da se oženi.

— Vi nimate višje ča čekat', van se 'oće žena, 'oće Van se kuća, obitelj. Vi ste dobro šituiran, čula

san da jemate pinez', na dvi banke, i nike akcije, pa ste Vi fertik za ženitbu. Ja Vas razumin i zašto dolazite u nas ovod u kuću. S jednon nogon ste učinili maršajnc, i jur ulizli, a sad još s drugon, pa morete ostat' ovod. Na gotovo ćete doć, kuća Van je sva namišćena. Ližeta i mala, one same dvi ovod, pa in se 'oće muška glava u kući. Dobre su jedna i druga. Ovod će te živit' ka' bubrig u loju.

On je bi' vas vanka sebe na ove njezine pametne beside. Odmar je na sve prista'.

— Brava moja šjora Nina. Vidi se odmar, da ste jedna va'jala i pametna žena. A eto, u vaše ruke, Bogu i Van, pa Vi učinite kako znate, ja se potpuno u vas pouzdajen.

One je večeri on bi' vas blažen. Ni onu noć nij' moga' spavat'. Vidi' je sebe, vidi' je malu kako uza nj sidi, kako mu piva, kako on po nji'ovoj kući šeta ka' gospodar, i sve drugo samo najlipje mu se po glavi vrtilo.

— Sad — govori teta Nina sestri i maloj, — sad va'ja šjor Tona višje o' kojega puta ustavit', oli zvat' da dojde u nas na večeru, i onda mu ti Ližeta ponudi da sede kraj tebe, a ja ću mu sest' s druge strane. Ti mala sedi naprid, sedi 'di te vo'ja, samo ako te ja pogledan, i onda zakaš'jen i izvadin šudar, onda se ustani sa stola, i pojdi u drugu koju komoru. To tišći dobro na pamet. A ako i tebe pogledan pa ti zakaš'jen i izvadin šudar, onda i ti ustani, izajdi, i pusti me š njin na samo. Kada ti jopet zakaš'jen, onda m'oš jopet ulist', ma ne prin ven ti ja zakaš'jen. Ako se ja ustanen pa ostaneš ti sama š njin, ne budi div'ja. Baci mu po koju sla'ku besidu, reci mu da lipo izgleda i ostale stvari.

Sve je to tako bilo, sve te manovre su tako 'odile. Teta Nina je ka' da je oficijal, a oni soldati, činila od nji sva tri ča je 'tila, dizala i primišćala i ka' da su peoni i da igra na škake. Motala i' je i vrtila, a njega najvišje, tako, da je u zadnje došlo do ženidbe.

Jednu večer je teta Nina učinila, da se još niki pozovu na večeru, to ka' da bude višje svidokov', i kad se 'e njoj činilo da je doša' zgodan momenat, ona je sviman navistila veliku novost, najavila je, da će se šjor Toni brzo oženit', ma nij' rekla s kin.

Svi su mu čestitali i on je sva čestitanja lipo prima'. Dizale su se i pile čaše, i teta Nina mu je višje o' kojega puta nadolila čašu. Svi su mu nazdrav'jali, a njemu su skoro suze dolazile o' puste radosti. Iska' je očiman malu, ma je nij' bilo za stolon, jerbo jon je teta Nina bila zakaš'jala.

Kad je teta Nina vidila da je gotovo, da je došlo vrime da izvrši ča je bila zamislila, ustala se i tišćala je veliki jedan govor.

Govorila je šjor Tonu da je pametan, da je va'jal, da je čovik na svome mistu, da ga svi častidu, svašta lipoga mu je rekla, i onda kako je izabra' najbo'je godine za ženidbu, kako je sad zril čovik, da je sad ono njegovo pravo muževno doba, i kako je bi' sritne ruke ča je naša' sebi prikladnu ženu, da je to kameradšaft, a to da je njezina sestra Ližeta.

Svi su zdigli čaše, svi su stali vikat' i pivat' »Mlogo lita«, nastala je konfužjun, a on je raširi' ruke ka' da 'oće ništo reć', 'oti' se ka' branit', i osta' je ka' zbunjen, ma mu je teta Nina turnula sestru u naručaj, a s druge strane ga je ona zagrlila i stala ga 'jubit'.

Sve je to brzo i nenadano došlo, sve je bilo ajncvaj, da on nij' zna', a nij' se ni moga' oprit', pa je na tome i ostalo. Prista' je, prilagodi' se, a da i sam nij' zna' kako.

Pilo se i nazdrav'jalo, i svi su bili veseli, a najveselija je bila teta Nina, kojoj je uspilo da šjor Tonu za ženu, misto 'ćere, utiska mater.

MARINKO I PALMINA

Evo u kratko.

Dvi kuće.

Obišne one naše kuće. Isprin svake kuće dvor s odnosnon prašćaricon, kućicon za prajca. U jednon dvoru jedna oskoruša i na kraju jedan šipak, a u drugon je dvoru jedna velika smokva i jedna pelegrinka, i konopi za šušit' robu. Kuće su o' kamena. Doli je konoba s velikin krakunon. Balatura, prvi pod su dvi tri komore, gori kužina su par luminari, i na kupe bokun fumarića. Na vrj luminari je bokun kupe zavrnuto uzgor, ča zovedu: »lastavica«, ma su to dica davno bovanican razbili. Na kućan je po nikoliko ka' klini, oni ka' modiuni o' stine, i po nikoliko buži di rebci činidu gnjizda. Sve je lipo čisto, samo se kroz luminare vidi crnina kužine, i ona svitlost o' ca'je, a i luminari su crni, jerbo dim višje izlazi kroz te ponistre, vengo kroz fumar. Ka' majnka ti po tim našim kućan dime!

Jedna je kuća viž-o-vi o' druge, a me'u njiman je ulica.

Sad projdimo na stanovnike.

Dvi matere, dvi udovice. U svakoj kući po jedna. Dobrostojeće i jedna i druga. Kuma Dujka jema sina Marina, kuma Paškva 'ćer Palminu. Matere su zavađene. P etnajst, dvajst godin' nisu govorile jedna s drugon. Puno su se zamrzile. Toj velikoj svadji je bi' kriv niki meštre Bepo zidjar, koji je gleda' i jednu i drugu, a nij' rukova' ni jednu ni drugu.

Dica su morala slušat' matere, pa su se i oni tišćali daleko jedno o' drugoga, i nisu se smili igrat' zajedno s drugon dicon, 'di bi bilo jedno oli drugo.

Ako bi s ponistre kuma Paškva ugledala Palminu da se igra s dicon, a da je š njiman i Marin, odmar bi je zvala:

— Palmina malaaaa, doma dojdiii! Dat' će tebi mater malo menduuul.

A tako isto kad bi kuma Dujka vidila da je Marin u društvu 'di je Palmina, i ona bi ga s balature zvala:

— Marinko maliii, osimooo! Evo ti bokun fermentuniceeee!

I tako su prolazile godine.

Dica su resla i naresla.

Marin je 'odi' u po'je, a jema' je jednega konjčića, od oni' bosanski' dobro ugojeni, ka' ča su prin jemali naši težaci. Dobar težak, va'jal, radišan i 'juzak.

Palmina je lušijala, prala robu, 'odila na vodu, nosila težaciman u po'je obid, zalivala ze'je, i ovo i ono, i druge kutnje stvari.

Kuma Dujka i kuma Paškva su na pazaru prodavale kavule, ze'je, smokve, grozje i ostalo.

Dobro su živili i jedni i drugi.

Na Palminu je bilo više o' kojega bacilo oko, jerbo je bila dotarica, dobra 'reditora.

I Marinu su razne divojke lipo ozdrav'jale, kad bi i' on pozdravi'.

Ma i Palmina i Marin su se tišćali nikako ka' šerjasto.

Palmini nij' bilo stalo 'odit' s drugim curan o' nedi'je u šetnju, vengo bi ostala 'dikod u susi'stvu u kon dvoru, igrat' na orije i na tombulu.

Ni Marinu nij' bilo stalo 'odit' s drugin monciman na rivu, po gradu, i pivat' po Varošin. Osta' bi doma na ponistru, i gleda' bi kako po susi'stvu ženske igradu na tombulu. Pri' večer bi izaša' iz kuće, i poša' bi do na dnu ulice, na raskršće, 'di bi cure s vodon na glavi prolazile. I svaki dan, kad bi se vrati' iz po'ja, doša' bi tot na raskršće.

Nij' jema' prijate'j', nij' se s nikin druži', nij' mu bilo stalo, a nij' sam razumiva' zašto.

Isto tako i Palmini nij' bilo stalo za nikoga, nij' jemala prijate'jic', a ni ona nij' razumila zašto.

Kad bi doša' na raskršće, sta' bi tot niko vrime s monciman.

Kad bi Palmina prošla s maštilon pod ruku naslonjenin na bok, i poslin s punin vode, on je nebi ni gleda', okreni' bi jon škinu, a tako isto i ona, nebi ga za ništa pogledala.

Ma prez da bi on zna' zašto, kad bi ona prošla, malo poza temu, iša' bi doma.

Tako isto i Palmina. Išla bi na vodu i po tri puta, sve dok ga nebi vidila, a onu bi vodu prolila u konal, i isto ga nij' gledala. I ona, i on su ništo u sebi ka' ćutili, ma nisu to 'tili samin sebi očitovat'. Ništo i' je vuklo jedno drugomu, ma su se oni ka' 'tili tišćat' daleko.

Dosta su dugo tako oni živili i nisu marili za ništa, pa su i matere bile zabrinute, ka' bile su u misli zaraj tega.

— Marinko moj — rekla bi o' nedi'je kuma Dujka — ča stojiš doma, ča ne gre'š s drugin monciman na rivu?

— Nij' me vo'ja!

To je bilo sve ča bi reka'.

— Palmina moja — rekla bi kuma Paškva — ča ćedu ti više oriji i tonbule, ča ne gre'š s prijate'jican malo u šetnju?

— Nij me vo'ja!

I jopet bi on 'odi' na raskršće, a ona na vodu.

Ma malo po malo, ka' prez da su oni 'tili, počeli su jedan za drugin pogledavat'.

Kad bi ona prolazila, nebi jon više okrića' škinu, a ni ona nij' više gledala u zem'ju.

Počele su in se oči susritat'.

Kad bi ona prala robu i pivala, on bi je s ponistre gleda' i ka' malo uzdisa', a kad bi se on iz po'ja vrati', i u dvoru dok bi rasprti' konja, gledala je i ona njega s ponistre, a i njoj bi se korpet' na prsiman nadim'ja'.

I kad bi u po'je 'odili, oli se vraćali, prolazili su onin ulican, 'di su znali da ćedu se susrist'. I kad bi se još iz da'jega ugledali, srce bi njemu zaklapalo, i sva bi mu krv udrila u glavu, a i njoj bi srce ka' na grlo da će iskočit'.

Isprimice se nisu ni pozdrav'jali, a kasnije su počeli sa:

— Hva'jn Isus!

— Vazda budi!

Dugo su se samo ovako pozdrav'jali, dok jedan dan nij' on nju naša' ukraj njezina vinograda s jednin velikin maštilon od oni o' tri uva, 'di je čekala da jon kokod da' ruku, da ga more stavit' na glavu.

On je priša' i da' jon je ruku.

— Ako smin, ako Van nij' mrsko, gospo'jice, mogu Van ja dat' ruku?

— Morete.

— Evo — i stavi jon maštil na glavu.

— Fala!

— Bogu!

I to je bilo sve.

Ma poslin tega, malo po malo, su počeli i drugi pozdravi: »Zdravi, zdravi bili, veseli!« — a onda: »Jeste li sustali? Kako ste? Jeste li dobre vo'je? — i ostalo.

'Dikod bi u večer on s monciman zapiva' priko ulice, i to ne kod njezine kuće, vengo malo poda'je:

»I blažena poste'ja,
I pribili lancuni,
I svi angjeli od raja . . . «

i ostale pisme od 'jubavi bi se orile priko ulice.

To je 'odilo njoj, i ona je to znala, ka' razumivala je, da to nju gre.

Poslin tog pivanja, bili su oba malo ka' srčaniji, i počeli su se malo bo'je ka' pozdrav'jat', a i ustavili bi se na razgovor.

Ovi bi se razgovori vodili na dva metra daleko jedan o' drugoga, i nij' se govorilo o 'jubavi, jerbo

je on bi' malo srameživ, ka' ča su onda svi mladi težaci bili sramežlivi.

Govorili bidu o kavuliman, o tonbuli, o pivanju, o kopanju i zalivanju.

On bi tišća' ruke straga i lomi' bi ka' od muke sam sebi prste, a ona bi prstiman svu traversu smečila.

Dugo je on misli' kako će jon se očitovat', kako će jon reć da je u njega 'jubav privelika, ma nikad nij' zna' kako počet'.

Kad bi doša' u po'je obisi' bi torbu i koporan na jednu maslinu, a onda bi čvrsto zagrli' maslinu pa bi reka':

— Evo, ovako ću je zagrlit', jo, ča ću je iz'jubit!

Onda bi doša' do jedne smokve ča je jemala jednu krivu granu, pa bi rukon proša ispo' grane, i u'vati' bi granu ka' pod pazu, a onda bi reka':

— Ovako ću se š njon šetat' priko rive.

Onda bi se uspravi' i ka' malo nasmija' o' dragosti, pa bi ka' u snu vidi' sebe š njon 'di šetaju priko rive ka' špoži.

On je bi kršan, jak, zdrav, i ona bi mu zurka stala okolo prsiju ka' salivena. Vidi' bi nju kod sebe u kurtinu, onako bionda s upletenim kosan okolo glave i tremanton me'u kose. Vidi' bi je svu, a i ona je bila ka' gora.

Sve bi to bilo lipo dok mu nebi došla na pamet mater. Onda bi mu se sve smračilo.

I njoj bi iste lipe misli vrtile se 'dikod po glavi, a ako bi slučajno čula glas o' matere, odmar bi sve vidila crno.

Bila je to jedna 'jubav, velika jedna 'jubav, nikako ka' u sakrito, i u velikon straju od matere i jedne i druge.

Ma jedno popodne je jopet on nju naša' ukraj zidića njezina vinograda, i naša' se ka' o' srca, pa jon se očitova'.

'Otilo se dok jon se iskaza'. Lomi' je beside, griza' je jusne, i stiska' dobro šake.

— I ča san 'ti' reć', a ne lagat', i ovo i ono, i ostale stvari, i ka'-kun dir, an pače ši, da bi 'oti' Van reć dvi beside, i 'oti' bi Van ništo kazat' i druge stvari . . .

Nij' razumiva' ča govori, a ni ona nij' razumivala, samo je slušala njegov sla'ki glas.

Jedva u zadnju mu se nikako ka' izmaklo, i reka' jon je, da mu je draga, da mu je puno draga, a poza temu, da je njegova 'jubav za nju velika.

Ona ga cilo to vrime nij' o' srama pogledala u joči, a kad je 'e on pita' ča ona govori, rekla' mu je da nij' ni on njoj mrzak.

Kad su se jemali rastat', da' jon je ruku, ma je nij' u'vati', vengo su dva prsta za njezina dva prsta, i tišćali su se tako više o' pô ure, i sve tresli rukan.

O materan nisu govorili.

Stopro ka' su se rastali, onda je i jednemu i drugome došla na pamet mater, i to in je pokvarilo ono lipo raspoloženje.

Onu noć nisu mogli zaspat' ni on ni ona.

Nisu bili urekli nikakav sastanak, ma jopet poslin par dan' su se našli na isto misto, ka' ne'tijuć.

Jopet razgovor, i to malo ka' slobodniji, a onda su progovorili o materan.

Kad su spomenuli matere, onda su umukli, i mučali su više od ure, i naravna stvar, cilo vrime uzdisali.

Sve su češći bili nji'ovi sastanci, i sve je lipo bilo, dok nebi koji od nji' spomenu' mater. Onda bi odmar umukli.

Ma s vrimenom nisu više mučali, kad bi on oli ona spomenuli mater njegovu oli njezinu, vengo su počeli govorit' i razmiš'jat, kako bi se moga' nać' način, da pridobiju matere.

Palmina je jemala jednega barbu, barba Ivu, ča je bi' sudbeni perit.

I oni se odluču govorit' š njin. Znali su da bi on ka' čovik o' zakona, lako moga' stvar uredit', i pridobit za nji' i jednu i drugu mater.

Nij' ostajalo drugo, ven poć' u njega, iskazat' mu cilu stvar, i molit' ga da se on zavazme.

I jedne nedi'je poslin mise, eto ti Marina u tega barba Ive.

— Zdravi!

— Zdravi!

— Kako ste? — i ovo i ono i druge ovake stvari, dosta na dugo.

— Ča san 'ti' reć', a ne lagat' . . . — u zadnju Marin iskaže barba Ivi zašto je doša'.

Barba Ive se ka' namusi'.

U'vati' se najprin su tri prsta za čelo. Onda se su obe ruke podboči". Zatvori' je oči, skupi' je usne, i poče' je vrtit' glavon.

— Paškva je kuga, a mater t'e vrag, pa ko bi š njima doša' na kraj.

Dugo su se razgovarali, i nikako nisu mogli ništa zak'jučit'.

U zadnju se barba Ive malo ka' iskaš'ja: »hm, hm, hmaaa«, i p'jumu' je par puti na zem'ju, a onda govori:

— Dojdi, ti Marine, sutra okolo Ave Marije jopet u mene, a ja ću se do onda čakod izumislit'.

— S Bogo' Van, eto u Vaše ruke.

I otiša' je Marin od njega s jednon velikon nadon, da će barba Ive nać' načina da stvar uredi.

Sutradan izjutra je barba Ive, ka' ne'tijuć', proša' mimo ulicu, i javi' se Paškvi.

— 'Ote naprid kad ste Vi — odgovara mu Paškva i on ulize u kuću.

— Nisan dolazi' u Vas vengo ovod u Marina da govorin zaraj nike particele, pa san se Van usput javi'. Ča je, kako ste, ča je od male?

Kad je on spomenu' malu, počela je Paškva ka uzdisat'.

— Ča je ne mislite udat'?

Još je bo'je Paškva počela uzdisat', i u zadnje mu se iskaže, kako »mala« neće da gre ni'dir, vengo igra na tonbulu.

Barba Ive, ka' čovik o' suda, na fini je način sve' razgovor na Marina.

Paškva je odmar skočila:

— Za koga god 'oće u Splitu, samo za nj ne. Nikako. Bože sačuvaj! Nij' ga vo'ja radit', uvik je na ponistru!

— To je samo jedan razgovor.

— Ni govora o tomu!

I na tomu su ostali.

Onda je barba Ive iša' ka' potražit' Marina, a ozvala mu se kuma Dujka.

— 'Ote naprid, kum Ive, nima Marina, ča ste 'tili?

— 'Oti' san ništo s njin govorit'. Kako ste, ča je od Marina?

I Dujka je počela sad uzdisat' i tužit' se kako Marin ne mari 'odit' s drugin monciman, vengo je deboto uvik doma.

— A ča ga ne oženite?

— Bi ja bidna i sutra!

I ovod barba Ive svede razgovor na Palminu.

I Dujka je skočila:

— Koga god 'oće u Splitu, samo ne nju. O temu nima govora. Dobra o' ništa! Ništa ven po ponistran!

— Škužajte, to je bi' samo jedan razgovor.

— Ni čut'!

I otiša' je barba Ive niz ulicu skup'jenin usnan, i velikin misliman u glavi.

Dugo je misli' i u zadnju je doša' do zak'jučka, i u sebi reka:

— Tot se 'oće nika varancija.

Kad mu je Marin doša', govori on njemu:

— Va'ja i' privarit'.

— A eto kako Vi odredite.

— Ako Bog da' zdrav'je, Vi se do dva tri dana, kad se dogovorite, u isti dan oba razbolite. Legnite u poste'ju i neka vas nij' vo'ja ništa ni jist' ni pit', a morete sakrit' kus kruva i čagod drugo, da vas glad ne muči. »Ajme boli me, ajme ne mogu, ajme umrit' ću!« — sve tako govorite, i puno ka' uzdišite. Ako

van donese koju likariju recite da ćete je vi sami popit', a vi je poslin prolijte, a onda govorite da van je još gore, i da vas sve boli, i da će te umrit'. Jesi li razumi'?

— Razumi' san ja Vas.

— Dobro je. Koji je dan danas?

— Danas je prvidan.

— Dobro je. Vi se u četvrtak tako razbolite, a ja ću ka' ne'tijuć' u subotu proć' mimo ulicu, pa ću se javit' oli jednoj oli drugoj, a onda pustite vi stvar meni.

I otiša' je Marin vas vesel, i nij' vidi' ure kazat' Palmini kako se barb' Ivon dogovori'.

I kad je bilo u četvrtak, oba u jedan put:

— Ajme meni, boli meee...

Mater jedna i druga skočila.

— Ča t' 'e — i odmar u velikoj misli, ka' nima ven njega, a ona druga samu nju.

Bome znate ča je mater!

— Ajmeeee — uzdišu oni dva kako in je barba Ive priporuči', a bili bi uzdisali i da in nij' priporuči'.

Malo kasnije, obe su se matere našle u likara.

— Jo moj šjor dotor... — i prin jedan pa druga iskažu likaru zašto su došle.

Likar i jednoj i drugoj dade po jedan prašak i naravno, po pô unce u'ja.

Malo kasnije jopet su se zajedno našle u špicaliju.

Oni nisu popili ništa od onoga ča su in matere donile, vengo su jili kruv i pršut' ča su bili kupili i ča su bili sakrili ispo' kuverat'.

U petak još gore:

— Ajmeeee, umriiit ćuuuu!

I jedna i druga mater dreto u šjor kurata, i svaka nosi po koji bokun nji'ove robe da kurat to blagoslovi.

Jopet su se tot našle zajedno.

Ma ni to nij' ništa pomoglo, i u subotu su jemali oba ka' umrit'.

U to projde barba Ive ulicon.

Zove ga i kuma Paškva i kuma Dujka:

— Kum Ive, nur jednu besidu.

I nezna barba Ive u koje će prin ulist', ma ka' 'di mu je Paškva bila ništo svoje, ulize on prin u nje.

— Ča je, ča ste me zvali?

— Palmina m'e u poste'ju, boli jeee... — i traverson na oči tare suze.

— A ča jon je?

— Neće ništa da govori.

— Molajte mene, gren ja do nje, a Vi me pustite š njon na samo.

Kad je barba Ive izaša' iz komore 'di je Palmina ležala, govori on Paškvi.

— Mala stoji puno slabo...

— Jooo...

— I nima vengo jedan lik...

— Koji?

— Da je udate za Marina!

Paškva je ostala ka' Lotova žena kad se okrenula.

— I nima drugo, ven to, i odmar će ozdravit'. Ako ste jon mater...

— Jesan, jesan, bidna mater njezina, sve ću učinit' za svoje dite, samo ča će Dujka reć'?

— Dobro je, a sa' gren vidit' kako stoji Marin, jerbo san ču' da je i on bolestan.

— Jema bit i on bolestan, jerbo san mu se s materon srila u likara i u špicaliju i u kurata.

— Dobro je, gren ja tamo, pa ćemo vidit', a Vi se promislite 'oćete li usrićit' oli zakopat' malu.

— Jooo — i puna traversa suz'.

Barba Ive je proša' onda priko ulice i uliza' u kume Dujke.

— Jo, moj kum Ivaneee, Marina ne sladiiii. Eno ga u poste'ju, leži i uzdiše. Marinko mooj!

I ovod kum Ive ulize kod Marina, a kad je izaša' iz njegove komore govori Dujki:

— Mali je slabo!

— Jooo.. — i ovod puna traversa suz'.

— I nima mu pomoći, ako Vi ne budete jemali srca...

— Jooo, ča mi govorite? Krvi ispo' vrata za moje dite ću dat'! Mater san!

— Tako m'e drago. Onda nima ven sami jedan lik.

— Koji?

— Da ga oženite s Palminom!

I Dujka je ostala ka' Lotova žena, ma je 'e kum Ive su dvi tri sla'ke beside lako zavrti' kako 'e 'ti', ka' čovik o' zakona.

— Ako ne pristanete, morete se jur spravit' za sprovod.

— Ajmeeee, ne govorite tako, samo ča će Paškva reć?

Kad je to ču', barba Ive se malo ka' ispo' brka nasmija', i kad je 'odi' niz balaturu, malo je ka' sam sebi namiga' ma dobro.

Kad je doša' na sri' ulice, malo se iskaš'ja':

— Hm, hm, hmaaa! — i par puti je p'juni', a onda je sta' zvat' — kuma Dujkaa, kuma Paškvaaa...

Obe su izašle na ponistru ,i ka' da neznaju za ništa:

— Ča ćeteee?

— Nur jedan čas, dojdite doli, 'ti' bi van ništo reć.

I obe su došle doli, i prez da in je barba Ive išta reka', pale su jedna drugoj u naručaj.

— Kuma Paškva moja...

— Kuma Duja moja...

I obe plaču.

— Nima ča plakat' ovod — smije se barba Ive — ovod je vese'je, i ja van čestitan, i jednoj i drugoj, i da brzo budemo izili te kunfete.

— Va'ja čekat' da ozdravu.

— Ne triba čekat'. Marineee, Palminaaa — zove barba Ive.

Dvi su matere ostale ka' zavrteć, a kad su malo poslin došli doli i Marin i Palmina, i kad in je barba Ive složi' ruke uzajedno, jopet su one zaplakale, ma ka' od milinja, o' radosti i o' dragosti.

— Ča ćemo na putu stat' — govori barba Ive. — Ulizimo ovamo oli onamo, sad je sve isto.

Dugo su se konbali 'di ćedu ulist', svaka je stara 'tila u sebe, ma je u zadnju barba Ive, i ovo ka' pravi čovik o' zakona, riši' u redu, i reka', da su ovo ka' zaruke, i da u kuću o' male va'ja poć.

Ulizli su u kuću.

Lipe one naše kuće težaške ča vonjadu po kruvu iz peći, oli robe sa šušila, kad lancuni vonjadu o' lušije i o' sunca, a ako je prid večer od ono malo dime kad se oganj užiže s grančican o' smi'ja i mrte, a ako se jema ča peć', onda i o' lozja.

Tot su popili prošek i usupali, a barba Ive je tišća' veliki jedan govor, i iskaza' kako je on vas ovi ždronj naša'.

Tot se odmar zak'jučilo sve za ženidbu.

Palmina je 'odila po kući i nosila prošek i žmule, a kako je 'odila, sva se kuća ka' tresla. Pod je škrip'ja a čikare na komonu su ka' zvonile.

Stare su plakale, smijale se i pile prošek, i trale oči i usne traversan, a Marin i Palmina nisu mogli progovorit', ka' o' puste radosti, ništo i' je u grlu ka' davilo.

Barba Ive je sve uredi'. On je govori' s kuraton, naša' je kumove i svo to vinčanje uredi'.

U zadnju in je učini' račun da mu platu ka' da je učini' koju sudbenu procinu, oli stima' koji vinograd.

Sve su mu dali, pripoznali su ka' njegov trud, i u zadnju su svi bili zadovo'jni, a najviše Palmina i Marinko, koji sad nij' višje grli' masline po vinogradu, ven je Palminu grli a i ona njega.

KASNO MA ČASNO

Bili su brat i sestra. Šjor Ante Mijatović i sestra mu Tereža. On je bi' ka' postariji momak, a ona još starija usidilica. Bogati su bili, i stanje in je bilo veliko. Suvišje je on prodava' butigu. Prodava' je postavu, onu kotuninu, telarušu, grižeta domaćega modroga na rib'ju kost, povisma, trliš, pašice za dicu, pan modri, crni i cr'jeni, za kape, šudare za glavu, obišne i one dubrovaške. Ta mu je butiga bila jošćec o' pokojnega oca. Po očevoj smrti, prodavala mu je niko vrime mater, a poslin on. S ton butigon su i stekli stanje.

Šjor Ante je bi' cili čovik jedan. Čovik na pravu, dobar 'juzak, odgojen u duvu kršćanskon i straju božjemu. Svaki bi dan iša' na misu, a od nedi'je bi sluša' i po dvi do tri i višje, ka' čovik bogo'juban, a onda blagosloví, ruzariji, novene, i ženske ćakule po crikvan s baban, to mu je bilo sve. Bi' je Benjamin o' matere, pa bi ga mater sela na kolinima kad mu je bilo deboto i 40 godin'. Bi' je prijate'j s popima i fratrima, pa su niki deboto 'tili reć', da je ženska pravda, ma to ni' bila istina. Bi' je samo dosta sramežív, pa ako bi ga koja ženska pogledala, odmar bi stavi' doli glavu, i gleda' bi u zem'ju. Nij' mari' i nij' mu bilo stalo za ženske. On je govori', da njemu ženske dodijedu ča mu svaki dan dolazidu u butigu, da on more stat' i prez nji', kako je sta' do sad, da more stat' i od sad, da ča ćedu njemu ženske, da žive dobro i prez da zna ča je ženska glava, da mu nij' stalo, i da neće da zna za nji', da ča će mu zanoveti.

Eto ovaki je on bi', a more bit i zaraj tega, da je bi' uvik malo ka' namrdjen, ka' nikako prizlovo'jan, ništa ga nij' veselilo, i za svaku najmanju, bi se odmar zakara'.

Niki su govorili da se nij' oženi, jerbo je čeka' da bi se, ka' ono po običaju, sestra prin udala, ma se ona nij' udavala i ako je 'odila po balima, tejatrima i po crikvan, jerbo je svit prin bi' bogo'juban i 'odi' po crikvan i po misan, a monci su čekali cure isprin crikve. Nij' da je bilo puno gruba, vengo je bila samo malo ćorava na jedno oko, i ukraj uva i ispo vrata je jemala nike male ka gute, ma je bila sinpatišna u govoru. Bila je vražja, i svak se čudi', da kako se skitala, da se nij' odala, jerbo govoru, da one koje se dobro sedan godin' iskitaju, da prin najdu sriću, vengo one koje se tišćidu s bande.

Jemali su jednega barbu, ka' brata o' pokojne matere, i ništo rodbine, pa su ga jedan put ovi došli svitovat' i salićat' da bi se oženi'.

— Vi ste dva sama ovako — stali su oni od rodbine govorit' njemu i sestri — došli ste i u nike godine, i živete ka' sužnji. Sutra, Bože ne daj, jedna bolest, a i kad ostarite, ko će vas gledat'? Bilo bi najbo'je da se Ante oženi.

On se onda sta' branit' da neće, da mu nij' stalo, da ča će mu žena, i da mu žena ne triba, ma kad ga je i sestra stala zajedno s drugima nagovarat' i kad su mu rekli da to Sveta Mater crikva naredjije, i da je to jedan Sveti Sakramenat, onda je u zadnju i on prista'.

Oni su mu našli, jednu ne višje puno mladu curu, od poštene familije, i išli je pitat' u joca i matere. Onda je bi' običaj da su otac i mater', oli bilo ko iz kuće, išli pitat' curu, pa su tako i oni išli, a kad je cura pristala, onda su doveli i njega da je zaruči.

On se obuka' ka' malo bo'je. Onda je roba bila dobra. Tri para gać' bi čoviku bilo dosta za cili vik, a kanjeta bi trajala 30 do 40 godin, ka' nosila se samo o' sveca, par postoli učinjeni u postolara o'

najbo'je kože, potraja' bi 4 do 5 godin', a košu'je o' kotunine, koliko te vo'ja.

Doni' je sobon i zlato. Jema' je dosta o' pokojne matere, a ništo je bi' kupi'. Lipo šćapen u ruke, nij' bi' za bacit'. Kus čovika o' četrdeset i koju godinu, zrav, jak ka' bik, rumen ka' jabuka, lipo spleten i u barbira naricani brk izgleda' je baš fino.

Kad su je došli zaručit, lipo su i' dočekali svi njezini. Odveli su i' odmar u tinel, i tot i' pogostili s pršuton i siron, i onda s kolačima i prošekom. Taki je bi' običaj.

Mlada je bila kus cure, roba od niki 35 godin', dobro stav'jena i jaka. Nij' bila ka' one današnje od vitke linije, ven dosta puna i dosta lipušna.

Bili su je spravili, rekli jon da je on ka' srameživ, pa se izgubi i zasrami, i da ga ona malo ka' obodri, da mu ona prva reče po koju sla'ku besidu.

Kad su supali kolače u prošek, onda su počeli razgovarat' o ženidbi. Kad su nju pitali pristaje li poć za nj, malo se ka' zacrjenila, i rekla da 'oće.

On ništa. On ka' da se njega ništa ni' ticalo. Sidia je mirno za stolon, mašia se par puti za pršut i sir, i supa' je kolač. Nju ka' nij' ni pogleda'.

Kad se svršila marenda, onda su njezini pozvali goste da in pokažu kuću, a njega i mladu mu, su ostavili za stolon u tinelu.

Onda je bilo ča kaživat' po kućan, i kuće su bile velike, velike komore 'di je moglo stat' i šest armeruni, a u kužini se mogla balat' kvadrilja, i nij' ka' sada, kad se sve gradi za špekulaciju. Onda je svak gradi' za svoj komod, a ne ka' sad, kad su koriduri deboto tisniji ven oni od ferate i vaguni, i kad mobilju va'ja priko ponistar' u kuću unašat'.

Ma ostavimo mi ovo, a vratimo se u tinel 'di su ona dva ostala za stolon.

Sididu oni i mučidu. Njega je uvatila ka' nervožitad, pa je sta' kupit' mrvice o' kruva po stolu, i grčit' prstima tavaju. Ona se uz to mislila kako bi čakod rekla, da počme niki razgovor. U zadnju se

odlučila, pa mu se malo približila. On se malo ka' maka', bilo mu je ka' neugodno, a ona se onda malo bo'je približila, i naslonila mu ruku na lakat pa ga pita:

— Jesan li Van draga?
— Niste mi mrski.
— 'Oćete li me volit'?
— Niman vas zašto mrzit'.

Još nikoliko ovaki' upiti i odgovori je bilo, a njemu nij' bila laka, pa ga uza nju obli' znoj, i puno se zasrami'. Onod na lakat, 'di mu je ona naslonila ruku, gorilo mu je ka' žerava, a ježuri su ga počeli vatat', i počele noge malo ka' drćat'. Kad od puste nervožitadi nij' zna' ča će, usta' se sa stola, a nij' zna' ni on zašto. Ustala je onda i ona, došla mu blizu, i počela ga nikako milosno, i ka' žalosno gledat', i počela mu govorit', da je nesritna, jerbo da vidi da je on ne voli, da mu ni' draga, i u za'nju mu je naslonila glavu na rame, a i sva se na nj naslonila, pa je počela ka' padat' u jafan. On je onda s rukan u'vati da ne padne, i tako je ne'tijuć zagrli'. Ona je to tako i učinila, samo da mu dojde u zagrljaj, a onda je stala i plakat', pa mu je došla obrazon sve bližje i bližje, dok nij' justima došla do njegovi' jusan. Kad je on ču' kako mu ona diše ispo' nosa, počele su mu se oči ka' zatvarat', i prez da se dositi', stali su se 'jubit'. Zagrli' je 'e tako žestoko, da bi jon bi' slomi' koje rebro, da nij' jemala bušt. Sva mu je krv išla u glavu, i juši su mu se steplile priko načina, gorile su mu, noge su mu stale drćat', i počelo mu se ka' mantat', pa je sad on čeka' kad će past', jerbo se malo i tetura'. Zato ga je ona dovela do kanapeja, i tot udri da se 'jubi.

Onda se on vas ka' stepli', i puno mu je drago bilo, i baš puno drago, a kad su se oni drugi svi vratili u tinel, on je bi' crjen ka' rak, vas raspleten, a brci nakostrušeni. Svi su razumili koja je ura, ma mu nikor nij' ništa reka', samo su ga pitali, kad misli da se more odredit' dan vinčanja.

— Ja san za odmar. Po meni i sutra. Ako se more čin pri' moguće.

Nij' on pri' zna', a poslin su mu se oči otvorile, pa je zato pokaza' veliku prišu za vinčanje. Odmar sutradan je kupi' spavaću sobu, i sve ča je bilo triba, tako da je po njemu moglo i do tri dana bit vinčanje.

Kako je bi' prijatelj s popima, zatraži' je da se pronuncije u crikvi odmar u jedanput učinu, da vinčanje bude ča je prin moguće. Malo je ona prigovarala, i govorila da nij' još gotova s njezinin pripreman, a on je reka' da ostavi, da će se poslin sve zgotovit' i uredit' samo da se more odmar oženit'.

Svaku večer je bi' u nje. Tot bi se malo razgovarali, pa udri da se grli i 'jubi. To mu je bilo puno drago. Bi' je zadovojan, puno zadovojan, a za'jub'jen priko ušiju, višje vengo sv. Toma u prajca.

I doša' je dan vinčanja.

Kupi' je novu kanjetu, šest novi široki' koleti, malu crnu kravatu, nove postole, novi šćap, i nikoliko pari bili bićav'.

Poslin vinčanja bila je u nje velika večera. Cila njezina i njegova rodbina i svojta, i puno gostiju.

Ma njemu nij' bilo puno stalo za večeru. Deboto na pô večere je zdiga' mladu sa stola, pozdravi' se sa svima, i odve' je doma.

Od onda je posta' drugi jedan čovik.

Ka' oživi' je, podobri' se, bi'je vedriji, nij' višje bi' namrdjen ka' prin, sad je uvik bi' vesel, smija' se sa svakin, a najvišje sa ženskima. Kad su mu dolazile u butigu, nij' višje bi' šerjast ka' prin, ven bi i' lipo prima', š njiman se šali', a 'dikod bi po koju odve' u magazin, da joj pokaže bo'ju robu, i tot bi joj da' za cinije, a 'dikod i za ništa . . .

Popi i fratri mu nisu višje dolazili po butigi, a niki su govorili, da je posta' ženskar, ma to nij' baš bila istina, vengo je sad bi' miran, zadovo'jan, bi' je dobar i sa svakin se lipo susrića'. Nij' višje kupi' u sebi zlu krv ka' prin, ven se oženi', nij bi' ka' ča su svi oni

koji živu onako kako je prin on živi', kojima sva ona zla krv i otrov, kroz grlo izlazi.

Dugo je živi' i doš'ka je lipu starost. Bog mu je da' i dosta dice, pa je za sobon ostavi' osam sinov' i četer 'ćeri.

BAGUCINOV DVOR

U pramaliću smo.

Cilu noć su se po Bagucinovu dvorišću izmedju tri kuće, mišale pantagane, to ka' štakori.

Izlazile su i ulizale u svoje ... buže. Njuškale su, jile su, i ... ciu, ciu, ciu, ciu ... činile su 'jubav. A i one su beštije ka' i sve druge, neka su ... najgadnije.

— Ciu, ciu, ciu ... daj da te po'jubin ... — a ona:

— Ciu, ciu ... nij' me vo'ja, marš ... — i ugrize ga za bedro.

Još prid večer, kad je Kate Turutova zamotala branče o' dvi lokarde u jednu kartu o' poreznoga ureda, i bacila u dvor, sve su pantagane čule da je ništo palo, i dojedna je izvirila na vrj buže, ka' na vrata o' kuće, došle ka' provonjat' ... i njuškale su ka' ono kad njušu.

— Ciu, ciu ... jesi li čula kako je ništo palo — govoru jedna drugoj u susi'stvu — bit će večeras dobri' bokuni za nas!

Čin se smrklo, eto ti i' vanka. Jedna od ovamo, druga od onamo, pa jopet jedna od ovamo, pa u jedan put tri za ovon. Gredu čas bržje, čas polag'je, sve ka' u jednon straju. Dižu čunku, širu nozdrve, i gledaju onin malin očiman. Okriću se, priskaču stine i primiču se onoj karti o' poreznog ureda.

Usput se 'dikod dvi ustavu, malo se ka' obaturnu, a on jon u juvo šap'je:

— Ciu, ciu, ciu ... 'ajde bôna, nemoj me činit' poludit'!

— Ciu, ciu, ciu ... nećeš ča si zamislia ... — i uteče.

Dvi ka' postarije otvaradu čunkon, zubiman i nogan onu kartu o' poreza. Raširu je i počmu se... gostit', a kako grizu i jidu, izgleda da u kartu... štiju, ma, naravno, neznaju štit'.

Razbižale su se, i to najprin do zida, svaka na svoje misto, kad je doša' doma spavat' Lovre Kenda, a za njin Paško Britvica, Duje Ajzliban, i za'nji Duje Meso, jerbo svi tot stojidu.

Ulizle su svaka u svoju bužu, i odmar se okrenule, viru i čekaju da ono četvero ulize u kuću, a onda one jopet... udri po brančan.

Sad je bilo sve mirno, bilo in je arjan barjan, sve je bilo nji'ovo... bilo in je ka' da su doma... sve dok ne dojde »Bižo«, a to je mačak Kate Turutove. Nima ga doma! A vrag zna 'di je. On dolazi doma... na male ure. Biće i on iša' u šćetu, u... njarnjau...

Čuje ga se po drugin dvoriman i po kupan kako ašikuje, kako s maškan čini... 'jubav... i ako je proša' febrar.

— Njau, njauuuu... jooo, ča si mi draga... — govori on jednoj biloj maškici na crne maće — ... dražja si mi i višje te volin, ven da mi ko da' libricu srdelini.

Ona se bacila i stala va'jat'. Miga mu očiman i sve ga mata (vražje maške, a, ko bi reka'!) — a onda on malo jače:

— Mau, mauuuuu... au, auuuuuu... poludi' san za toboooon... ooo, ooooiauuu... ubi' ću seeee... au, ooiauuuuu... njar njauuuuuu... — on onda da će bližje, a ona ga .. očepr'ja... ka' maška.

Onda gre doma... ka' i svi drugi... gre polako, ka' da ga nij' vo'ja... malo ka' prizlovo'jan. Ulize u dvor i malo zastane, jerbo je ču' niki žamor, a to je bilo bižatanje pantagani. Utekle su i to u velikoj priši, i nisu višje došle virit' na buže, jerbo su razumile koja je ura.

Vrti on glavon... i govori sam sobon:

— Njao, njauuu... vraga izile, nesrikinje nesrikjice... samo da koja ne ogrize... vidit' ću ja ča

ste mi ostavile... — i dojde naprid, dreto i on na branče. Poče' je mlit' branče, vas se doli snizi' i prignu' je glavu u stranu, pa izgleda da i on... štije onu kartu o' poreznoga ureda.

Po ovin manjin dućaniman zamotavaju stvari u svin mogućin kartan, ma najvišje u jonin kartan i štanpiljan o' poreznog ureda.

»Bižo« večeraje... — u slast!

Još se nij' svanulo.

Tot u dvoru ispo' kup', savile su lastavice gnjizdo. Letidu po dvoru i po ulican, i... zovedu jedna drugu:

— Ći, ći, ći, ciiii... zlato moje... — i one činidu 'jubav! Jedna naprid, druga nazad, uvik na istu dalečin, ka' da su koncen vezane. Letidu sad gori, sad doli razon zem'je. Ona naprid je »ona«, a ona nazad je »on«... letidu jedna za drugon... on za njon... i sve jon zar govori:

— Ći, ći, ći, ći... 'di si lipa moja... ći, ći, ći... vrati se, dojdi osimo... 'ajdemo mi lipo malo u naše gnjizdo... jeman ti ništo reć' ..

Ona naprid leti, i odgovara na letu:

— Ći, ći, ći... nij' me vo'ja... pusti me da u'vatin koju mušicu...

— Ći, ći, ći... u'vatit' ću ti ja poslin svega... budi dobra...

— Ci, ci, ci... ka' da te ne poznajen... koji si mi ti muzuvir... — i biži ona .. a on za njon ka' lud... dok u zadnju ne uleti ona u... gnjizdo ... a on... dreto za njon ... u vas let!

Odmar poza lastavican čuju se pivci:

— Kukurikuuuu... gu, gu, gu... dobro jutrooo... — pozdrav'jadu se, javiju se i o'zivaju se jedan drugomen... da se nemore spavat', najskoli liti s otvorenin ponistran.

— Kukurikuuuu... gu, gu, gu... jeste li dobre vo'jeee... Ja jeman šest kokoš'... — a oni drugi mu odgovara:

— Kukurikuuuuu... jeman ja osaaan... — i sve ovako i o' drugi' kokošji'... stvari ... sigurno ne o'

pulitike, a more bit da se i karaju, vridjaju i beštimadu jedan na drugoga.

Nisu pivci dobro ni svršili, a rebci ka' ludi:

— Či, či, či, či, či, či... — letidu i skaču po granan' jedne murve na kraju dvora. Letidu po kupan, po zidiman i po drugin cabliman. Matica uteče, a oćak za njon:

— Či, či, či, či... braaavo... nemoj da ćeš uteć'... 'ajde bôna... či či či... ja san oni od jučer... nemoj me činit' bacilat'!

— Či či či či... — ona sve ka' da se smije, ka' da mu se ruga, i skače s jedne grane na drugu — ... či, či, či... biž' mi ća nesriknjače s očiju... či, či, či... ka' te nisan vidila jučer s jednon drugon.

— Či, či, či... jooo, nij' istina... či, či, či... onako me »Bižo« iziaaaa... — i sve se širi s kriliman... i sve jon veliku 'jubav iskažije... sve dok ona u za'nju ne skoči doli na zem'ju, i počme se... va'jat u prašini... a onda i on isto.

Svuda tuda evo ovako... zora puca... i sve je u... pustoj 'jubavi!

Malo poza »Avon Marijon«, Duje Ajzliban okrakunaje konobu: kri, kri, kri... a iz konobe izleti »Moro«, lipi, mali pasić pomerinac, ča mu je Duje nožiciman ostriga' uši i pô repa. Vas je crn ka' garbun... a bome, zato se i zove: »Moro«.

— Au, au, au... — pozdrav'ja gospodara i skače okolo njega — auauau... dobro jutrooo... — pa provonja oba praga.

Kun Duje ga ne badaje. Rastiže se i dugo zîje. Onda izvede tovara i kozu.

Dok je kun Duje baci' (ne stav'ja se vengo se bacije) na tovara samar, i priveza' kozu za krstac o' samara, Moro ispruži prve dvi noge dobro naprid, pa se rastiže... otvara... justa i ziše, a jezik izlazi i zavrne ga uzgor, onda zalaje na Biža:

— Au, au, au... odmar ća!

Bižo uteče i skoči na skale. Na treći se skalin ustavi. Ostane na noge, a vas se dobro izgobavi, pa

se na Mora izbeči, i pokaže mu... zube... ka' da mu se smije. Bižo se u prvi maj ka' ustraji, a poslin ven se izbeči, još uvik nakostrušen, govori:

— Jauuuu, miauuu... marča Moro, ča si doša' na mojeee... njau, njau... nemoj da te očepr'jan!

— Au, au, au... — laje Moro — ... 'aj, k 'ragu od mene... — i sta' je njuškat' po dvoru, sve ka' u priši... jema li ča za u čunku, i doša' je na branče, pa i on ka' da štije onu kartu, samo je provonja' branče, pa je nastavi' skakat' i lajat' po dvoru.

— Au, au, au... 'oćemo li višje... — laje na tovara i na gospodara... čini in vese'je veliko... obadvaman.

Kun Duje tišći tovara za uvo i išće čakod po zem'ji, čakod za badat' tovara. Uzme jednu stinčicu, oštru'ju... na misto šprajka, i sede na tovara ka' na katridu, jerbo je on bi' veći o' tovara.

Moro izajde prvi iz dvora, a oni dva za njin.

— Ia, ia, ia, iaaa... hru, hru, hru... ia, ia, ia... ko zna 'oćemo li srest' koju ugotu o' mlikaric'... hru, hru, hru... — zareve tovar čin su se uputili, i spruži uši unaprid, a kako je zareva', malo je pobrza'. Gredu oni tri niz ulicu, Moro, tovar i gospodar, i za njiman koza četvrta otim'je se, i pušća da je tovar vuče. Moro trče naprid... na prvi... kantun. Provonja ga ozgar do doli, pa s' 'e onda brzo sta' okrićat' sad na jednu, sad na drugu stranu, dok u zadnju ne uzdigne nogu, i... veselo protrče za tovaron i gospodaron. Nij, i' ni pristiga', kad se u jedanput, u velikoj priši ustavi. Bržje se okrene... ka' da je ništo izgubi'... provonja po zemlji i zalaje:

— Au, au, au... neću, k 'ragu gren u po'je.

Kun Duje gre, ne on, ven tovar, a on sidi na njemu, tuče ga nogan u lunbule i bäda ga nazad s onon stinčicon. Tovar gre polako... ka' tovar... a pribrza kad ga kun Duje badne, a zapriši kad ugleda da suproć njemu gredu mlikarice na tovariman, pa zareve:

— Ia, ia, ia... jo, da nij' gospodar na meni, ja bi 'oti' vidit' ko to gre ozdal... ia, ia, ia... hru, hru, hru!

Moro se ustavi na nika vrata, a od onamo ka' iza kantuna, jedan mali: buf!... stinon njega u nogu:

— Kain, kain, kain... ajme meni majko mojaaa... kain, kain, kain... jooooo, ka' te najden na samo, ča ću ti razdrit' gaće... kain, kain, kain... — trče Moro naprid beštimajuć, i sve skače na tri noge, a onu četvrtu tišći gori ka' da mu visi... samo se 'dikod malo na nju nasloni, a isto se ustav'ja po kantuniman, cabliman, feraliman i palin o' telegrafa. 'Dikod sede. Digne stražnju desnu nogu, i začeš'je se za desnin uvon. Vrat utvrdi, a glavu okrene na livu bandu uzgor. Onda jopet u vas let za tovaron i gospodaron. Ka' dojde blizu nji', tovar prigne malo glavu, gleda ga, a gleda ga i koza s onin njezinin očiman, i još bo'je... krikaje tovara.

Ako trevi usput koji drugi pas, a kako je Moro karonjske ćudi, odmar poleti kontra njemu. Provonjadu jedan drugoga, a onda nakostrušu gornju dlaku, pa se Moro zna zaletit' i zubiman. Ma ako trevi na onoga o' sira, ako je veći i jači pas, isto se Moro zaleti, ma mu ovi da' prišu, pa Moro pobigne repon poda se.

Ma ostavimo mi nji' neka gredu oni u po'je — deboto san i ja svrši' š njiman u po'je — a vratimo se mi u Bagucinov dvor.

Zadnja koja je ono rano jutro došla u dvor, bila je škovacina, to ka' smetlarica Kate Aždaja, ča je došla kupit' smeće. Ulizla je u dvor s karijolon, lopaton i metlon. Ona je zadnja došla na dil. Nij' bilo višje ništa. Baci metlu i lopatu u karijolu, a zdigne rukon onu kartu o' poreznog ureda. Privrće je priko rukuj... ma Bog je da' da nezna ni ona štit'.

Izajde uz to iz kuće Paško Britvica.

— Eeeeee... dobro in jutroooo... sluge jiiiiin... kuma Kateee... — i obaturne je lakton u škinu — ...jemaš duple lumbule... sva si ka' braceraaa...

Obaturne i ona njega lakton, onako malo ka' o' dragosti, a on je... uščine.

— 'Aj k' ragu nesriknjače... 'ajde na funtanu, jema friške vode, pa stavi glavu u maštil... — i zdigne na nj metlu.

Paško pojde svojin puton da ne u'vati metlon po ćunci, a malo za njin izajde i Kate iz dvora.

Sunce izajde... sve oživi.

Čuju se zvona... trčedu kari i karoce, tovari revu, tomobili trumbitaju... pasi laju... 'judi se čuju, žene viču... a dica plaču!

I Bagucinov dvor oživi!

Žene i dica iz susi'stva dolazu u dvor.

Sve je još mirno, a čin se dica potučedu... radi kruva oli radi trišanj'... suside se zakaraju... a onda je još živ'je.

Sunce zapeče, a oni ča su po noći 'jubav sprovodili, rastižu se, odmaraju se i spavaju... kupu zlu krv... i čekaju da sunce pojde jopet u more... čekaju da se smrači... ka' se smrkne... noć očiju nima... a njiman jopet morbin udre u glavu!

PAVE I MARE

Pivala je Mare pivala, pivala je kad bi kuću redila, ka' ča sve naše ženske pivadu, ono izjutra kad se po kući mišadu, najskoli kad je lipo vrime, jer po jugu, nij' nikoga vo'ja ni govorit', nešmali pivat'.

Na ponistri jon 'tići po čiban visidu, pa i oni pivadu, s Maron se ka' natičedu, žešćidu se na pivanje njezino.

Pivala je Mare pivala, pivala je:

»Danak mi je godina
»Ura mi je lito,
»Kada te ne vidin
»Moja zlatna kito!

a ta zlatna kita je bi' njezin Pave, Pave Majtić ribar, od oni' spli'ski ribari:

»U mladosti ribari,
»U starosti prosjaci!«

Kuća mu je bila u podan Marjana, na podnevu, sa strane od mora, 'di se priko Tomića Stinjav' gre na livu uzgor. Ništo kućice pločon pokrijene, a isprin kuće ništo dvorića. Doli konoba, gori komora. Na konobi vrata, na komori ponistra. U konobi prez bačav', dvi konistre s parangaliman, dvi tri šešule, maštil za mušule, dva tri pajola, i ostali' stvari o' ribaršćine, i paučine koliko t' 'e vo'ja. Isprin kuće, u ton dvoriću, su bila dva prisušena kriva vesla, par ostiju, dvi lantine, špurtil i jedan ka' jarbol, stvari o' broda, koje su bile dužje o' kuće, pa nisu mogle stat' u konobi ni uzduž ni popriko.

Za ulist' u kuću su bila tri skalina, samo ča trećega nij' bilo, a misto njega je bila jedna oveća stina. Po skalinan i zidiću o' dvora, pitari sa cvićen. Puste pripolov'jene ramine o' petro'ja, važi o' kunerola, vlaške one lopiže stare, raspuknute i vezane žicon, ka' i druge sve moguće posude, a sve to obiljeno s japnon. U tin pitariman raznovrsno cviće, murtila, viola i mazurana, a najvišje garifuli. Lip je bi' dvor tako narešen, a još je lipje bilo, kad bi se po dvoru sušila roba o' lušije. Isprin dvora je bi' konal, pa je va'jalo priskakat' konal, da se ulize u dvor, i nikomu nij' nikad bilo palo na pamet, da stavi priko konala komad ploče.

Gori u komori je bila poste'ja, velika i visoka, ona starinska poste'ja na kavalete, s visokon slamnicon i sukanciman. Na poste'ji, ozgar, dvi tri velike vriće, ma to samo kad je bila kiša, i kad bi kiša kroz ploče padala na poste'ju.

Povrj poste'je Gospin kvadar i trnova drača za ubost' jukozlaka u zati'jak. S jedne strane Sveti Mikula putnik, a s druge strane jedna mala očep'jena tikvica s vezanin čepon na sebi, koja je služila za morinu, to ako morina pritisne Pavu dok spava, da se brzo začepi tikva, i Pave oslobodi morine.

To je bila Pavina kuća, starina njegova, još o' dida i pradida, i tot je Pave dove' Maru kad je 'e rukova', i iz Kaštili u Split dove', jerbo je Mare bila Kaštelanka, iz Sučurca, pa su je za to i izvali: »Mare Kaštelanka«, oli samo: »Ćućurka«.

Dugo je Pave okolo Mare obilazi', jerbo mu je njezini nisu 'tili dat'.

Pave je jema' jedan mali brodić. Bila je to jedna mala ribarska gajeta. Stara, sva gnjila, a ustišćana stupon i katramon. I to je bila Pavina starina, do koje je on puno tišća', i ka' o'oli' se da jema svoj brod, š njim se diči'. To mu je bilo sve. Voli' je svoj brod, i činilo bi mu se da bi umra, kad bi mu ga nestalo, kad bi mu ga sinje more izilo.

Na moru je resta' na brodu je odresta', pa je i on, ka' i svi drugi ribari, virova' u more, i u sve ono ča more sobon nosi. Virova' je i on u mačića, to ka' morskoga jukozlaka, pa bi i on mačiću ostav'ja po šačicu ulov'jene ribe. Uviren da mu je mačić pomoga' 'vatat' ribu. Ostav'ja' bi i on na kojoj siki, malon ško'jiću, to ka' otočiću, malo ribe, i kad bi se sutradan vrati', i ribe nebi više bilo, bi' je siguran, ka' ča su i do danas svi ribari sigurni, da je mačić izi' ribu — a izili bi galebi.

Tišća', je on svoj brodić učesto u Pojudu, i lovi' ribu ispo' Kaštili, a ponajvišje ispo' Sučurca.

Kad bi pri' večer doša' ispo' Sučurca, zapiva' bi:

»Oli ću 'jubiti
»Onu k"a me rani,
»Ol ću se ubiti
»S mojimi rukami.

»Ol ću se stvoriti
»Gravan crna 'tica,
»Ol ću poć po svitu
»Kano sirotica.

»Ol ću se pustiti
»Da me razdru lavi,
»Radi tebe vilo
»I moje 'jubavi.

»S ovin na djeljenju
»Svaku ću podniti,
»Samo 'jubav tvoju
»Nemoj mi odniti!

Marina je kuća ukraj mora bila, pa bi Mare slušala svoga Pavu, pivanje njegovo.

Ma njezini nisu bili zadovo'jni da je dadu za Pavu, vengo su je 'tili dat' nikomu udovcu iz mista, koji se je još od prin gleda' s Maron, ma jon se izneviri', i

rukova' je bi' jednu iz Donji' Kaštili. Kad mu je žena umrla, jopet s' 'e sta' vrtit' okolo Mare, ma ga je ona sad odbijala.

Ona je bila zavolila Pavu, svoga Pavu, koji je bi' kapitan o' broda, i kantadur o' crikve, to ka pivač i dobar pivač, pa kad bi jon Pave zapiva' s mora, ona bi mu s ponistre odgovarala:

»Ja san cura sabaška
»Suknja mi je dugaška,
»Volila bi da je kraća
»Ma ne dadu braća.

»Prodaj tate livadu
»'Vataj za nju 'i'jadu,
»I podmiti kapitana
»Da ne spavan sama!

»Oči moje garave
»Svu noć nisu spavale,
»Nisu dale mira
»'Oće in se pira!

Sva je 'jubav u pivanju bila, a i oni udovac bi jon 'dikodir na večer, kad bi jon prolazi' mimo kuću, zapiva':

»Veće ti va'jadu
»Od mene cjelovi,
»Ven o' tvog ribara
»Salpe i ugori!

»Ostari' ćeš, pogrubi' ćeš
»Vazda lipa nećeš biti,
»Do' će vrime, moli' ćeš me,
»Al ja onda neću 'titi!

Ma izjutra, kad bi ga vidila proć', zapivala bi i ona njemu:

»Niti mi se jidi
»Nit' mi kupi tugu,
»Ča si zamislia
»Bit će ti zaludu!

I svašta su njezini činili i okolo nje nastojali da je od Pave odvrnu, i da za onoga udovca pojde, ma uzalud je sve bilo, jerbo je u nje 'jubav bila jača o' svega nji'ova nastojanja, pa bi učesto ona zapivala:

»Zaludu Van majko
»Sve to govoriti,
»Ka' san njemu draga
»Njegova ću biti.

»Ko m' o' draga mrazi
»Njegovon lipoton,
»Rastavi ga Bože
»Dušon i životon!

Lip je bi' Pave, s ribarskom bradicon i vas rudast ka' jančić, a na jedno je uvo suvišje jema' jednu ćinu, to ka 'ono ča se kaže mindjuša.

Još je lipja Mare bila, samo je jemala jednu malu pogrišku. Govorila je petete, to ka' nebi mogla izgovarat' »k« i »g« i druga nika slova (rekla bi čovit misto čovik, i dradi misto dragi i t. d.) ma tako skoro svaka treća Kaštelanka govori. To in ostane iz ditinstva, ma se to puno ne gleda, i nemore deboto ni opazit', i najskoli kad se piva, pa ni Pave nij' bi, nikad to opazi'.

Prolazilo je tako vrime, i kad su njezini uvidili da nemoredu ništa učinit', pristali su, i dali je Pavi.

Pave je 'e odve' u svoje bile dvore, me'u cviće o' dvora i stvari o' ribaršćine.

Slagali su se i u 'jubavi živili. Po siromašku, ma lipo.

Pave bi iša' svako jutro u ribe, a kad bi se vraća', ona bi ga na rivu do'škala. Od u'vaćene ribe bi ništo

manjuši okavi' za se i za Maru, a ostalo bi odni' prodat' na ribarnicu. Ona bi odnila ono ništo ribe kući, i kuvala brujet, jerbo bi brujet kuvala baranko trista puti na godinu, a ona se manjuš na drugi način i ne da' spravit'.

Dok bi Pave po moru lovi' ribu, Mare bi ponajvišje stala na ponistru i na more gledala, na svoga Pavu mislila, pa bi zapivala:

»Poći ću na more
»Vidit' jeli bistro,
»Jeli dojidrilo
»Drago mi doisto.

»Jidri drago moje
»Višje ti je vrime,
»Jesi li obaša'
»Sve mletaške rive?

»Sve mletaške rive
»I po Zadru porte,
»Jesi li iz'jubia
»Zadarske divojke?

»Zadarske divojke
»Pobojte se Boga,
»Vi poš'jite meni
»Moga draga doma!

Dugo su živili i Pave i Mare, i 'jubili se ka' dva goluba. Ugadja' je on njoj, a ugadjala je u svemu i ona njemu, pa bi mu Mare par puti na godinu skuvala crnu kafu, jerbo mu je crna kafa bila puno draga.

Kad Pave nebi u'vati' ribe, Mare bi se isto snašla, pa bi spravila zeru bakalara. — Nima ribe — govori ona njemu jedan put — jema batalala.

— As ti Mande! — začudi se Pave — kako to goviriš?

Ovo je bi' prvi put, poslin toliko godin', da s' e' Pave spazi' da Mare govori petete, ma se nij' puno čudi'.

I nastavi' je 'odit' u ribe i volit' svoju Maru, a Mare ga još uvik s ponistre pratila, gledala na nj, gledala na more, na njegov brodić, i pivala:

»Jedan mali brodić
»Po srid je konala,
»U njem' je moj dragi
»Su još dva mornara.

»Poznan ga po jidru
»Ja san ga otkala,
»Svaku treću žicu
»Zlaton izvezala!

Pivala je Mare pivala, pivala je i kad bi se s kin zakarala. Nebi se jidila, ven se smijala i pivala. Nebi odgovarala, ven nastavila pivat', a oni se drugi onda još višje jidili. Nebi se ka' gospo'ja na bagru osvrćala, i u karanju tako uvik odnila jači kraj.

Pave u ribe, a Mare s pismom doma.

Jedan dan, dok je Pave bi' u ribe, učini nevera, garbinada, ružno, najružnije ono more.

Gledala je Mare s ponistre, ma nij' mogla ništa vidit', jerbo su vali morski bili veći, ven Pavina gajeta.

Pave je nikako, su pô gajete mora, doplovi' do oni' grebeni ispo' Sustipana, i kad je do grebeni doša', jedan ga je jači val baci' na kraj, na sami kamen, i tot je gajeta išla u kuse, sva s' 'e razrušila, ka' stara i gnjila, i komadi su njezini po moru zaplivali.

I Pavu je more bacilo priko grebeni, i on je tot osta' ka' slomijen.

Ugledali su ga konopari, koji su tot kod Sustipana radili, i došli mu u pomoć. U'vatili su ga u dva rukan oko pasa, i tako, višje je na nji'ovin rukan, ven svojin nogan, kući doša'.

Mare se brzo snašla. Svega ga s rakijon dobro istrla i uzajmila u susi'stvu kvadar svetoga Antona, i stavila uza nj.

Ma je sve to bilo uzaludno.

Pave je sutradan umra, slomijen i on ka' gajeta. Zajedno su išli, ka' ča je to obišno kod ribari.

I plakala je Mare plakala, plakala je svoga Pavu, svoga kapitana, svoga kantadura kojemu je bila draga crna kafa, i naricala je:

— aaaaaaaave mooooooooj!
— aaaaaaaaaantaduru mooooooooj!
— aaaaaaaaaapitane mooooooooj!
— ooooooooo će tebi aaaaafu uuuuvat!
— aaaaaaaaaave muooooooooooj!

Opustili su Pavini dvori, opustila je Marina kuća, a poslin tega, još je dugo vrimena Mare živila i stala na ponistru. Gledala je Mare na more, i u duši Bog zna koliko je puti proživila iste misli, koje je jemala u glavi kroz sve one godine, kad bi s one iste ponistre, čekala da se Pave vrati, ma višje nikad nij' zapivala!

ENO JE, JOŠ JE ŽIVA!

Ka' jedinica u joca i matere, šjora Marica je bila razmaženo jedno dite.

Još iz mali' noguj, za svaku najmanju stvar, bi odmar jemala suze na očiman.

Uvik plač'iva, uvik namusena, nikad dobre vo'je, uvik je bila prizlovo'jna. Rodite'ji su nastojali da jon u svemu ugadjaju, pa je razmazili.

I kad je naresla, kad je postala cura, nij' se ništa bila prominula. Nij' jon za ništa bilo stalo, uvik je ka' jidna bila, za najmanju bi se odmar rasplakala, a o'tega plača jon je bilo ostalo, da je malo kroz nos govorila. Uvik se tužila da je boli sad ovo, sad ono.

Kapric'jožasta, grintava i nervoža, a u zadnju je bila i zla.

Kad se udala, postala je još gora.

Na dobro se namirila, dobrega jednega čovika je bila našla, duša o' čovika. On je bi' osridnji niki činovnik, šjor Bepo s' 'e zva'. Va'jal, 'jucak, i čovik na svon mistu. Bili su mu je namirili, i on je 'e rukova', a 'oti' jon je i dobra.

Isprimice nij' bilo loše, ma odmar poslin malo, počela je ona š njezinon mužikon. Za ono ča je on bi' dobar, ona je bila zla, a ča je on, bidan, bi' bo'ji, ona je bila gora. I ča je višje on š njon jema' ustrp'jenja, ona ga je sve to višje mučila i terorizirala.

Najprin se razbolila, a nij' jon bilo ništa.

On se bidan vas dešfa', to ka' raspa' da jon ugodi, da učini sve samo da jon bude bo'je, da je izliči. Odmar je zva' likara. Likar je doša', i višje o' pô ure

je 'e prigledava'. Sve je 'e bolilo, a likar jon nij' naša' ništa. Naredi' je da popije dva puta na dan malo kalumele, to ka' one kamilice, i to je bilo sve ča je reka'.

Onda se ona na muža najidila, da kojega jon je likara dove', da nezna ništa, i da jon ga nikad višje ne dovede.

O' tega puta nij' nikad višje ozdravila.

Po danu bi na kanapeju ležala, a po noći na poste'ji stenjala.

On bidan okolo nje ka' okolo diteta. Dobar je bi' š njon, ka' ča su svi 'judi na ovon svitu dobri sa ženan, a ona uvik na nj svega i svašta, da je on kriv ča je tako bolesna.

A vrag je plaka', nij' jon bilo nikad ništa.

Izjutra bi on iša' u spizu sa službenicon i kupova' meso, ribu i ostalo. Kad bi kupova', samo je na nju misli', kupova' bi samo ono ča je misli' da će njoj bit drago, da će jon ugodit', i uvik bi jon reka' da je plati' manje ven je u istinu plati', a ona nikad zadovo'jna, uvik mu prigovarala u svemu, i govorila da sve ono ča bi kupova', da nij' va'jalo ništa, i da je skupo plati'.

On je sve to guca' u sebi i muča' bi, jerbo kad bi 'oti' da jon čakod ka' razjasni, onda bi još višje ogriza'. Počela bi na nj vikat', i u zadnju mu dokaživala, da on to sve tako navlaš čini, da jon bude gore, da se još višje razboli, i da je u greb poša'je. Ako bi on samu jednu rič izusti', da se ka' obrani, to bi tako njoj dalo u glavu, da bi se odmar razbolila i legla u poste'ju, i odmar bi ga poslala po likara, jerbo da će umrit'. On bi bidan iša', zva' bi razne likare, pa i one za koje bi mu ona rekla. I likari su dolazili, tako, da su se na nju s vrimenon svi spli'ski likari izminili, i svi, do jedan, nisu znali ništa, nijedan jon nij' moga' nać' bolest. Ona likariman nebi rekla ništa, ven poslin na muža bi otvorila svu vatru, njemu bi svašta izrekla, 'sovala i vikala bi.

Kad njega nij' bilo doma, vikala bi na službenicu. Va'jalo je da na nikoga viče. To jon je ka' jedina

likarija bila, to bi jon činilo dobro, a kad bi on jema' iz ureda doć' doma, vezala bi glavu, legla bi na kanape oli poste'ju i umirala.

Uvik je skoro bila vezanon glavon. 'Dikodir bi zavezala šudaron na čelu po jedan iskrižani kunplir, oli list o' kupusa, a uvik, po cili božji dan je 'odila po kući s bočicon o' Melisse u ruci. Uvik je mazala temple, to ka' slipočice, pulse, i pod nos tišćala bočicu, jerbo je svaki čas, po pedese' puti na dan govorila, da će past' u jafan, to ka' u nesvist. Osin Melisse, uvik je jemala octa o' tarme, o' rusul', i sve ostale vrsti kvasine, pa s' 'e s otin mazala. Vazim'jala je valerijane, opija, manježija, pila limunade, kafu i sve moguće vrsti čaja. Još suvišje, uvik je kuvala kalumelu i sve moguće vrsti trave ča bi jon razne babe priporučivale, a da se o ivici i kadu'ji i ne govori.

Kad bi jon se u kuću ulizlo, cila bi kuća zavonjala raznin dekotiman, onon nikon paron i zaguš'jivon ar'jon ka' ono u bolnican. Sve bi ponistre 'dikod zatvorila, tako, da bi se bidan šjor Bepo u kući guši', a kad bi jon fumade, to ka vrućina udrila u glavu, sve bi rastvorila i učinila propuv. Šjor Bepo bi onda nazeba', a njoj ništa.

On nij' smi' nikad bit' bolestan, a ona uvik, i uvik je umirala. Ako bi on slučajno zdiga' ruku do čela, da će ka' reć' da ga boli, ona bi odmar uzdigla obe ruke, i u'vatila se za cilu glavu, pa bi mu rekla, da nju cila glava boli, i da čeka kad će jon glava puknut', a da je kod njega to stvar od ništa. Ako bi on n. pr. reka' da ga boli ruka, ona bi odmar skočila na nj, da to njemu nij' ništa, da nju boli cila ruka, rame, prsi, lopatica, ledja, sve. I za sve to je on bi' kriv, on je bi' kriv ča nju sve to tako boli, jerbo da jon on neće da pomogne, neće da jon najde lika. Ona se za to š njim karala od jutra do mraka, a i po cilu noć mu nebi dala mira. Oli srce, oli stumik, oli jon se u nogan cipalo i vrtilo, oli glava pucala, oli je u grlu davilo, oli u ledjiman ka' nožiman probadalo, oli jon

se usta sušila, uvik, uvik jon je čakod bilo, a bidan šjor Bepo, va'jalo je da se uvik po noći diže, da jon kuva kalumelu, da je maže špiriton, da je masira, da jon stav'ja vruće oli studene obloge na glavu, oli na trbuj, oli na križa, oli bilo 'di, da jon grije i stav'ja vruće krpe, i šunprešon, to ka' peglon, da je šumprešaje da zatvara oli rastvara ponistre, da tira mušice po komori, oli da jon u komori užiže peć.

I nikad da mu je za to, za njegovo veliko strp'jenje, za njegovu dobrotu, rekla lipu rič. Uvik je samo na nj vikala, uvik mu prigovarala da nezna ništa, da jon nezna i neće da pomogne, da on ka' navlaš sve naopako čini, n. pr. žestoku oli slabu kalumelu, i da to čini samo da čin prin umre, i da će se onda on rašírit', i da za nju neće suzu jednu prolit'. Onda bi počela plakat', i udri 'dikod po cilu noć da se plače, a za sve ovo je on bi' kriv. Kad bi mu govorila da će umrit', da je on 'oće prin vrimena ukopat', onda bi ga i proklinjala, klela ga je i svašta mu govorila. 'Dikod bi i glas podigla, a on bi onda uteka' u drugu koju komoru, sramova' se da susidi ne čuju, ma njoj to nij' bilo stalo. Ča bi on višje muča', to bi ona višje vikala, a kad bi se malo ka' umorila, on bi se polako dolibi' do nje, nastoja' jon reć po koju lipu rič, i u zadnju bi se ka' usudi' da je rukon pogladi. Ona bi mirovala, isto ka' maška se pritajala, a kad bi je on rukon se dotaka', o'gurnula bi ga o' sebe, i to žestoko, ka' da je kuga na nju došla.

— Kad umren — govorila je ona njemu — onda ćeš reć': »Ča te prin vrag nij' odni'!« — Ti ne vidiš ure da ja umren, da se raširiš, da počmeš živit' naopako...

— Lipa moja...

— Mučiiii... ne govori mi ništaaaa. Ti 'oćeš da ja umren. Ja san po tebi noćas mogla i umrit', a ti si spava'...

— Ma...

— Dostaaaa... i jutros si mi stavi' manje cukra u kafu...

— Koliko si ti...

— Ne govoriiii... 'oćeš sve da mi ogorčiš, samo da me nestane. Bit će ti, ne boj se, kako si zamislia. Bog će me brzo vazest' k sebi, a ti ne'š razumit' koga si izgubi'...

— Ma...

— Nemoj me prisicaaaat'... i to mi činiš samo da se ja jidin, da puknen od jida. Znan ja tebe, skupo bi te proda' ko te ne poznaje. Jučer san ti rekla: »Kupi špirita kanfarana« — a ti si mi kupi' niku francusku rakiju...

— U farmaciji su mi...

— Ostavi farmacijuuuu... ja znan bo'je ven sve farmacije i svi likariiii...

— Ja...

— Dostaaa... 'ajde jopet u farmaciju, i donesi mi opoldeldok. I ni riči višje da si reka'.

Evo ovako je ona š njin svaki dan razgovarala, i vikala na nj gore ven ijedna kuga. I ona je uvik jemala pravo, a on uvik, uvik, uvik krivo. Ni jedan put on nij' jema' pravo. Nikad. I za ono u što ga on za ništa nij' uliza', i za ono je jema' krivo. On uvik dobar, miran, a ona uvik jidna, a od jida je i živila.

Ako je na pr. za obidon meso bilo tvrdo, on je bi' kriv, a ne ona koja ga je kasno stavila kuvat'. Ako je vazim'ja' za obidon malo mesa, jidila se, da ča je tako malo vaze', a ako bi vaze' malo višje, onda bi stala plakat', da ča će njoj ostat', da je čini da pati glad, samo da čin prin umre. 'Dikodir bi mu sama nakrcala pjat s meson, i on je mora' sve da izî, jer kad bi slučajno reka' da nemore jist', onda bi stala vikat' da je vanka ruča', i da mu za to doma ni' stalo jist', da je s otin samo muči, da jon obid progorča.

Ka' ča je bilo s obidon, tako je bilo i s večeron i svin drugin stvariman.

On za nju nij' zna' ništa kupit', a ni za se, tako, da kad bi n. pr. jema' kupit' klobuk, onda bi ona išla š njin. Kad bi došli u dućan, ona bi mu izabirala klobuke i stav'jala mu i' na glavu. On nij' smi' reć'

ni da mu je klobuk tisan ni širok, ven bi va'jalo da kupi onaki kakî bi ona izabrala. Povukla bi se do na dnu dućana, pa bi mu rekla da se prošeta do na vrata, da ona vidi kako mu stoji. On bi se bidan uputi', a ona:

— Polaakooo...

On bi onda polako maršira', ka' da gre za sprovodon, a kad bi doša' do na vrata, ona bi zavikala:

— Stoooj! Sad se okreni.

Gre on da će se okrenit', a ona jopet:

— Polaakoooo, polako se okrići, neka mogu lipo vidit' kako ti stoji.

I gledala ga je, nakriv'jala je glavu sad na jednu, sad na drugu stranu, zažmirila bi očiman i zapovidala:

— Sad 'ajde, dojdi malo naprid. Polaaakoooo. Stoooj. Okreni se jopet. Polaakooo. Još jedan put 'ajde do na vrata, pa onda tamo do kraja. Sad čekaj. Stoooj. Sad ću ja stat' na vrata, da vidin od osimo. Naprid. Polaakooo i t. d.

To bi potrajalo dobru uru vrimena. Trgovac je sta' iza banka i gleda' cilu tu manovru. Ona se s trgovcon poslin pogadjala, a šjor Bepo bi u zadnju izaša' iz dućana s novin klobukon na glavi, a starim zamotanim u kartu, prez da je rič progovori'.

I kad bi ona za se u modištovice jemala poć kupit' kapelin,vodila ga je sobon, to ka' da bi jon on izabra' koji će jon kapelin bo'je stat'. On bi iša', ma ga ona nebi slušala ča on govori, ven bi kupila ča bi ona 'tila, i samo ga pitala: »Jeli da mi ovi lipo stoji?« — On bi va'jalo da to potvrdi, a poslin osan dan', kad bi jon oni kapelin dodija', dušu bi mu izila, jerbo da je 'e on svitova' da onoga kupi.

Ka' ča je s klobukon bilo, tako je bilo i sa svin drugin, a ako bi 'dikodir sam čakod kupi', to bi tako zlo njoj učinilo, da bi se odmar razbolila i skoro umirila.

Jedan put ga je vrag natanta', pa je 'e za imendan 'oti' iznenadit'. Dobar on čovik, na dobro je samo i misli'. Za Ime Marijino, kad jon je bi' imendan, iša'

je dan prin u zlatariju Valle, i tot jon je kupi' jedan puno fini i moderni ka' broš, koji je bi' ka' model izradjen. Valle mu ga je ispo' cine proda', i on je vas vesel iša' doma. Kad jon je sutradan izjutra čestita imendan, prida' jon je broš. On se vas krabi' o' vese'ja, i vas nasmijan čeka' ča će ona reć', i kako će mu se zafalit'.

Ona je vazela broš i stala ga priko rukuj privrćat'. Skupila je jusne i izdigla i' skoro do nosa, ka' da čuje niki smrad.

Najprin ga je pitala koliko je plati'. On jon je reka' polovicu od onega ča je u istinu bi' da'. To jon se učinilo da je skupo, i rekla, da bi ga ona za polovicu o' tega bila kupila, da neva'ja ništa, bacila ga na zem'ju i s nogan' ga svega smečila. Stala je nj vikat' da ča gre kupovat' stvari u koje se ne razumi. Odmar se razbolila i legla u poste'ju.

Šjor Bepo je osta' zavrteć, a onda brzo je va'jalo da jon stav'ja obloge na glavu da ne umre.

Jedan drugi put je 'e 'oti' razveselit'. Kako mu je ona uvik govorila da je ni'dir ne vodi, odve' je u tejatar na operu. Davala se »Tosca«.

I za ovo se pokaja', jerbo kad je ona vidila kako su tenora ubili, odmar je pala u nesvist, i petnajst dan' je bolovala, i svaki dan čekala kad će umrit'.

I za ovo je on bi' kriv, i skupo je plati' za ono ča je 'e 'oti' razveselit'.

— Učini' si mi gore, ven da su ono u me pucali iz puške. Zato si me i odve' u tejater. I s otim si me 'oti' ubit'. Prokleto ti ovo, prokleto ti ono — govorila, prigovarala i proklinjala šest miseci redon poza temu.

I on, bidan, nikad rič jednu da je reka', da s' 'e nikako obrani', a da je i 'oti'. nij' moga', jerbo nikad nij' ni moga' doć do riči.

Ovako je ona svoj vik provela. Uvik, uvik bolesna, uvik samo umirala, a on, i kad je u istinu bi' bolestan, va'jalo je da reče da mu nij' ništa, da je zdrav.

Više o' dvadese' godin' je tako on š njon živi', i to nij' bilo dvadese' godin' života, ven dvadese' godin' Lepoglave. I gore!

Nikad ništa nij' prigovori'. U sebi s' 'e griza', kùpi' je u sebi jid, tugu i žalost. Sve je guca', i nikad iz sebe da je glasa da', pa da mu je odlanulo. Napuni, se i zbia žući ka' akumulator kad se napuni letrike, a to je s vrimenon počelo da diluje. Osin tega bile su došle i godine, pa on nij' više moga' podnit' ka' ča je podnaša' dok je bi' mlad. I nervi, i srce, i pluća, stumik, žigarica, bubrizi i sve ostalo, sve je u njemu smalaksalo, i on se jedan put, poslin ven se ništo puno bi' najidi', razboli', ma zaizbi'ja razboli', ono za pravo, ne ono ka' ona, i lika mu nij' bilo, jerbo je vas bi' ka' otrovan, pa je u malo dan' bidan umra, i iša' u raj sa svin postoliman.

A ona?

Eno je, još je živa!

PERE SMOKVICA NA ŽALOVANJU

— Umra je Pave Švanciber — govori Pere Smokvica ženi — daj da čakod večeran, pa gren tamo malo na žalovanje.

— 'Ajde, ti svaku malo dan' najdeš 'di poć se žalovat, samo za napit' se, i doć doma pijan ka' sipa.

— Va'ja da gren. Bili smo zajedno u marinu, a on m'e ništo i svoje. U četvrtoj smo krvi. Moj dida i njegova pokojna mater, bili su jedan o' brata a drugi o' sestre. 'Ajde, neću doć kasno, stat' ću malo s 'judima u razgovoru, pa ću doć doma.

Izi Pere dva škarpunića na brujet, prigne se, otare usta i brke su ništo tapeta ča je bilo na misto tavaje, izajde, i uputi se iz Varoša priko grada na Lučac, lipo gori priko Rokove ulice pod fortin, 'di je sta' Švanciber.

Va'ja znat' da je prin bi' običaj o' sedmin'. Onda bi prvo ro'stvo skuvalo i donilo u kuću onoga ča je umra, i tot bi se jilo i pilo tri dana i tri noći. Jilo bi se najviše angriza sa sipican, mesa gove'jega, slanoga i kupusa kiseloga, a bilo bi i letećega. Za one ča bi kasnije došli, činile bi se pecipale... Samo da se čagod prigrize, za napit' se. Popilo bi se 'dikod i na karatile vina, a poslin suvi smokav' i rakije.

Osin ro'stva i svojte, bili bi tot i oni ča bi priskočili u prigodi, pa bi ji' ustavili na večeru, a ritko bi se koji izmaka'.

Tot bi bi' razgovor, a došli bi i oni ča su vesele ćudi da razbiju malo onu tramuntanu, pa bi bilo 'dikod smija za privalivat se.

A i danas je tako! 'Di dojde Miko Aučina, višje nij' žalovanje, ven činematograf. Čekaju na nj ka' na

Mesiju, a kad dojde, jedan mu natukne, a onda on, fjaba do fjabe, do u jutru je njega slušat,. Da ti je umra otac i mater i sedan sinov', pucaš o' smija ka' da je zadnji dan krnjevala. Oli da dojde Jozo Jakas, pa da pripovida kako su ga izličili od rematižma, do u jutru ne pristaje... a o' pustoga smija svi se privalijedu.

Ako jedan prigovori: mi se ovod smijemo, a on je bidan na mizi odmar se najde jedan koji ti s filožofijom odgovori: njemu je sve isto, da mi plačemo oli se smijemo.

Tako je to kod nas, da je na žalovanju deboto isto ka' u oštariji, piješ, razgovaraš se i smiješ, pa kad treviš, najskoli od nedi'je, dva tri, i pita' si ji: 'di grete? Rečedu ti: evo smo se bili do sad žalovat u Lavure, a sad gremo malo u Jutoga. Gren se žalovat', to je isto ka' reć: gren se napit'!

Ma ostavimo mi ovo i vratimo se na našega Peru, ča je do sad doša' do vr' vrja Rokove ulice, i uša' u dvor 'di je sta' naš rajni Pave Švanciber.

Proša' je dvor i priko skal' doša' na balaturu. Tot je naša' vrata otvorena i uliza' je u kuću. Oti pokojan sad Pave, bi' je u marinu, i bi' je višje vrimena ukrcan na kra'jev brod ča se zva' »Schwarzenberg«, i kako je uvik o tomu pripovida', prozvali su ga »Švanciber«. Nij' bi' čovik za bacit'! Bi' je rukova' jednu Kaštelanku, zvala se Mare, pa su je zvali »Mare Kaštelanka« oli samo »Švanciberuša«.

Kad je uša' u kuću poče' je vas pod škrip'jat', jerbo grede ovi' podov', nisu za podnit' veliki piz, a veliki piz dojde samo ka' su žalovanja, onda oti pod škrip'je, i sva se kuća trese, pa se višje puti dogodi nesrića, da se sve profunda, i ako je ispo' šoto mrtac, svi padu na mrca... kako se to svake godine u Kaštile par puti dogadja.

Pere najprin dojde do udovice ča je tot sidila, i da' jon dva prsta pa jon reče:

—Mare moja, ja ti se žalujem, a ča ćemo, danas jesmo sutra nismo, a svi smo crna zem'ja!

Na ove beside ona se komovi i zaplače.

On se okrene, digne ruku i takne prstom špančeru.

— Dobra večer, zdravi.

— Zdravo Pere, — odgovoraju oni okolo sideći.

Pere sede na jedan banak i kako nij' gorila ven samo jedna mala svića o' petrolja, i nij' bilo velike svitlosti, zažmiri malo očiman, i pogleda družbu oko sebe. Svi pušu, sididu na dva duga banka, i svi su se naslonili na stol.

Tot su sidili: Frane Sučijavac, Pere Longjin, Mate Puvalo, Meštar Ive Maškica, Luka Bubrig, Meštar Mate Bujol, Vicko Fritulera, Meštar Lovre Repica i Martin Ćurlinkoka, a u jedan kraj kleča' je s jednon nogon i na nju sidia, Mate Bu-Antala, i molia polako Ruzarje. Malo poda'je sidija je Jure Belona.

Bi' je i on u marinu ukrcan na »Belonu«, pa su ga prozvali: »Jure Belona«. On je iz jedne demejane napunja' svaki čas vrče vina, tako, da je Pere bi' dvanajsti »tra cotanto senno«.

Tot 'di su oni sidili, to je bilo ka' u sri' kuće. Ovamo na desno je bila jedna komora 'di je bi' mrtac na mizu, a na drugu stranu je bila druga jedna komora.

Kad je Pere Smokvica uša', nij' 'oti' pogledat' u komoru na desnu ven se samo zlamenova', a 'odia ga je red reć jedan Oče Naš i Zdravu Mariju ka' obišno, a to sve jerbo ga je bia veliki straj o' mrtvi, koji mu je osta' još iz ditinjstva, jerbo ga je pokojna mater vodila puno po žalovanjiman. Tot je sluša' kako se mrtvi ustaju kako se vididu i prikažijedu, kako plašu i činu šušur.

Najviše se bi' pripa' ka' su pripovidali kako se prikaživa' pokojan Bartul Škemac, a govorili su jošćec da je Vranjo Matošić bi' vidi' popa i kapelana 'di na ponoća gredu na Sustipan da ga smaknu. Tin ukozlacin pop baci šudar, i reče da ga digne, a ka' se on prigne da će ga vazest', onda ga smakne trnovon dračon.

— 'Ajdete vi, kuma Mare, malo leć', bacite se malo, da opočinete — govori jon Ćurlinkoka.

Uza nju su bile s jedne bande Frankula Makinuša, a s druge Kate Belonova.

— 'Ajdete — govoru jon ove dvi ča su je tišćale ispo' paze, a ona opet zaplače i ustane.

Na glavi je jemala crni šudar a na sebi jedan plet.

Onda su je Frankula i Kate odvele ća s vrat', a kad je došla u sri' komore, onda je pristupia Meštar Ive Maškica su po žmula rakije i govori jon:

— Kuma Mare moja, na nas je red, ča ostajemo, da se molimo za spasenje njegove duše, napijte se, da u'vatite malo snage...

— Nemoguuuuuuu — i Mare zdigne glavu uzgor.

Meštar Ive digne žmul i donese jon ga do just'.

Ona malo otvori usne i on jon ulije rakiju.

Ona prigne glavu, stiskla je usta i oči, i sve guca i plače i rastvori dobro usta i učini: — aaa... pa govori: — neeću, a meštar Ive gre blažen i kuntenat kaladon na svoje misto, isto ka' da je izvrši' i učini' najpametniju stvar na ovon svitu.

Maru odvedu u komoru, a ovamo ostanu sami 'judi.

Isprimice je svak muča', i svak je sta' s miron, samo su se dva vrča mišali i 'odili od ruke do ruke.

Kogod bi se napia s nosa i kokod na široko s uva.

Bože moj, ka' se promisli, kako su i ovi vrči učinjeni! Jemaju ručice, nos i uši, a ono doli, 'di je ono izbočeno, zove se trbuj. Nima očiju, da se nebi vidilo koliko se pije! 'Jude je Bog učini' na sliku i priliku svoju, a evo čovik je na svoju sliku i priliku učini vrče.

Vrči se tako primišćaju iz ruke u ruku i dižu gori, pa ko s nosa ko s uva, lije se vino... ka' mukte. Kad pije, digne glavu, zažmiri i guca, a grk'jan mu skače gori i doli i sve čini: gloc-gloc-gloc! Onda dlanon projde priko usan' i brciju rastvori justa, okrene ruku pa je potegne priko just' sve do lakta. Poslin napra-v'ja brke

Mate Bu-Antala sidi u svon kraju a jema jedan omanji vrč samo za nj. Moli Ruzarje, primišća krunicu

priko prstiju, i govori Otajstva a razmiš'ja koliko mu je još vina u vrču.

Svak je još muča', kad je Mare izašla, i sami bi se Antala 'dikod čuja kad bi uzdanuja, oli kad bi zija', a onda bi se malo zatresa', jerbo bi ga u'vati' jedan ka' ježur . . . i onda bi one dvi beside od molenja reka' malo bo'je. I svaki: Amen, reka' bi malo jače.

Malo je vrime ovako postojalo, i onda je poče' razgovor.

Svi su se laktima naslonili na stol. Muču, kaš'ju, pušu, činu španjulete, puvaju u kartine a svi in španjuleti izajdu s trbujon. Gladu brke, 'dikod se koji malo počeš'je s jednim prston ispod špančere, pa zažmiri dobro očiman i vas se izbeči. Progovori deboto uvik oni ča jema vrč u ruci. Najprin je red falit' mrca.

Longjin digne vrč i reče:

— Bidan Pave, nij' bi' za bacit'! Bog mu da' . . . (sad popije jedan gucaj) . . . pokoj!

Šučijavac s nikim tankin glason — zato ga tako i zovu — reče i on svoju pametnu:

— On nij' bi' čovik (napije se) er'jav, bi' je 'juzak, bi' je cili čovik.

I tako da'je, svaki bi izvali' po jednu pametnu, jerbo su samo pametno govorili.

— Bi' je čovik na mistu i svašta je zna', a ko nij' za svašta, nij' za ništa — oziv'je se Fritulera.

— Zna' je stat' s 'judiman, i moga' je dobro popit', Bog mu da' sto raji — doda Mate Bujol.

Govorilo se o marini, o filošeri, o aglarnoj riformi, o balotan, o Jamerikan, o fabrikan, o pulitici, o maškaran . . . govorilo s 'e o' svašta, a najviše o morinan i mrciman.

Svi su čakod znali o mrciman, svi su čuli, a niki su se kleli da su ji' vidili, a sami je Pere Smokvica, ča je bi' najstrašiviji, poče' govorit' ka' da je najsrčaniji.

— Nemojte 'judi virovat'! ja se čudin 'di tako govorite. To su u jona doba rodite'ji plašili dicu i utiravali in straj u kosti, da ne gredu puno po noći vanka, za nosit' in slobod. Onda je bilo škuro pa je bilo lako

reć: »noć očiju nima«, i vidjali su se mrci, ukozlaci i mačići, a sad s ovon svitlosti, i su ovoko ferali, nima višje tega. Virujte vi meni, tako je. Ja van čisto kažen, mene nij' straj o' mrtvi.

On je njiman govori' da mu viruju, a on je sam sebi najmanje virova', i od svi', njega je najviše bilo straj o' mrtvi.

— Virujte vi meni — govori on da'je — to su sve fjabe, ja ne virujen ni kad ti kokoš zapiva, a ako ti ko reče da mu se mrtac prikaza', pitaj ga, jeli bi' pijan. Manjka ti ča se u pijanstvu more čut' i vidit'.

Sve su se oni ovako razgovarali i . . . pili.

Okolo dva bota, poče' se Pere mislit, kako bi bilo da pojde doma. Nima tot ča mislit' se, ma je njemu velika misal bila, kako će iz kuće izać', prez pogledat' u komoru 'di je mrtac.

— Gren, 'judi, ja doma, va'ja mi malo opočinut', jeman sutra ništo posla, a malo me i ne sladi.

— 'Ajde ti, Pere, mi ćemo ostat'.

— Dobra noć, s Bogo' van, Bog, Bog ti na pomoć. Svi se ovako lipo pozdravu.

Pere se ustane i gre priko komore. Kako su vrata o' komore 'di je bi' mrtac bila do vrat' o' kuće, kad je iša' da će otvorit' da izajde, nikako, prez da je on 'oti', pogleda u komoru o' mrca. Nij' mu vidi' ven same noge, obučene u bile bičve i vezane crnon kurdilon (da nebi uteka'). Kad je pogleda', pričinilo mu se da su se noge makle, onda jopet pogleda ka' u priši, pa je brzo okrenu' glavu. Otvori' je vrata o' kuće i izaša' je na balaturu. Nij' razumi' ništa, samo je ču' kako su mu se vlasi nakostrušile, i kako mu se košu'ja i roba odlipila o' tila, a vas se bi' naježuri'. Gre on niza skale, a kolina mu se sama dižu, ka' da jema 'odit' uza skale a ne niza skale. Kad je doša' doli u dvor, bilo je škuro, pa je najprin ućuti, ka' da je proša' jedan vitar mimo njega.

S jedne i druge bande očiju pričini mu se ka' da vidi ništo biloga. Kad je malo okrenu' glavu, to se njemu prikažijedu one dvi noge ča je otolič bi' vidi',

obučene u bile bičve. Dvor se malo zatetura', a on se u'vati' s jednon rukon za zid. Kad je iz dvora izaša' na ulicu, ferma' se jedan čas uza zid, onda se okrene u jedan put, ka' da ga je vitar okrenu', pa dreto niz ulicu.

Gre on niz ulicu, a ulica mu se sva uzdiže i snižije, ka' da je na vaporu, pa da je mutno more. Veselo, ne on, vengo ga noge veselo nosu nizdol, ma kako je svaku malo korakov', na jednu i drugu stranu ulice po koji dvor, prez da bi 'oti', svaki put pogleda, i svaki mu se put prikažijedu one mrtaške noge s bilin bičvan.

Onda malo zapiva, za ne bit sam.

Njemu se činilo da ga je straj malo rastriznu' ma ga noge nisu puno slušale, pa je tetura' sad simo, sad tamo, dok nij' desnin ramenon udri' u joni ćoš Svetoga Roka. Pričinilo mu se da ga je ćoš okrenu i onda se ustavi:

— Jo, Sveti moj Roko, skužajte i pomozite vašen Peri . . . poginu' san noćas . . . — 'Oti' se onda zlamenovat' i poklonit' se, ma kako ga je liva noga nazad malo izdala, udri' je plećiman u Pere Ozretića kuću, i to baš u vrata, pa ga je oni šušur brzo okreni' jopet na livu i on se uputi jopet nizdol.

— Jo, Gospe moja, ča je ovo — ka puste bile bičve njemu u jočiman sa svi stran — umra san!

U to u sv. Petra udru dva bota.

— Jo Sveti Petre, imenjače, spasi tvoga bidnog Peru! Ajme majko moja . . .

Okrene se da će priko mosta o' ferate poć', ma je poče' orcavat', pa se je u'vati' su obe ruke za one gozde s desne strane mosta. Gre priko mosta i sve se gozdi tišći, ka' da gre priko skale u vapor. Kad je pusti' gozde ka' nika bava ga odnese lipo do crikve Sv. Dominika.

— Isus, Osib i Marija, ča je ovo! Križ ti 'jubin, neću nikad višje beštimat, bit ću oslen pravi kršćanin. Joo sutra, prvoga žudiju ča trevin, udriću ga nogon u . . . trbuj, ča su oni mučili našega bidnoga Isusa.

Jo, Bog je da' da je ovako sve crikva do crikve, a da ne bi' bi umra o' straja. Odmar ću se sutra iz 'utra ispovidit! Jo, koje san rešeto granzjoli izi', ča san iša' na žalovanje!

Gre on i sve ovako u sebi govori. Desnu ruku tišći pri' sobon su tri prsta spružena, a s livon maše brzo naprid i nazad, i š njon daje rotu.

Kad je doša' na vrata o' grada, noge su ga malo pritegle nazad, jerbo je na jednu i na drugu stranu bilo bili bičav koliko t'e vo'ja. Malo se prignia i uzdiže noge ka' da iz grada puše veliki vitar. I tako ka' da gre kontra vitru, tetura se simo i tamo, isto ka' k'jučen u škuro kad išćete bužu o' kjučanice.

Kad je uliza' u grad ugleda crikvu o' Dušic', i onu lemozinu s onon mrtaškon glavon i ona dva šćulunca u križ, ča ispo' šoto piše:

»Misereremini mei!«

»Saltem vos amici mei« (to 'oće reć ervacki: prijateji moji, svi smo crna zem'ja!)

Gre on da će po'jubit lemozinu, pa kako je da' dobar zor, udre noson dreto u onu bužu za pineze.

— Nu u im' Isusovo Sveto! Duše moje o' prigatorja, jo da znate ča san se udri', pomozite vašen Peri, Bog van da' pokoj višnji. Jo ča ću molit' za vas! Joo, ča je ovo!

Kad se udri', došle su mu suze na oči, pa nij' višje vidi' samo jedan par bili bičav', ven i' je tot bilo na 'i'jade i sve su se vrtile.

Kad je doša' do Sv. Filipa, ugleda da ozdal gre ništo ka' crno. U prvi se maj pripa', ma ka' ja doša' ukraj Paripine, najde se prsi a prsi sa Don Anton . .

— Jooo, moj Don Ante, sam Vas je Bog posla', jo pomozite . . . pa je u'vati' Don Antu s desnom rukon za pulac, a s livon za rukav, i čvrsto ga tišći. 'Dikod se od njega odalečije, a 'dikod se na nj naginje i naslanja, i kako mu se šćuca, daje mu refule od vina, a ugazi' mu je dva puta dobro na nogu.

— Ča je moj Pere, oklen ti dolaziš da si mi ovako vesel? Okisli mi aaa?

— Bi' san na žalovanje u Pave Švancibera...
— Ha, ha, haaaaa... mene su zadržali na jednon piru, pa nisan tako ka' ti ča dolaziš sa žalovanja.
— Nisan vesel...
— Vengo si pijan...! 'ajde lipi moj, ostavi ti mene i 'ajde spavat'.
— Slušajte. Učinite mi veliku 'jubav. Ispovidite me.
— 'Oću, 'oću. Dojdi sutra u jutro lipo, kad se rastrizniš, pa ću te ispovidit'.
— Ne, ne, ven odmar ovod.
— Ho, ho, hooo... 'di se to vidilo, sutra, sutra...
— A ako umren noćas?
— O-ho! ne'š umrit' do sutra, ne boj se... sad si pijan, čekaj do sutra, lipi mišu moj...
— Neću, ven me odmar ovod ispovidite.

Don Ante ga gleda i sve se misli kako bi se otresa' i izbavi' pijana čovika, dok se u zadnje ne domisli. Malo se za sebe ka' nasmije i onda ga zapita:

— Jesi li pijan?
— Ko ja? Asti...
— Dokaži mi da nisi.
— Ja pijan? Ol ne vidite da san trizan... i dobro se nasloni na Don Antu.
— Vidin, vidin... ka' si trizan i nisi pijan, evo da n'eš stat' na jednu nogu.
— Evo da 'oću!
— Ako ostaneš na jednoj nozi, onda ću te ispovidit'.
— 'Oću.
— 'Ajde...

Kad je iša' da će stat' na jednu nogu, pusti on Don Antu. Don Ante smijuć' se uteče, a on: bruf, doli na sališ, koliko je dug i širok.

Osta' je tako malo ležeći da mu glava malo projde, jerbo je bi' udri' čelon o tlej, ma je odmar i zaspa'.

Spava je tako skoro dvi ure, a onda su ga škovacini koji metu pute probudili.

Usta' se. Proša' je rukan priko sebe da se malo očisti, a onda je iša' doma skoro trizan i prez straja o' mrtvi, jerbo su ga one dvi ure spavanja rastriznile.

KASNO SE POKAJA'

U jednon malon mistu blizu Splita, živili su otrag dosta godin', jedan postariji mladić i jedna pomla'ja udovica. Šjor Nikica i šjora Franka.

On je stanova' na prvon, a ona na drugon podu u istoj kući.

On je bi' mali jedan činovnik, od oni' od baždarskoga ureda oli o' solarije, tako ništo, a jema' je i čakod svoga, pa se dosta dobro prolazia.

Ona je bila udovica jednega posidnika, pa od onoga ča jon je muž bi' ostavi', mogla je i ona dosta dobro živit'.

On se lipo tišća', od svakoga čašćen, i lipo susritan, ozbiljan i na svon mistu.

Ona, lipi kus udovice, bila i rumena ka' jabuka, sama krv i mliko, zdrava i jaka, puna ka' šljiva sa lipon crnon svitlon koson, i dosta vesela, pa se nij' ni čudit' ako su se šjor Nikici bile steplile uši za njon.

Kad su mu rodite'ji umrli, zadrža' je cili stan za se, samo da bude blizu nje. Nika stara mu je kuvala i redila kuću, i tako je on sam stanova' uvik u nadi, da će se jedan dan oženit' s udovicon. Ni' bi' za bacit', bi' je i dosta pametan čovik, samo je bi' malo ka' srameživ isprin žemski', a osobito kad bi vidi' šjoru Franku, izgubi' bi besidu. Malo po malo, prez da se dositi, on se u nju za'jubi', i to žestoko. Nij' vidi' vengo nju. Od jutra do mraka mu je uvik po glavi bila, a po noći bi o njoj sniva'.

Kad bi se izjutra ustaja' i spremiva' da će izać', sluša' bi kako šjora Franka gori piva i redi kuću. On bi onda uzdisa' i šeta' po koriduru od velike nervožitadi. Otvori' bi vrata o' kuće i čeka' bi da ona projde niza

skale, kad bi 'odila u spizu, oli na misu. On bi sluša' kako ona izlazi, kako otvara i zatvara vrata, i kako bi se uputila niza skale. Onda bi se on, i to ka' ne'tijuć, naša' blizu vrati, pa bi jon nazva' »dobro jutro«. Ona bi mu lipo odgovorila i proslidila svoj put.

I on bi odmar za njon izaša', pa bi se jopet ka' ne'tijuć naša' u njezinoj blizini. Ona u ribarnici, a on okolo ribarnice. Ona da će u crikvu, a on isprin crikve. Ona na misu, i on na misu. I tako da'je, 'di ona tot i on. I sve to ka' ne'tijuć, sve ka' da to nij' zaraj nje, jerbo je nebi ni gleda', najskoli ako bi ga ona mogla vidit', onda bi okreni' glavu.

Puno mu je ona imponirala. Ako bi je slučajno susre', vas bi se zarumeni', ka' cura, okreni' bi glavu, nebi je ni pozdravi' i uteka' bi ća.

Kad bi na večer lega' u poste'ju, sve bi gleda' u plafun i govori' bi san sobon:

— Eno, onod gori — i kaživa' bi prston — eno, zar onod jon jema bit poste'ja. Eno, gre po kući, nij' još legla — jerbo bi se kuća tresla i čula bi se u tinelu. — Evo je došla ovamo, evo je legla. Ona gori sama, a ja ovod sam. Jo! Neću višje ovako. Sutra izjutra, kad projde niza skale, pozdravit' ću je ono ka' obišno »dobro jutro«, a onda odmar ću jon reć: »Kako ste?« i eto ti odmar razgovor, jerbo je dosta samo počet'. I zaspa' bi zadovo'jan da će sutra š njon počet' razgovor.

Ma, kad je bilo izjutra, jopet bi on izgubi' besidu. i ostalo bi na samo »dobro jutro«. On bi se onda od jida sta' šetat' po koriduru. S nogan je ka' stupa' i tuka' o pod, a ruke spruži' stisnutin šakan uz tilo. Glavu bi uzdiga', očiman privrća', a stiska' zube i griza jusne.

I tako je bilo ne jedan put, vengo sto puti.

Jedan put, poslin pe-šest godin', bilo mu je uspilo da je zapita i »kako ste«, a kad mu je ona odgovorila: »Fala dobro, a kako Vi«, on jon je reka' »Dobro«, i to je bilo sve. Izgubi' se, višje o' tega jon nij' zna' ništa drugo reć'.

Nij' se zna' odlučit' kako bi š njon jema' započet' razgovor, stidi' se, bi je sramež'jiv, ka' sramova' se, a bude ovaki u nas ča se sramu.

Jedan put se jedan u Trogiru ništo bi' zasrami', pa za 20 godin' nij' iz kuće izaša', ma je to tamo deboto ka' obišna stvar, da kogod ostane doma 10 oli 20 godin'. Jedna se Trogirka bila ništo zasramila, pa 25 godin' nij' iz kuće izašla, a kad je poslin 25 godin' morala izać', jerbo jon se udavala jedna neputa, pa je jemala bit na piru, obukla se onako kako se nosila naza' 25 godin', po ondašnjoj modi. Naravna stvar, kad su je vidili, stali su se niki smijat', a ona se puno zasramila, pa je išla doma i nij' višje nikad izašla, sve dok nij' umrla, kad su je iz kuće iznili. Bude ovakoga svita po našin manjin mistin ka' u Trogiru. Još je tamo dobar svit', va'jal, svi su bogo'jubni i gredu uvik u crikvu, a kad gredu puton uvik se zlamenuju, jerbo u Trogiru, ka' starinskon gradu, di' se god čovik okrene, vidi po jednu crikvu. To je pravi jedan mužej po lipoti. Čovik ka ča' je profešur Bernard Berenson, koji se bavi istorijon umitnosti, cilon svitu poznat, i koji je cili svit obaša', kad je prošloga lita putova' po Jugoslaviji, reka' je, da je Trogir najlipji grad na svitu.

I Trogirani se slabo miču iz Trogira. Neka je Split na samo 24 kilometra o' Trogira, niki ne dolazu u Split ven svaku 15 godin'. A i oni Trogirani koji su nastanjeni u Splitu, ne gredu u Trogir, ven svaku 10 godin'. Pa i oni koji nisu Trogirani ako se tamo nastanu, u'vatu istu bolest. Svak bome poznaje onoga basetnoga Bračanina, koji je 30 godin' svaki dan putova' iz Brača u Split i iz Splita u Brač, uvik valižicon u ruci. To van je šjor Bepi Bonacci, trgovac vina. Cili je svoj vik putova', a kad se otrag godin' u Trogiru oženi, nij' višje doša' u Split.

U jovakon jednon anbijentu nij' se ni čudit' ako bude po koji čovik ča je srameživ, a to nij' samo u Trogiru, tega jema i po drugin mistin, a jedan o' taki' je bi' naš šjor Nikica.

Za'jub'jen, ka' lud o' puste 'jubavi, a nezna se iskazat', fali mu ona srčanost.

Jedan se put on razboli'. Popi' je u'je oli je bi' nazeba', pa je osta' jedan dan u poste'ju. A i sutradan se nij' usta'. Malo se ka' uzlini' u poste'ji, a nij' mu bilo ništa. A to se i nij' čudit', jerbo n. pr. u Trogiru 'dikod niki ostanu u poste'ju 5 godin' ka' ništa. Sve ovo u svako doba moredu potvrdit' Trogirani nastanjeni u Splitu ka n. pr. Ivačić, Fulgosi, Pavković oli koji Silobrčić i drugi.

Kad ga šjora Franka dva dana nij' vidila, malo se ka' začudila, jerbo ni njoj on nij' bi' indiferentan, i jošćec se po mistu govorilo da su oni u 'jubavi, i more bit da bi se ona bila udala za koga drugoga, da nij' bilo njega.

Oni drugi dan, kad se na večer vratila iz crikve, zazvonila je na njegova vrata. Ona stara ča ga je posluživala jon je otvorila, a ona je 'e pitala da kako gospodar, da ča mu je, da more li ga pitat' jeli mu ča triba, i ulizla je s'otin u njegov stan, pa dreto u njegovu komoru.

— Dobra večer, šjor Nikica, ča Van je, jeli Van čakod triba?

— Ne triba mi ništa, ne triba, fala Van šjora Franka, ne triba.

I ona je otišla, ma poslin pô ure jopet ona doli, jopet ona k njemu u komoru.

— Bože moooj, recite ako Van je čakod triba, ja znan ča je bolest, a stara Van neće znat sve spravit, o Bože moooj!

— Ma ne triba, ne triba mi ništa, ništa — i o pustoga vrana nij' zna' ča višje reć'.

Jopet je ona otišla, ma se do pô ure i po treći put vratila k njemu u komoru, a ovi je put jemala na sebi jednu bilu veštu, malo dekoltiranu, pa je njemu izgledalo ka' da mu je angjel s neba jedan doša' u komoru.

— Ma, Bože moj — jopet ona — recite brez konplimenti, ako čakod želite?

— Ne želin ništa, ništa ne želin — a od puste muke s'e poče' znojit'.

Ona jopet navali s upitiman i sede mu na poste'ju, pa mu se dobro približi.

On se malo ka' odmaka' od nje, a zamantalo mu s'e kad jon je pogleda' u dekolte, koji se bi' malo proširi', kako je veštalja pala kad se ona k njemu prignula.

— Slobodno, slobodno Vi recite ako ste čakod zaželili, ja bi Van pomogla, da se ne razbolite, i da lipo ozdravite. Recite samo ako ča 'oćete?

— Ne triba ne, ne želin, neću ništa, ništa mi ne triba.

I ona je otišla, a on se priko poste'je sta' privrćat' i tuć' šakan u glavu i u prsi i glavon u zid, za ono ča je propusti' ovako lipu prigodu, kad jon je moga' lipo iskazat' svoju veliku 'jubav, a on se o' pustoga srama onako podni'.

I na temen je ostalo. Prolazile su godine, a on se nikad nij' naša' o' srca da jon reče, da mu je draga, da je 'jubi, da je lud za njon, i oće li poć' za nj. Prošle su tako puste godine, pa je on i ostari' prez da jon se zna' očitovat'.

Oboje su bili dosta ostarili. Ona je umrla, a on se posli dva miseca teško razboli'.

Doša' je likar i reka' je neka zovedu popa, jerbo da nima višje za nj.

Zvali su popa.

— Kaješ li se — pita ga pop poslin ven ga je ispovidi' — kaješ li se za ono ča si sagriši'?

— Kajen se, kajen se za ono ča san sagriši', ma se višje kajen za ono ča nisan sagriši'.

— Kako? — čudi se pop.

— Kajen se za onu večer, naza' 35 godin', kad me 'e pokojna šjora Franka bila došla pitat' jeli mi ča triba, ako čakod 'oću, i jesan li čakod zaželi', a ja san jon reka', da mi ne triba ništa, i da ne želin ništa. Eto, za to se kajen — i to su mu bile zadnje beside, s otin je umra.

BIDNI BARTUL

Bartulova kuća je bila na vrj sela, ka' zadnja kuća i na sami.

Kuća ona obišna težaška. Skale i balatura, doli konoba, na prvi pod dvi komore, a na drugi kužina. Ovi drugi pod, ka' sve težaške kuće, to ka' podkrov'je, pod gredan jema par ponistar 'ka' luminari. To su ponistre koje se dižu povrj krova, i svaka ponistra jema svoj mali krov.

Tot se gori kuva i večeraje. Po danu težaci bi prin — nima toga više — radili po cili dan u po'je, i nosili sobon komad kruva i malo vina razvodjenoga u tikvi, da in bude priko dana, a na večer, kad bi se vratili kući, onda bi večeravali.

Tot je bi' široki i niski komin, s rubon o' driva, jerbo se zimi sidilo okolo komina i naslanjale noge na ti' rub o' komina. Povrj komina, ispo' nape, visilo je suvo meso na dimu, a bilo je dima kod težaški' kuć', koji je kroz ponistre izlazi', jerbo oni mali fumar povrj komina, nij' moga' gutat' vas dim, i zato je sva kužina bila crna i sva se svitlila, ka' caklila o' puste ca'je ča s 'e po njoj 'vatala.

Take su bile sve kužine, a tako je bilo i u našega Bartula.

Na prvon podu je Bartul jema' dvi komore jednu za se a jednu za sestru.

U njegovoj je komori bila poste'ja, obišna ona kaštelanska poste'ja o' peršone i pô. To su poste'je bile tamo prin puno u modi pa i kad bi se ženili, spavali bi ženon u tin poste'jan, i zato je uvik u Kaštile bilo puno dice. Povrj poste'je je bila Gospina slika. Sa strane sv. Felici'jo a povrj slike, grančica blagoslov-

'jene masline. Odmar do poste'je je bila skrinja 'di bi Bartul tišća' robu i prominu. U komori je bila jošcec jedna katrida i više ništa. U komori 'di mu je stala sestra Karmela, bila je poste'ja ma tisnija, i osin Gospine slike, bilo je jošćec puno slik' o' svetac', jerbo je Karmela bila puno bogo'jubna. U njezinoj je komori bi' komo i jedan stol 'di bi sidili kad bi doša' kokod iz Splita.

U konobi je bilo par bačav', badanj', dvi kace, par maštili, i ostale težaške potrebšćine.

Osin te stojne kuće, bile su jošćec, kućica za prajca i kućica za tovara, i jošćec jedna manja za kuvat' lušiju. Isprin kuće je bi' vrtal, a u sri' vrtla, je bila gustirna sa zdravon i friškon vodon.

Eto, to je bilo Bartulovo i sestre mu Karmele.

Kad je Bartul bi' malašan, bi' je najlipji i naživ'ji mali u selu. Vesel i vražji je bi', pa ga je svak voli'. Resta' je Bartul ka' zla trava, i rodite'ji se š njin dičili.

Sve je to tako bilo do njegove šesnajste godine. Onda mu se dogodila jedna puno gruba stvar.

Kako je bi' jak, jedan mu je put pokojna mater rekla, da bili jon moga' primistit' oni veliki maštil o, tri uva, ča se pere lušija. Kako je Bartul jema' veliko srce, nij' reka' da će to bit teško, vengo je pri'vati maštil i upra' svu snagu da ga primisti.

To je bila njegova nesrića.

Kako je da' svu snagu, pridra' se, ka' dobi je pridor. To je puno gruba stvar, a gruba je i rič, grubo je čut' ka' se to izgovara, pa su tamo našli za to ka' jedan prikladniji izgovor. Iz nike ka' stid'jivosti i obzira, za onega koji to jema, govoru: »Jema pri' sobon«.

Eto, to je bila ta Bartulova nesrića, jema' je pri' sobon.

To je u njemu ubilo ono vese'je, radost, ubilo mu je mladost. Od najveselijeg mladića u selu, posta' je najtužniji.

Otac i mater su mu, more se reć', umrli o' puste tuge i žalosti prin vrimena.

Onda nisu likari činili operac'june ka' sada. Sve su se onda bolesti ličile s papan, i na sve se stav'jalo obloge, pa i toj Bartulovoj stvari nij' bilo pomoći, vengo je to malo po malo išlo naprid i sve to više reslo.

I baš njemu se je to jemalo dogodit'! Njemu, koji je bi' onako živ i nij' misli' ven na sulac i glendu, jerbo nikad mu nij' prošla blizu koja divojka, a da jon čakoć on nij' reka', da jon nij' baci' po koju glendivu besidu, ma uvik s načinon i pristojno. Odmar, jošćec od najranije njegove mladosti, bilo s 'e vidilo, i svak je govori', da ćedu mu bit puno drage ženske. A i jesu mu bile drage. Pa i poslin, kad mu se ona nesrića dogodila, to je u njemu ostalo, bile su mu ženske uvik puno drage.

To je za nj bila jedna muka velika, ona najveća.

'Odi' je u po'je, radi' bi po cili dan, i više vengo drugi, sasvin tin ča je bi' betežan, jerbo je u po'je 'odi' ranije o' drugega svita, da ga ne vidu, a ostaja' bi na večer do kasnijega, da se bo'je smrkne, da ka' u sakrito dojde do kuće. A i onda nebi prolazi' ceston, ven bi se skriva' po stranputican i ukraj mora, 'di nebi bilo svita, pa se pokriva' kaparanon, oli ga nosi' prida se.

Ča je više u godine dolazi', sve to više s'e sramova', ka' stidi' se. Uvik sam i nebi se s nikin druži'. Otudji' se o' svakoga, živi' je sam za se, sam u svojoj velikoj nesrići. I kad bi se na večer iz po'ja vrati', nebi iša' ka' drugi u selo na razgovor, ven bi sea na skale o' balature, podlakti' bi se s laktiman na koliniman, i tako bi sta' dok ga nebi Karmela zvala da dojde večerat'.

Karmela se zaraj njega nij' ni udala. Činilo jon je ka' milinje ostavit' ga samoga, pa je ostala uza nj. Ona ga je, u koliko je mogla tišila i svaki dan 'odila u crikvu, molila se za nj, i uvik je u karmen bila obu-

čena, to ka' zavitovala se bila Gospi o' Karmena za njegovo zdrav'je, da bi Gospe dala da ozdravi.

On nij' nikad ni u crikvu 'odi'. Jedino par puti, i to zimi, najranije, bi ga pop ispovidi' i pričesti'.

Žalosno je bilo živ'jenje njegovo, ma najgore mu je bilo od nedi'je. Od nedi'je se nij' 'odilo u po'je, onda se nij' moga' osamit' i nikoga ne vidit' ni čut'. Onda bi ču' oko sebe oni živi seoski život, kad se svak na misu sprema, i ču' bi ženske glasove, a to ga je najviše ubijalo, jerbo su mu i poslin, u jonoj velikoj nesrići, isto ženske bile puno drage i za njiman uzdisa'.

Popodne, i ono pri' večer, mu je bilo najgore, kad bi monci i cure ceston šetale. On bi se onda dolibi' do na kraj vrtla, i se' bi ispod jedne velike smokve, da ga ne vidu, pa odonle kroz grane i lišća o' smokve gleda', gleda' bi na cestu, gleda' je kako cure šetaju, kako se smiju kad i' monci zadirkuju, kako 'jubav sprovodu.

To mu je bilo najgore.

Sidi' bi ispo' smokve i uzdisa'. Kupi' je u sebi svu onu zlu krv koja mu je u glavu davala. Smrklo bi mu se bidnomen prid očiman kad bi vidi', da je koji momak zagrli' koju curu, pa mu je i suza na oči znala doć, i niz obraze mu odit'. Veliku je tugu u sebi kupi' i samo je uzdisa' visoko diza' ramena i duboko ka' disa', i uvik mu je ka' falilo zraka, nikad nij' moga' ono ka' najdub'je da uzda'ne, ono najdub'je sve ka' do srca. Uvik mu je ka' falilo zraka, diza' glavu i oči k nebu, ka' vapi' bi, a onda bi mu glava pala i sve mu je bilo ka' crno. Crne, teške bi ga misli pritisle, i kad bi ga Karmela zvala da dojde večerat' diza' bi se ka' polako, i vas slomijen bi doša' na večeru. Ma nij' moga' večeravat', nij' moga' gucat', jerbo je prin tega guca' pustu tugu i žalost, pa mu je stumik bi' pun tega, pun boli.

I to nij' bilo jedan dan, jedne nedi'je, ven je to bilo svaki dan, svake nedi'je za tolike i tolike godine. Tako je bidan Bartul i svoj vik proživi'. Doša' je u godine

i priša' i', ma uvik je u njemu ostala, i uvik bila živa ona že'ja za divojkan.

Toliko i' je voli', toliko su mu bile drage, a nikad se o' pustoga srama, nij' usudi' ni jednoj približit'. Puno je bi' srameživ i puno se ka' stidi', pa ga je to odalečilo ne samo o' ženski', vengo i svega ostaloga svita.

Jedino bi mu pop doša' par puti na godinu, doša' bi do njega na večer, š njin razgovara' i nastoja' da ga utiši.

— Tako je, moj Bartule, Bog odredi', to je 'oti' da te iskuša. To je božja volja, kojoj svi valja da se pokorimo.

Bartul mu nebi ništa reka' ven bi i da'je gorko uzdisa', i ovu božju vo'ju s velikin strp'jenjen podnaša'.

I godinan je to tako išlo, to podnašanje, to uzdisanje, velika ona že'ja njegova za divojkan.

To ga je malo po malo uništilo, ispilo mu i dušu, pa je jedan dan lega' u poste'ju s koje se više nij' usta'.

U malo je dan' umra.

Doša' je bi' likar i prida' ga popu. Kad mu je pop dava' zadnje pomazanje, Bartul je otvori' oči, malo se ka' pridiga', rašir' je ruke i najtužnijin glason zajauknu' je:

— Umiren, že'jan divojaka!

DUJKO I MARICA

Dujko: »Marice divojko
»Poštenoga roda,
»Ti ne peri robu
»Pokraj moga broda!

Marica: »Ja ću prati robu
»'Di je mene vo'ja,
»Ol si ti gospodar
»O' sinjega mora!

Evo ovako su se oni dva volili.

Dujko je jema' ribarsku gajetu, to ka' jedan mali brodić, pa bi ga iza Matejuške istiza' na kraj, i tot bi se okolo njega bavi', a Marica bi isto tot dolazila prat robu, i to na jednoj ploči u moru, najbližje Dujkinoj gajeti.

— Ča si došla ovod?

— Je me vo'ja doć! A ča si ti ovod istega' brod?

— A bila m'e vo'ja ovod istegnut', pa ča je?

Ovako su se uvik glo'jali, i činili vidit' ka' da ne maru jedan za drugoga. On bi istega' brod 'di je zna' da će ona doć prat' robu, a i ona bi dolazila prat' robu, 'di je znala da će on istegnut' brod, pa bi jedan drugome to prigovarali, ma nikad ka' osorno, ven uvik sla'kin besidan, i pivanjen.

On bi istega' brod, i kad nij' bila baš potriba, dava' bi mu blak, čisti', čakod struga', redi', spremiva' krpi' mrižice, plea tunju, veživa' udice, trščice, parangal i druge stvari o' ribarščine, a sve bi gleda' na Tomića Stine, prama Varošu, oklen je Marica jemala doć'. Kad bi je vidi' da gre, onda bi se okrenu' na drugu stranu, i čini' bi vidit' ka' da nezna da one gre.

Ne samo u pramaliću, kad se u moru peru sukanci i suknena zimska roba, ven i u ostala doba godine, bi se prin prala roba u moru. Prala bi se i sapunala roba na Piškeru, a režentavala u moru, i poslin se ukraj mora na suncu sušila. Od mora i o' sunca bi cila kuća zavonjala, kad bi se u kuću unila roba sa sušila. I Marica je na Matejuški prala robu za se i za drugoga, pa bi tako skoro svaki dan tamo bila. Za svoje pranje odabirala bi uvik onu stinu u moru 'di je znala da će Dujko istegnut' gajetu na kraj.

Ako bi došla prin njega, na sve se strane ogledavala da ga na vrime spazi, a kad bi ga ugledala, nastavila bi pranjen okrenuta na drugu stranu.

Ako bi on doša' poslin nje, proša' bi jon blizu, i turnu' bi je ka' da je nij' vidi'.

— Ča turaš, ol ti nij' dosta širok put? — zavikala bi Marica.

— Nisan te spazi'. A ča si stala blizu moga broda?

Ako bi ona došla kasnije, i ona bi činila vidit' ka' da ga nij' ugledala, pa bi i ona njega obaturnula.

— Oli si ćorava, pa ne vidiš di gre'š? — reka' bi jon Dujko.

— A ko t'e vidi'? Ka' da ja niman drugoga posla, ven gledat' 'di si ti? E, n'eš ti!

Tako su se nikako karali, ma sve to ka' o' same dragosti. Jedno će jutro on:

— Ča si se utiskala ovako blizu broda? Ol ne m'oš poć' na da'je?

— Ovod san u 'ladu. Brod me zašćitije o' sunca.

Sutradan je Dujko diga' škotu, to ka' jarbol, i stavi' je jidro da Marici bude višje 'lada.

— A ča si diga' škotu? — pitala ga je Marica.

— Bilo m'e mokro jidro, pa san ga diga' da se suši.

Ma i u jostale dane, kad je zna' da će Marica doć na more prat' robu, diga' bi škotu, da Marici bude višje 'lada.

— Ovi dan' pada po noći puno rose, pa va'ja mi svaki dan sušit jidro — brani' se ka' Dujko.

On bi u brodu sidi' i čakod radi', a ona bi uz brod prala robu.

Mučali su, a ako bi čakod progovorili, uvik bi to bilo čakod s kin bi činili vidit', da jedan za drugoga ne mari. Nisu ka' marili, ma su se iskali, i uvik jedan do drugoga bili.

Mučali su, a 'dikod bi on, oli ona, zapivali, a i s otin pivanjen bi jedan drugoga zadirkivali i dražili, pa bi iz djeložije odmar davali jedan drugome i odgovor.

Zapivala bi ona njemu:

»Moje drago vrtal kopa
»Odnit' ću mu rušku smoka,
»A večeri bakalara
»Nek se lipje razgovara!

A on njoj:

»Rumanika lipo vino
»Neću majko za Marina,
»Jer je Marin pasja para,
»Koja jaši na tovara!

Ona njemu:

»Urodila rumanija,
»A ja 'oću za Marina,
»Jer je Marin lipo ime,
»I za njin mi srce gine.
»Ol na moru ol na kraju,
»Jo Marine, sla'ki raju!

A on njoj:

»Jo, da bi mi rastvorila
»Te pribile prsi tvoje,
»Nek ja vidin 'd' opočiva,
»Izranjeno srce moje.

»Srce moje, srce tvoje,
»Sapleteno u 'jubavi
»Kano brštran pokraj jele
»U zelenoj toj dubravi.
»Uzmi mi ga dobra Vice
»Procvalo ti svako cviće,
»Zanajvišje rusulica
»Rusulica, centofoja,
»K'a se goji brez pokoja!

Ona njemu:

»Da mi je umriti
»Kakono zaspati,
»Da mi je slušati,
»Ko će me plakati!
»Plaka' će me majka
»Koja me rodila,
»I mila sestrica
»Koja me gojila.
»Plaka' će me more,
»Iza mora gore
»I mladi mornari
»K'i su na vapore.
»Plaka' će me nebo
»Sa svima zvizdami,
»A i moj će dragi
»Gorkiman suzami!

Pivala je ona Marinu a on Vici, ma u sebi je to drugovačije bilo.

Kad bi svršili rad, išli bi ća, ma nisu nikad zajedno otišli. Oni, koji bi se prvi uputi', reka bi:

— Bog ko ostaje — ka' u pluralu.

— 'Ote s Bogom! — i ka' u pluralu je dolazi' i odgovor.

Uvik su se tišćali daleko jedan o' drugoga kad nebi bili na Matejuški.

Jednu se večer on s prijate'jiman naša' ispo' njezine kuće, pa kad jon je zapiva', ona mu je iz kuće odgovorila:

»Bo'je bi ti bilo
»U po'ju kopati,
»Vengo po kontradi
»Opanke derati.
»Bo'je bi ti bilo
»Sturon krpit' gaće,
»Ven se ovde šetat'
»Prez ikakve plaće.
»Bo'je bi ti bilo
»Orije brojiti
»Vengo ovoj vili
»U cinbal zvoniti!

A on onda njoj:

»Vilo i gospo'jo
»I krakun gvozdeni,
»Ko te nebi 'jubi',
»Moj cvite rumeni.
»Kakvu te ja vidin
»Od pete do šije,
»Nebi te opralo
»Sto kotal' lušije.
»Ni svo sinje more
»Ni duboka rika,
»Oprala te nebi
»Od kala velika.
»Jednu suknju jemaš,
»Svaki je dan faldaš,
»Kako dojde blagdan
»U njoj se nabalaš!

A ona njemu:

»Niti mi se jidi
»Nit' mi kupi tugu,
»Ča si zamislia,
»Bit će ti zaludu!

A on njoj:

»Jesi lipa i galanta
»Oči su ti ka' škoranča,
»Da te roba ta ne reši,
»Va'jala bi sedan Beči,
»U rećinan sva ti dota,
»Jesi lipa ka' ugota!

Sutradan ka' da nij' ništa ni bilo. On je oko broda radi', a ona je prala i palicon tukla mokru robu.

On je bi' doša' prin nje, a kad je ona došla i kad ga nij' pozdravila, on je višje ka' za se sta' govorit':

— Po svitu je običaj da se kaže: »Dobro jutro!«, oli baranko: »Čuš tovare!«

— Čuš tovare! — odgovori Marica.

I jopet bi mučali, a 'dikodir i po cili dan. Mučali bi, a samo bi se pogledavali ka' ispod oka. Ako bi se on spazi' da ga ona vidi kako je gleda, brže bo'je bi okrenu' glavu na drugu stranu. Isto tako i ona, odmar bi prignula glavu, i ka' bržje bi stala prat' robu.

I to je tako potrajalo par godin'.

Jedno popodne je on bi' spravi' ništo brujeta. Kuva' ga je u brodu na jednoj ramini o' petrolja. Kad je brujet bi' gotov, stavi' je lopižu na bukaportu, i sta' je jist' prez da je 'e ponudi'.

— Ča bi me ti ponudi'!

— Ako t'e vo'ja vazmi!

— Ako me bude vo'ja, mašit' ću se i sama, prez da me ponudiš!

— A ti se maši, ja ti ne branin!

— I vazest' ću, prez da si mi ti reka'!

— Vazela, nevazela, meni je sve isto!

I poslin još nikoliko ovaki komplimenti, sede Marica na kavobandu o' broda, i stane š njin zajedno jist' brujet.

— Nij' Bog zna ča!

Ovo je po ribarsku!

— Sama manjuš, škarpuni i drače!

— Ako t'e nij' vo'ja, a ti ostavi!

I s ovakin razgovoron izili su brujet.

Poslin brujeta izvadi' je ispo' bukaporte botilju opola i napi' se. Stavi' je botilju prida nju, pa jon govori:

— Ako ne vazmeš, ostat' će višje za me!

Onda se ona napila.

Kad su tako izili i popili, stali su se razgovarat'.

— Ča ti misliš, da je meni stalo kad ti pereš robu kraj moga broda?

— A ča ti misliš da je meni stalo, kada ti dolaziš brodon 'di ja peren robu?

— Meni nij'!

— Nij' ni meni!

I sve su se tako do mraka razgovarali, a onda je Dujko u jedanput povuka' i privali' Maricu u brod.

Onu su večer išli zajedno s Matejuške u Varoš.

Poslin malo vrimena su se vinčali, i bili su sritni.

ZAVIT

Puno se u nas štuje Velika Gospe, i veliko je 'odočašće na blagdan Velike Gospe u Sinj na 15 augusta miseca, i sva sila svita gre' tamo na zavit.

Nij' to od sada, ven joščec od godine 1687, o' kad su iz Rame fratri isprin Turak' pobigli, i u Sinj donili Gospinu sliku, a najskoli o' dana 15 augusta 1715, kad su fratri su 600 sinjski' vitezov' obranili Sinj o' Turak', koji su bili navistili rat republiki mletaškoj, jerbo je bila zašćitila crnogorskog knjaza, koji je isprin nji' bi' uteka? Od otega se doba i Alka trče, samo ča se još nemore razumit', za što su alkari po mandžarsku obučeni.

U ti' dan sa svi' stran' nagrne pusti narod u Sinj, iz da'jega i bližjega. Sad je lako, sad je zeleznica, autobuši i tomobili, koji su uništili sve one puste oštarije, koje su se nizale iz Splita pa sve do Sinja, ma prin nij' bilo tako. Prin se karocon 'odilo u Sinj, a i s dobrin konjiman je va'jalo stat' pet uri. Naravna stvar, da se je višje puti va'jalo ustav'jat da konji opočinu, a ta se ustav'janja nisu činila na sri' ceste, vengo 'di je koja kuća, 'di je kojo misto, a u svakon su mistu bile puste oštarije, to ka' krčme. Kočijaši, pametni ka' svi kočijaši, ustav'jali su karoce najvišje na Klisu, jerbo su tot bile usporedane oštarije, jedna do druge. Kočijaš bi reka' oniman koje je vozi', da va'ja ustavit', jerbo konji moraju malo opočinut'. Dolazi po sebi da se onda tot ručalo, a i za kočijaša je va'jalo platit' ručak, i malo višje vina da bo'je goni konje, a bi' je običaj, da mu se da' dobro jist' i pit'. To nij' bilo samo kad se za zavit' u Sinj 'odilo, ven i kad bi se za posle 'odilo. Ručalo se par puti, jerbo bi karoca tresla i ona zdrava ar'ja bi otvorila apetit.

Kad se karon 'odilo, onda bi se stalo višje od pet uri, a i baranko jedan put se višje ručalo, jerbo bi se stalo višje i kar višje trese ven karoca.

Osin kar' i karoc', i na tovara se 'odilo, ma je onda iz Splita do Sinja bilo najmanje osan uri 'oda. Koliko je puti tovar mora' da opočine, i koliko se usput puti ručalo, ne triba ni govorit'.

Sve je ovo va'jalo reć, da se more razumit', kako je jedne godine kum Ante Ajnović bi' odluči' poć' na tovara na zavit Gospi u Sinj.

Veliki je post za Veliku Gospu, pa se u žežin o' Gospe žežina, to ka' posti i skoro ništa ne jî. Naš je kum Ante izi' samo mrvu bakalara za napit' se, i cili dan ništa višje. Jur je računa' da će sutradan puton višje o' kojega, puta ručat', jerbo će tovar morat' višje puti da opočine.

Lipo je kum Ante bi' smisli'.

Smisli' je, da će se odmar poza ponoći uputit', i da će oko osme ure' najda'je devet, doć u Sinj.

Rano još pri' večer je lega', a da' je tovaru dobro trave i malo zobi, da bude jači.

I zaizbi'ja izve' je iz konobe tovora, baci' je na nj samar, a povrj samara je u troduplo složi' jednu vriću, da mu bude mek'je.

Zlamenova' se, a nij' uzja', ven je se' na tovara, i uputi' se.

— Neće mi bit dugo — misli' je kum Ante u sebi — ako usput buden moli' Boga, da mi projde vrime, a jopet ću se i ustav'jat', da beštija opočine, i ja da ručan. U joči Gospe, 'učer san žežina', pa mi se 'oće malo kriposti. Na Solinu se neću ustav'jat', ven ću samo na riku višje mlinice napojit tovara. Na Klisu ću kod Radića mrvičak vazest dok beštija opočine, a onda na Dugopo'ju kod Dodoje, i na Dicmu kod Stojanca.

Poslin ovi' misli, izvadi' je iz 'žepa krunicu, jopet se zlamenova', i sta' je molit' Ruzar'je. Bi' je puno bogo'juban, o' stare bogo'jubne kuće, i zna' je molit'

Ruzar'je, tako, da bi i za presesunon s bratimiman, on izmoli' otajstva jedno za drugin.

Gre tovar, on sidi i moli.

Va'ja znat', da tovari u nas, ne gredu nikad na sri' puta, ven uvik uz kraj, i to na kraj kraja, i da su uz kraj gra'je o' drač', i zidići na vrj koji' su jopet drače, pa kad se sidi, kako je naš kum Ante sidi', više se puti dogodi, da razon zidići i drač', gaće na kolinin dojdu na drače, a vrjon od opanak', razaje se zidić, pa se to i njemu više puti dogodilo.

Kako je kum Ante malo spava', i kako je 'učer slabo izi', u'vatila ga je mala snaga, pa je najprin malo zaknja', a onda je i zaspa' s krunicon u ruci, jerbo govoru da nima ča molit' Boga za zaspat'.

Moli on tako s podeb'jin glason i polako, a kad ga drače po koliniman probudu, onda se malo ka' prene. Udre tovara rukon po vratu, i jačin glason na nj zabeštima:

— ... očeva i materina, ovamo se, 'o'š mi na drače razdrit' gaće? — a onda jopet nižin glason nastavi molit', onod 'di je bi' osta': — Sveta Marijo Majko božja... — i jopet bi prignu' glavu, jopet bi zaspa'.

Nebi prošlo ni pet minuti, a tovar jopet š njin u drače.

— ... da ti ga... tovariman i prajciman, osimo se. O'š me bacit' u konal oli u drače... tebi i ko te ukoti'! — pa bi jopet, i to svaki put nižjin i deb'jin glason nastavi': — Slava Ocu i Sinu i Duvu Svetomu... — i jopet bi zaspa'.

Više se puti to do Solina dogodilo, ma kad je na Brda kum Ante odra' opancima zid, i kad je skoro pa' s tovara, onda se najidi', pa je sta' tovara dobro tuć nogan u trbuj:

— Nesriknjače, nesriknji, 'oš me privalit'? To je za ono ča san ti da' zobi. Ovamo se, križ ti 'jubin, ako nećeš, ogrist' ćeš danas najranije, i učinit' ćeš da počmen beštimat'... mulackoga... nakazo tovarja... — i onda jopet: — ... blagoslov'jena Ti me'u ženan! — i jopet je zaspa'.

Moga' je spavat' jerbo onda nij' bilo svi' ovi' pusti' tomobili, koji puton plašidu životinju, i budu one koje na kariman i tovariman spavadu. Onda je bilo pusto, najskoli po noći, pa tako ni našega kum Antu nij' puton nikor moga probudit'.

Tako spavajuć, beštimajuć i moleć Boga, doša' je kum Ante u Solin. Bit će sta' jednu uru vrimena o' Splita do Solina.

Više mlinice, prin ven se projde oni most 'di se gre u crikvu, rika Jadro prolazi mimo cestu, i tot je od uvik bi' običaj napojit blago, pa i konje i tovare.

Kad je kum Antin tovar ugleda' vodu, sam je priša' do rike, okrenu' se na desnu, i sta' je. Kum Ante se malo ka' probudi', na pola je otvori' oči, a kad je vidi, zašto se tovar zaustavi', jopet je zaspa'. Ona Solinska friška ar'ja učinila je, da sla'je zaspe.

Kad se napoji', tovar se uputi' s našin kum Anton, koji je bi' lipo zaspa'.

'Odi' je tovar, i više se puti jopet dogodilo, da se kum Ante očeša' s kolinin o drače. Jopet je bilo beštimi, a poslin beštimi se pod glas nastav'jalo s molitvon, i spavanjen.

U niko doba tovar se ustavi.

Kum Ante se probudi.

— As ti Mande! — začudi se kum Ante kad je ugleda' vrata o' svoje konobe. — Nu Imisusovo sveto! Je li ovo koje čudo?

Poče' se onda redon zlamenuvat', poče' se čudit', a u tom čudjenju i beštimat'. Protra' je dobro oči, pa gleda sebe, gleda tovara, i vrata o' svoje konobe.

'Otilo se dok je razumi, da ga je tovar, misto odvest u Sinj, da ga je dove' doma.

— Ovo si ti sve kriv, nesriknjače nesriknji — i udri' je dobro tovara nikoliko puti nogon u trbuj — ovo si ti ... očeva i materina, kad si se lipo napoji', misto okrenut na livu put Sinja, okrenu' si na desnu, i misto na zavit, doša' si s namon doma u Split... ti tvoga očeva... učini' si da izgubin zavit!

IZ RAJA U PAKAL

Bilo je to ništo šporku'je, prava gnjusa, ma nij' bila erdjava. Zvali su je Mare Krava, jerbo je bila dosta debela i s velikin trbujon isprin sebe, ka' da je uvik u deveton misecu. I zato bi jon sprida brnica bila kratka, pa su jon se vidile bile vunene bičve i muški postoli. Priko sebe, povrj trbuja je jemala veliku jednu traversu. Ta je traversa bila od vriće i bila je za sve. Š njon je Mare šušila pod, trala justa, nos, vrat i ostalo, i ča bi god dotakla, poslin bi otrala ruke o traversu. Prala je kuline u kasar, prodavala tripice i nožice, čistila raže i pase na ribarnicu, a 'dikod bi i bakalar prodavala. Mučila se za živit', a uvik pošteno. Stanovala je u spli'skon Varošu u pô jedne kućice. Doli je jemala ka' ništo konobice, 'di je lušijala i močila bakalar, a na pod, pod ploče, je jemala malu jednu komoricu. U komori jedan šofal, komon, jedna katrida, dva tri kašuna, i jedna skrinja. Velika slika Gospe povrj šofala i par sv. Antoni na komonu.

To je bilo pô kućice. U drugoj polovici sta' je Paško Librica. Niki pobasji postolar koji u svon viku nij' nikad učini' jedan novi par postoli, ven uvik samo krpia i naprav'ja' take o' postoli cilon susi'stvu. Osin tega odia je u ribe, vadia iz mora prilipke i mušule, i nosia Mari da na ribarnici prodaje. Čuva' je jošćec i mrce, obučiva' se u ponpu funebru, a i drugin ovakvin sličnin se bavia, za pošteno prižívit'. Nij ni on bi' erdjav. Bilo mu je drago nać' se u tovirni s 'judima, učinit' partiju na karte, na briškulu i trešete, koncinu i pikola, ma nikad od azarda, jerbo u Splitu nima tega, ven uvik ka' za okladu, za pô litre, oli za pjat bakalara oli tripic', a učesto bi' dobiva', jerbo je bi'

vajal na igri, najskoli na pikola. Osin tega bilo mu je puno drago igrat' i na balote, i uvik je po lipon vrimenu bi' baloton u ruci. Zadovo'java' se s malin i govori' je, da je zadovo'jniji u svojoj mižeriji, ven ijedan miljunar, jerbo miljunari va'ja da razbijedu glavu za tonobile, za kuće, za stanare, za kamate, za banke, za poreze, a da on svega tega nima po glavi, i da, kad na večer gre spavat' su pô žmula vina u glavi, da zaspe odma' ka' 'tić. Sve zajedno, ka' pravi Splićanin, ni' ga bila vo'ja puno radit'.

I on je jema' isto tako ka' i Mare. Doli, to ka' u konobi je radi'. Jedan banak, alat o' postolara, a onda uz kraj stvari o' ribašćine, jedne osti, špurtil i nikoliko tršćic'. Na pod u komori, rasklimani šofal, dva banka, par kašuni, skrinja još iz vojništva, kad je bi' u marinu u Polu, i jedan lavaman na tri noge o' driva.

Polovica je kuće bila njegova a polovica Marina. Va'ja znat', da je Mare bila udovica. Bi' je 'e rukova' jedan Paškin rodjak, i on joj je ostavi' to pô kućice. Jemali su zajedniški ulaz i skale, a na vrj skal', je na jednoj fugeri Mare kuvala. Na vrj skal' su bila dvoja vrata. Na jedna se ulizalo u Marinu, a na druga u Paškinu komoru.

Kad bi ona ča dobila, nosila bi kući i kuvala za se i za nj, a kad bi on doša' do šolda, da' bi jon da čagod kupi i skuva. Ni jedan ni drugi nisu bili velikega apetita. Šaćicu sardelini oli giric', par mušul', oli bilo ča. Bokun kruva i dvi litre vina, to je bilo dosta i pridosta. A da i nij' bilo ven samoga kruva i vina, jopet su oni bili zadovo'jni, jerbo su i ona i on uvik govorili, da je kruv 'rana a vino snaga.

Tot bi oni na vrj skal' jili, pili i razgovarali, najskoli na večer kad bi bilo višje vina, bilo je i višje razgovora, a kad ne bi bilo višje vina, išli bi spavat' svaki u svoju komoru.

Naravna stvar, nisu bili o' driva ni on ni ona, o Bože moj, pa bi višje puti uliza' on u nje, oli bi je dovuka' u svoju komoru. Kad bi 'dikod kasnije doša'

doma, uliza' bi u nje, a ona ga nebi istirala, oli kad bi on 'dikod bi' bolestan, ona bi ga mazala rakijon, a posli bi legla uza nj da ga malo ka' stepli.

Eto tako su oni živili, lipo u 'jubavi su živili. Slagali se i skladovali, i 'otili jedan drugomu dobra. Ako bi on kasno po noći doša' doma, i naravno, pijan, ona mu nebi ništa prigovarala. A ča će mu govorit'? Ol jon je muž? More činit' ča ga je vo'ja, on gospodar, a ona nima nikakva prava na nj. Tako isto i ona. Ako bi je naša' pijanu da spava, oli bi se s kin od susi'stva potukla, on joj ne bi govori' ništa, jerbo mu nij' bila žena. I on i ona činili su ča su 'tili i živili kako su 'tili, i nisu jedan drugomu jemali ča prigovarat'. U tridese' godin' ča su tako živili, nikad on njoj: ni crne ti oči u glavi, ni ona njemu: tamo se da'je. Nikad gruba rič nij' me'u njima pala. Ni jedan se dan nisu svadili.

Sve su oni tako lipo u slozi živili i zadovo'javali se s onin ča in je Bog da', sve dok in jedan dan ni doša' remeta o' crikve reć', da kurat želi š njima govorit', i da dojdu oba u njega u župski ured.

— Zdraviii! — pozdrav'ja Paško kurata kad su došli u župski ured. — Evo smo došli kako ste nan poručili.

— Vi ste oba kršćani...

— As ti Gospu, a ča smo ven kršćani! — smije se Paško.

— Samo nemojte beštimat', nego lijepo da razgovaramo.

— As ti...

— Sssst! vi živete u divljem braku...

— As ti... nismo mi div'jaci, mi smo pitomi svit...

— Isus, Osib i Marija, zlamenuje se Mare.

— Vi ne možete tako živjeti, vi se morate vjenčati, inače ćete snositi posljedice.

— Vinčaat'? As ti Gospu, a ko će dat' pineze za vinčanje?

— To je najzadnje, samo da pristanete, a ja ću se pobrinuti kod dobrih ljudi da vam se pomogne. Imate li šta protivna?

Mare i Paško se pogledadu i oba malo ka nasmiju.

— Ča je nan stalo, mi smo i do sad živili ka' da smo vinčani. To nan ne smeta.

— Koliko mislite da bi bilo troška?

— As ti sto... kojega troška? Ja bi primisti' moj šofal do njezinoga, i eto ti odmar poste'ja o' matrimonija, samo bi va'jalo nać' dva kuma i da pozoven par prijate'j' na večeru, da se zna da je pir.

— Za kumove se ne brigajte, to ću ja zamoliti remetu i kojega drugoga, a koliko bi vam se htjelo za večeru?

— As ti Gospu, va'jalo bi kupit' malo makaruni, bokun mesa i malo prašćevine, a onda jednu, dvi demejane vina, i pirovanje ka' Bog!

— Dobro je, možete ići, ja ću sve urediti, i kad bude, poslat' ću vas zvati. S Bogom!

— Dobro je, fala van, Bog van da zdrav'je!

— I Majka Božja... — govori mu Mare s vrati.

Poslin malo dan' bilo je to vinčanje. Mare je prinila njegov šofal kod svoga, i on je čvrsto špagon i žicon veza' oba šofala uzajedno. U njegovu komoru je stavila kašune i fugeru. Jemali su tako spavaću sobu, tinel, kužinu, sve su jemali.

U crikvi je sve potrajalo par minuti, kurat i' je blagoslovi', i oni su iz crikve izašli ka' muž i žena. Kurat in je da' deset fiorini, i oni su odmar išli u kupovinu. Odmar su kupili i meso i prašćevinu i kiseli kupus i kaštradinu i kruv, i dvi velike demejane vina. Mare je odmar išla doma kuvat', a Paško je iša' tražit' tri prijate'ja s kojima je bi' zajedno u marinu, i pozva' i' je na večeru. Sva tri su odmar prifatili poziv, i najranije sva tri došla na večeru.

Glavna stvar o' ciloga vinčanja, bila je večera. Odmar su seli i stali jist' i pit'. Svi su sla'ko jili, i još sla'je pili. Kad su izili, poče' je lipi razgovor. Sve

uspomene iz marine, o ribarščini, o maškaran, o mrciman, i o kartan, a kad su ispraznili prvu demejanu, počeli su i pivat. U zadnje je i Mare š njima zapivala stare spli'ske pisme. To se orilo.

Paško je bi' vesel i sritan ča u svojoj kući more častit' prijate'je, pa in je neprestano nadoliva' vino. Kad su ispraznili i drugu demejanu, svrši' je razgovor i pivanje i pirovanje. Lipo su se pozdravili i svi lipo išli spavat', naravno pijani.

Kad je bilo izjutra, Mare je prva ustala.

— Ala ustaj! Ča si se u poste'ji uzlini'? Paškooo, gluviii, oli ne čujeeeeš? Ustani!

Paško se priko poste'je sta' rastizat', i govori jon:

— Molaj me baranko pô ure jošćec spavat'. Sve mi se kosti krabidu ovako u poste'ji.

— Neeeću, ustani. Ala ča si mi sinoć bi' vajal nadolivat' sve ono pusto vino prijate'jiman, vraga izili i popili. Da si in manje dava', mogli smo i danas jemat' baranko pô demejane vina. Odma' da si usta'!

— Neeću!

— Sad ćeš na silu ustat'! — i rastvori mu obe ponistre.

— As ti... — i bilo je Boga, Gospu i ostalo, i jitnu' se za njon postolon, ma je ona uz to izašla. I va'jalo je da ustane, jer, malo od jida i malo od mušic', nij' moga' višje spavat'.

Tako je bilo to prvo jutro poslin vinčanja, a o' tega jutra svaki dan gore. Ako bi Paško doša' na večer kasnije doma, Mare bi vikala i 'sovala ga, a ako bi Paško naša' Maru pijanu u poste'ji, vika' bi i on. I tako nikad višje mira u kući. Za najmanju stvar bi se karali, i u zadnju bi njemu poletile ruke na nju, ma mu ona nebi ostala dužna, ven bi i ona njega udrila. Eto su se i tukli. Paško je bi' malo ka' pametniji od nje, pa bi reka':

— Bože prosti, ma o'kad smo muž i žena, ka' da je prokle'stvo u kuću ulizlo. Prin smo jemali svaki svoju slobod, a sad smo postali robovi jedan o' drugoga, i ovo će ovako poć naprid, dok ne ubijemo jedan drugoga.

Jedan dan, poslin jedne velike svadje, kad su susidi iskočili iz kuć' da vidu ča je, Paško je izaša' na vrata o' kuće, pa in govori:

— Dok smo onako tridese' godin' živili, u kući je bi' raj, a o'kad smo se vinčali, je pakal!

PAŠKO ČINGLE I MARE BRAŠKA

Marina je kuća bila lipo gori na vrj Velog Varoša. Obišna ona mala naša varoška kućica. Doli ka' konoba, i na prvi pod komora. Doli je Mare tišćala jedan maštil, od oni' veliki na tri uva, dvi tri daske za pranje, nikoliko vrić', ništo konopa za sušit' robu, i jedan kabal za grabit' vodu. Kuća je bila od onoga obišnoga kamena, ka' ča su sve kuće u nas, ča ga zovedu modrac, a bila je pokrijena pločon, koju bi Mare svaku par godin' obilila s japnon, da jon kiša ne ulize. Da se dojde na prvi pod, bile su izvan kuće skale, a na vrj skal', mala balaturica. Na svaki skalin po jedan pitar cvića, a gori, okolo balature, pusti garifuli viole i ostalo mirisno cviće, ka' žardin jedan. Vrata o' kuće su bila na balaturi, a u kući sama jedna komorica s jednon malon ponistricon, s vratnicon i malin krakunićen. Kroz ovu ponistricu je u kuću ulizala arija, a iz kuće je izlazi' dim. U toj komori je bila široka poste'ja od peršone i pô, 'di je Mare spavala. Bile su jošćec tot dvi katride, jedan mali stol, komon, jedan lavaman na tri noge o' driva, i jedna ka' fugerica, 'di bi Mare kuvala. Povrj poste'je je bila Gospa Kandalora, a s bande Sv. Ante su trinajst mirakuli. Na komonu botilja s octon o' tarme za afane, i bočica s u'jen o' mladi miši, kad zaboli uvo.

Eto tot je Mare stanovala. Ona je bila rodon s otoka Korčule, ma kako splićani sve otoke zovedu, Brač, tako su je prozvali: »Mare Braška«. Bila je udovica, lipi kus udovice, sva ka' kip jedan.

O'kad jon je bi' umra muž, radila je svašta, krpila vriće, prala robu, radila ovo i ono i druge stvari, za pošteno prižívit', a tišćala se ozbiljno.

Bilo je višje njizi' koji su bili na nju bacili oko, a me'u njiman i Paško Čingle. Ona nij' marila za nikoga, a Paško jon nij' bi' mrzak, samo ga nij' mogla podnit', jerbo je deboto svaku večer bi' pijan. On je bi' konopar, bi' je ribar, fakin, batelante, radi' je i on sve ča bi moga', da u'vati kojo šoldo za se, i da pomogne čakod jednu sestru, kod koje je spava'. Bi' je dosta vražji i veliki veseljak, neobišni niki tip, i zato Mari nij' bi' mrzak.

A Mare mu je bila draga. Svaku večer, kad bi 'odi' doma, zaokoliši' bi okolo lipo gori skoro do njezine kuće, pa bi jon onako usput zapiva':

»Mare moja
»Moja koko,
»Pogledaj me
»Crnin okon!

Kad bi Mare vidila da je pijan, zatvorila bi mu majon ponistru u čunku, i odmar zakrakunala ponistru.

Ako bi 'dikod trevi' ranije, i nij' bi' pijan, a to je bilo kad bi mu pofalilo pinez', onda bi se s Maron ustavi' na razgovor. Iskaživa' jon je veliku 'jubav, i način kako bi oni dva zajedno bo'je mogli živit'. Sve je on njoj lipo zna' iskaživat', a ona bi mu onda u zadnju rekla:

— Sve je to lipo, moj Paško, Meni nisi mrzak za ono ča si malo ka' štrambast, ča si malo ka' a la Štrauš . . .

— Za onu žicu ča jeman, jeli za to?

— Je, za ono ča si malo ka' neobišan, ča nisi ka' ostali 'judi, za ono ča u sebi jemaš uvik ništo ka' ditinskoga.

— A ča ti va'jadu obišni 'ćudi? I još ako piju vodu! To su ti ka' katride, oli ka' armeruni, prez duše, prez srca, prez svakog osićaja, prez svega onoga ča čovik va'ja da u sebi jema, ka' ča ja jeman. A sad pomisli: kad jeman jošćec dva žmula vina u glavi, va'jan višje ven Bižmark!

— Je, sve je to lipo, kad bi bila sama dva žmula, ma kad bi mi doša' svaku večer pijan, to nebi bilo lipo. Ostavi se vina, i moja ti je kuća otvorena.

Ovo su bili nji'ovi razgovori, i sva su se nagadjanja vrtila, okola ona dva žmula vina. Ona bi ga nastojala uvirit':

— Za obid pô litre, to je dosta i pridosta.

— Za obid more stat', ma se za večeru 'oće ništo višje. Kad čovik radi, 'oće mu se i kriposti.

— A ti malo okavi od obida, da ti ostane malo višje za večeru.

— Dobra ti je i ta, a od subote i nedi'je?

— Ča od subote i nedi'je?

— Od subote i nedi'je čovik se najde s 'judiman u tovirnu. Učini se partija na karte, ne zaraj igre, vengo da vrime projde, a izgubiš li, oli dobiješ, sve je isto, jerbo se igra za vino, pa piju i oni koji dobijedu i oni koji izgubu.

— Oni pravi 'judi, koji tišćidu do svoje žene i do svoje kuće, za nji' je subota i nedi'ja, isto ka' i svi drugi dani. Stojidu doma svojon ženon i razgovaradu se.

— Pošteno ti govoriš, i ja bi na to prista', samo bi se onda za ta dva dana, jemala povećat' doža. Nebi bilo dosta pô litre.

Poslin tega su se bili počeli nikako sporazumivat'. On je obećava' da će manje pit', a ona mu je povećavala dože.

Kad su mislili da su se sporazumili, vinčali su se. On je priša' kod nje i lipo su skladovali. Radili su i jedan i drugi, čakod za obid prigrizli ,a na večer bi se bo'je najili i razgovarali. Razgovor je bi' uvik, uvik, ma uvik, samo o vinu. Paško je Mari dokaživa' sve puste blagodati vina, pa bi višje puti ona išla kupit' još pô litre, ma bi ga isto uvik odvraćala.

— Vidiš, moj Paško, moj prvi muž Mate, nij' nikad pi'.

— Zato je i umra! Umra je trizan. Ča mu to va'ja? A da je pijan umra, to je najlipja smrt. Bi' bi umra vesel, lipo raspoložen i dobre vo'je. Kuk ćeš lipje?

Ovo su bili svakidašnji razgovori, a oni od subote i nedi'je, bili su žešći, tako, da bi Mare po dva i tri puta izašla vazest' po pô litre, a to samo da jon Paško ostane doma, da nebi iša' s 'judima u tovirnu.

Njemu bi onda vino razrišilo jezik.

— Kad jeman dva žmula vina u glavi, to t' 'e isto ka' da u glavi jeman jedan libar, i da' ti u lipi razgovor. A ako san popi' litru, oli malo višje, onda m' 'e u glavi cila bibioteka! Ča ćeš, kad san ja malo, samo dale malo šprucan, to recimo k' poprskan s vinon, znan višje ven ijedan profesur, a kad san osladi' justa s jednim dobrin opolon, moga' bi govorit' bo'je ven ijedan a'vokat.

Kad mu se činilo da je ništo pametnijega reka', zdiga' bi žmul i nazdrav'ja' Mari. Mare bi se onda napila, a napila bi se kadikad i prez da jon on nazdravi. Napila bi se da njemu ostane manje, da se ne opije.

— A'vokati i drugi učenjaci — govori'bi on Mari — jemaju pune armerune libar'. Ča će in to? Da san ja na nj'iovon mistu, ja bi na misto libar' tišća' botilje. Kad bi' oti' čakod znat', da mi se pamet malo razbistri, onda bi izvadi' botilju prošeka, oli vugave, oli maraštine, oli bilo ča, i odmar bi mi glava počela radit.

— Kad se opiješ, onda ti glava ne radi!

— Onda gren spavat'. Legnen u poste'ju, a poste'ja mi se počme gingat'. Čini mi se da putujen, da san na vaporu, kad se ono lipo va'ja, i lipo sla'ko ono zaspen. Lipo zaspen, uvik s lipin misliman u glavi, uvik zaspen ka' veliki niki čovik, oli san srićan i dobijen miljun na lotariji, oli najden nike velike pineze, i zaspen ka' milijunar.

— Govori ti ča 'oćeš, a ja ti po stoti put govorin, da volin vidit' triznoga ven pijanoga čovika.

— Da san uvik trizan! Ajme meni, ja bi se boja' da se ne inšenpjan, da ne pobenavin, da ne postanen ridikul. Ma 'di se to vidilo? Ja mislin da to nima bit ni zdravo. Uvik, uvik, uvik bit trizan! Meni bi se činilo da san se vrati' na ditinstvo, oli da san ka' furešt, pa bi iša' gledat' antikitad, oli da san ka' kalunik, oli ka' da san jur umra, oli ka' da nisan više če'jade, da san zec ili tovar.

Ovako je on Maru svaki dan uvirava', i svi su nji'ovi razgovori svršavali s vinon. Nudi' je on Maru da pije, a Mare je i pila. S vrimenon mu je i pomagala pit', pa jon nij' više bilo mrsko, vengo jon je počelo bit i drago, pa ne samo o' subote i nedi'je, vengo i u druge dane su se oni na dugo razgovarali, i pili.

Razgovarali su se i do kasnije ure, a onda bi oba išli spavat' s bibiotekon u glavi.

KAD SE NARAV OSVETI

Šjor Toni Petrović je bi' postariji jedan momak. Živi' je sam, a živi' je dobro, jerbo je jema' dosta stanja, pa je živi' o' rendite.

Nij' se bi' oženi', jerbo — kako je on govori' — jošćec se nij' moga' namirit' na poštenu jednu ženu. Za nj' svaka druga nij' bila poštena, svakoj je jema' ča reć, ča prigovorit'. Bi' je šjor Toni velika i zla jezičina, ona najgora. Kad bi s prijate'jiman na pr. sidi' u kafi i gleda' svit kako prolazi, nikor nij' proša', a da on nij' reka' svoju, nikad lipu, ven uvik samo grubu rič. Jeli prošla gospo'ja, jeli sluškinja, jeli cura bilo koja, na svaku se on nabaci' blaton, otrovon, jerbo iz njegovi' just', je samo to izlazilo.

Ni 'judiman nij' prašća'. Po njemu, do jednomu je žena činila krivo, a oniman koji su bili zaručeni, jur bi in na glavi vidi' roge, i govori' je, da bi in va'jalo za dar vinčanja, poslat' jedan zvončić, to ka' ono zvono ovna zvonara, pridvodnika, ča u nas zovedu bronza.

Bi' je onda u nas običaj, da kad bi se ženi' koji udovac, a najskoli kad bi jema' vazest' koju udovicu, da mu se nikoliko dan' prin ženitbe, na večer učinila t. zv. batarela. Batarela je bila u tomu, ča bi se skupilo nikoliko njizi', pa bi na večer okolo kuće 'di je, stanovala udovica, udarali u zvončiće, stav'jali po nikoliko stinjav' u jone ramine o' petrolja pa s njiman klapati, oli i' vezali žicon pa vukli niz ulicu, a onda bi jošćec nosili razne civi, a i prave volovske rogove, pa u nji' trubili. Oviman bi se pridružili i drugi s raznim takin štrumentiman, pa bi ta batarela potrajala nikoliko uri i na daleko se čula. Bilo je 'dikodir i

vraga i pô, jerbo bi mladoženja ka' poludi' od jida, pa bi izaša' iz kuće, i došlo bi do tučnjave, oli bi s ponistre puca' iz puške i rivolvera. Redari i žandari su više puti jemali velikoga posla da rastiraju ove od batarele. Jednu bi stranu rastirali i očistili, a onda bi se batarela nastavila s druge strane. Bilo je smija, 'sovanja, skandala, svadje, i po sudu procesi.

Šjor Toni je redovito bi' me'u prviman kod svake batarele, a on i' je skoro svaki put i organizira'.

Eto, taki je on bi', i ne samo za jedan dan, vengo za više o' dvadese' godin'.

I ako je o' ženan govori' samo zlo, isto su mu bile drage. Skita' se i trka' je za njiman, a poslin bi se fali' i govori' kontra njiman samo ono najgore.

U jona doba, a bi' će o' tega 40—50 godin', kad je njemu bilo 45 godin', tako ništo, došla je u Split jedna furešta. Došla je sama. Vazela je jedan stan o' pe' šest komor'. Donila je bila ništo mobilje i uredila kuću. Čim je uredila kuću, stala je unajmivat' sobe, i o' tega je živila. Živa, okretna, prava ona žena o' svita, odmar se snašla.

I nij' bila za bacit'. Lipi kus babe. Roba od niki' 30 oli 32, najviše 34 godine. Visoka, sva puna, jaka i zdrava. Stupala je ka' soldat, a isto elegantna. Nij' bila nika lipota, bila je niki osobiti tip. Prava ona kokoš za dobru juvu. Lipa figura i uvik lipo obučena, a tišćala se ozbiljno.

Govorilo se da je od oni' stran' tamo o' Trešta, da s'e rastavila od muža. Niki drugi, da je udovica, a niki ni jedno ni drugo, govorilo se svašta. Zvala se Lucieta. I to je bilo sve ča s'e znalo.

Isprimice nikor do nje nij' moga' ništa reć', ma s vrimenon su se pročuli niki glasi. Govorilo se da je dosta dobra srca, da gredu kod nje niki bogatiji postariji oženjeni 'judi, a da prima i druge koji dobro platu. To s'e govorilo, a ne govori se nikad prez nike, a govorilo se najviše u društvu 'di se nalazi' naš šjor Toni, i on je bi' oni koji je najviše govori', ma isto o' svega tega ništa nij' bilo baš sigurno.

I svakomu je bila draga, svakomu je voda dolazila na justa, kad bi je gleda' kako oštro stupa isprin službenice, kad bi izjutra 'odila u spizu, kad bi se vrtila okolo pazara, mesarnice i ribarnice.

— Eno ono... — govori šjor Toni jedno jutro prijate'jiman, kad je vidi' proć Lucietu — a isto m'e draga.

— Pa ča se ne mašiš — govori mu jedan o' društva — ti m'oš platit'.

— Ča ću platit? Ja nisan nikad plati' nijednu žensku. I gren odmar za njon pa ću ja vidit'.

Ustane iz kafe i dreto on za njon.

Kad s'e vrati' u kafu, pitaju ga:

— Pa ča je?

— Kako je bilo?

— Jesi li ča učini'?

— Ništa — odgovori šjor Toni. — Za danas neka gre ovako.

— A ča?

— Iša' san za njon. 'Di ona, tot i ja. Vidi se da je obašla i bunu i bunicu, jerbo je odmar razumila da je gledan. Pitoma je. Stala se obazirat' i pribacivat' oko, kad bi je ja pogledava'. Za danas ovoliko, a sutra ćemo nastavit'. A znate li vi da je lipa, najskoli kad je iz bliza gledaš. Velike crne oči, bile velike zube, debele cr'jene jusne, i lipo se zna nasmijat', a prsi za va'jat' se. Sad m'e puno dražja.

I nastavi' je šjor Toni 'odit' svako jutro za Lucieton. A i na večer kad bi je vidi', nebi je pusti' s oka, i iša' bi za njon, pa bi svrši' u činematograf, oli u crikvu, oli bilo 'di.

Više puti jon se 'oti' približit', želi' je s njon govorit', ma mu se ka' nij' dalo, nij' se moga' ka' odlučit', ona mu je nikako ka' inponirala.

A ona pametna, ka' sve ovake ženske, razumila je odmar koja je ura, pa ga je još više smela, jerbo ga je pogledavala nikako ka' srameživo, ono ka' stid'jivo, i kad bi prošla mimo nj, gledala bi u

zem'ju, a isto malo ka' nasmijana. On se onda o'dragosti vas krabi'.

S prijate'jiman o njoj više nij' govori', a manje bi i zalazi' u društvo. Ka' otudji' se o' svakoga.

Za'jubi' se ka' za'jubi', i ona je to razumila, pa ga je još višje žešćila, jerbo se tišćala sve to ozbiljnije.

I 'otilo se dok mu je ona ka' dozvolila da jon se približi. Kad je vidila da je dosta kuvan, jednu se večer prošetala okolo grada, i u jednom času kad jon je on bi' dosta blizu, pustila je da jon iz ruke ispadne šudarić. On se brzo zaleti' i zdiga' jon ga. Ona mu se lipo zafalila, a on nij' zna' ništa reć, ma je osta' ka' uza nju, a ona je ka' ostala, i čekala da jon čakod kaže.

I ako mu s drugin ženskiman nikad nij' manjkala besida, i bi' je dosta ka' bezobrazan, ma s ovon Lucieton se naša' ka' izgub'jen, i nij' moga' progovorit'. Sta' je najprin gucat' p'juvaču, a onda na prekide nij' sam zna' ča govori.

Najprin jon je reka', da jema š njon ništo govorit, ono obišno ča se u jovakin prigodan govori, a onda zaokolišijuć', jon se očitova' i iskaza' da mu je draga.

Ona se tišćala ozbiljno, i pristavila mu se ka' divičica jedna. Cilo je vrime gledala u zem'ju, i nij' ga ni jedan put pogledala.

Poslin te prve večeri, višje su se puti našli i prošetali uzajedno. Uvik on ka' izgub'jen, uvik ona ozbiljna.

Kad je 'e jednu večer o'prati' do na vrata o' kuće, da' jon je razumit', da bi želi' jedan put doć gori u nje, jerbo da jon jema ništo reć.

Ona mu je odgovorila da je to nemoguće, jerbo da je ona sama ženska u kući, da ča bi svit reka', kad bi ga ko vidi', da ona nezna ča on misli, i da ne želi da je kompromitira.

Dosta je vrimena tako prošlo, dok mu je dopustila da jedno popodne o' nedi'je dojde u nje.

Kad je 'odi' uza skale, drćale su mu noge, a kad ga je službenica na vrata primila i uvela u tinel, dok

dojde šinjorina Lucieta, srce mu je ka' ludo stalo tuć', i vas se od muke oznoji'.

U tinelu je bi' veliki jedan stol pokrijen s jednin tareton. Okolo su bile visoke nike katride o' isprepletene slame. Velika jedna kredenca je bila s jedne strane tinela, a na druu stranu je bi' jedan šofal, to ka' poste'ja jedna, na kojoj se po noći spavalo, a po danu je bi' ka' jedan kanape naprav'jen. Na sri' tega kanapeja je bi' jedan kušin a na njemu izvezena jedna velika cr'jena rusula. Na jednon zidu je bila velika jedna litografija koja je prikaživala Miramar, a na drugi zid je bila slika jednega lova na lisice s pasiman i s jednin na konju u cr'jenon fraku 'di puše u lovaški rog. Bilo je osin tega sto drugi stvari skup'jeni' tot ka' ča su sad one butige o' sve po sedan.

Šjor Toni je lomi' prste, naprav'ja' kravatu, gleda' po tinelu, i činilo mu se da je to najlipji tinel na svitu.

Malo poza temu ulizla je Lucieta u tinel. Sva ka' lagana i nasmijana, ma isto ka' susdrživa i ozbiljna.

Ponudila mu je da sede na kanape, a ona je sela na jednu o' katridi.

Njemu je bilo isto ka' oni prvi put kad se naša' š njon, a ona se još višje daleko od njega tišćala.

Govorilo se o lipon vrimenu, da je vruće, i ovakin stvariman, a jedva u zadnju se on usta' i doša' do nje. Onda je i ona ustala. On s 'e ka' 'oti' približit', ma s'e ona ka' povukla unazad, a kad je on jopet priša' još bližje, ona ga je s rukon odmakla od sebe. On je u svojoj glavi bi' zaželi' da je po'jubi, i bi' je 'e jedan put u'vati oko pasa, da će je privuć k sebi, ma mu se ona otela i nij' mu dozvolila da je po'jubi.

Kad ga je o'pratila do na vrata, on je 'e zamoli' da mu dopusti da dojde još koji put u nje, i ona mu je rekla da more doć, ma da bude pristojan.

Nastavi' je šjor Toni svake nedi'je dolazit' u nje, a poslin i druge dane.

Uvik bi ga u tinelu lipo primila, ma s'e uvik tišćala daleko od njega. On je bidan pina', to ka' dolazile

su mu od muke pine na justa, a ona uvik uspravna, s nikin ka' dostojanstvon i uvik ka srameživa.

Bila je to nika 'jubav ka' da je njemu 20 a njoj 16 godin'. I to je ona tako sve bila namistila. Govorilo se da s drugiman i spava, a njemu se nij' pustila ni po'jubit'. Bude ovaki slučajev' 'di se nike ženske prema nikin muškin ovako ponašaju, i deboto dojednoj gre u dobro, jerbo se za takoga jednoga u zadnje i vinčaju.

To se i šjor Tonu dogodilo.

Lucieta mu nij' dozvolila ni da ju po'jubi dok jon nij' obeća' da će je rukovat'.

Brzo je onda ona učinila da jon dojdu karte, i u brzo su se vinčali. Do tad ga je žešćila samin po'jubcima, a tek poslin vinčanja je i š njin bila ka' slobodnija.

Naravna stvar, i njemu su prijate'ji učinili batarelu, i to veliku.

ŽENA I KRAVA

Razboli se Martinu Suljiću iz Neorića općine Muća, žena. Tri je miseca bolovala. Kuvali joj trave, sad ove, sad one, i molili joj Boga, a njoj ništa bolje, neg samo gore.

Jedan se dan razboli Martinu krava. Odma on sutradan na Muć. Ima tamo niki' koji znadu ličit' blago. Naša' on ljude, i zaseli malo u Delića krčmi, da im kaže šta mu je s kravom.

— Jeli se nadula? — pita ga Grgo Boban, reč. Salonja.

— Nadula se, je, leži i stenje.

— Valja joj pustit' krv — govori Luka Šarić, reč. Zekonja — a za svaku sigurnost, red joj je uvlačit' sprež. More bit je crni prišt, poganac, i ako joj sprež ne pomogne, neće više niko.

— Curi joj iz nosa . . .

— To ti je punta, valja joj pušćat' krv.

— Ja i Zekonja — govori Boban — ćemo sutra u tebe, da vidimo šta je na stvari.

— U zoru ćemo mi Martine — dodaje Šarić — iz kuće, pa nam se najranije nadaj.

— A da prostiš žena mi je još od prija bolesna. Evo treći misec, ništa neg Bogu dušu, a Bog je neće.

— Šta joj je, koja joj je pasja para? — pita Boban.

— Neda joj se, ništa neg da bi uz vatru sidila.

— A kog joj gjatra daješ? — pita Šarić.

— A šta 'š joj dat', kad ni sama nezna šta bi 'tila. Da je rodila, dali bi joj luka i crne kave. Koga 'š joj belaja dat'? Eno, se uz vatru šćućurila, to joj je sve.

— A jesu li joj Boga molili?

— Kako nisu. Eno žene zvale vratra, i dolazia je s Prugova vra Beštima (bia je tamo fratar fra Šebaštijan, a Vlaji ga prozvali njima pristupačnijim imenom, pa od fra Šebaštijana, učinili vra Beštimu).

Poslin ovog razgovora, vratia se Martin onu istu večer u Neorić, a sutradan još za rana, eto ti ono dvoje njizi' s Muća.

— Dobrojtro!

— Dobr' i Bog da'!

— 'Di je krava?

— Evo vamo ljudi — i odvede i' u staju.

Boban i Šarić se nikako podbočili i gledaju kravu.

— Punta je...

— More bit poganac...

— Pustimo joj krv, a nećemo valit' ako joj uvučemo i sprež.

— Tako je.

S jednim nožićem su joj pririzali malo uvo, a s jednom šibicom stali tuć po uvu, da krv bolje sidje. Onda su joj pod trbuvom prisikli malo kože, uvukli unutra sprež, a onda sašili.

— Evo gotovo. Ja mislim da će ić' dobro.

— I ja.

— A eto u božje ruke — priva'ti Martin.

Bacia in Martin dvi divenice na žeravu, i natočia bukaru vina, onoga rusoga.

— Dobro je — stalo ono dvoje sklapat' ustima.

— Baš valaj dobro. Ovoga more čovik pô vrča na dušak da ispije, a crnoga ne moreš.

Izili i popili i vratili se oni na Muć.

Kad bia treći dan, kravi ništa bolje.

E, nije bilo druge, pravo on u Split.

— Ne mogu 'vako pušćat' — govori Martin u sebi puton. — More mi krava crknut' ako se brže ne okrenem, a ženi mi nije dobro. Sad ću u Splitu odma na ma' da nadjen lika i za jednu i za drugu.

Kad doša' Martin u Split, svrati u Bućanovu farmaciju, i kaže Bućanu šta ga je snašlo.

— Pa šta ć' ti ja? — govori mu Bućan. — 'Ajde u likara i veterinara, pa kaži njima šta je na stvari, i nek ti oni napišu ricetu.

Martin ga je posluša', i odma on na pazar u veterinara Mikule Krstulovića.

— Šta je Martine? — poznaje Mikula sve Vlaje.

— Bogu i Vami. Evo treći dan da ona moja zekulja leži, curi joj iz nosa i stenje.

— A jesi li joj sprež uvlačija?

— Bože učuvaj — laže Martin.

— To se nesmi...

— Nisam, onako ja ne vidia...

— Ne kuni se, isto ti ne virujen. Na, evo ti ovi prašak vazmi u farmaciji. U čaši vode razdili to u dva puta, pa joj saspi u grlo.

Kad se Martin od veterinara opremia, iša' je u likara, u dotura Čire Kalebića. Dotur Čiro živia tolike puste godine u Sinju, pa i on poznaje sve Vlaje.

— Dobrojtro! — pozdravlja ga Martin.

— Šta te vrag još nije odnia? Nisan te odavna vidia. Ja san mislia da si umra, ol da si u pržunu. Koji ti je djava', šta s' doša'?

— Molim Vašu dobrotu, evo da prostiš, žena mi bolesna, evo je treći dan.

— A koji joj je djava'?

— Nije 'arna, neda joj se. Kašlje i u njoj vrije. Išla je u se, a eno samo šta je živa. Evo danas treći dan pa joj i krv pušćali...

— Štaaa? Ko joj je to pušća' krv?

— Nije, znaš, valia sam, ženi nismo krv pušćali, nego kravi.

— Koji ti je djatar, šta govoriš?

— Prismea sam se zeru. Žena mi Andja tri miseca bolestna, a krava tri dana...

— Prišnija tebi krava neg žena, znam, neg kaži ti meni, kako ste je dosad ličili?

— A doša' znaš Grgo Boban s Muća, oni rečeni Salonja, šta mu se ćaća uvik gona' po sudu, pa uništija stanje, i Luka Šarić rečeni Zekonja, oni šta mu

oni put na Svetog Antu na Prugovu kamenom izbili pô čela, pa oni ka' ljudi od znanja toga, pustili joj krv . . .

— Vrazi te plakali, ja te za ženu pitam, a ti mi opet o kravi govoriš.

— Opet san se prismea. A, nu, o ženi da ti kažem. A eno, kako ima onu žicu, ništa neg da će umrit'. Pritislo je u prsima, a kad joj se odrigne, onda kaže: »Evo san zdrava'«.

Dobri dotur Ćiro da' mu i on ricetu, i to mukte, ka' šta je skoro mukte ličia puste godine, cilu sinjsku krajinu.

I Martin se je su obe ricete navratia u Bućana.

Spravia mu je Bućan likarije, i kad mu i' je prida', govori mu:

— Ovo ti je prašak za ženu, a ovo ti je prašak za kravu. Za ženu ti je tri puta na dan poslin jela, a kravi daj za dva dana svako jutro isto. Ženi u pô čaše vode, a kravi punu čašu. Da nisi pogrišia. Drži dobro na pamet: evo, 'di ti je ovi križ, ovo ti je za kravu, a ovo drugo ti je za ženu. Jesi li upamtia?

— Kako da nisan, nisam tele pa da ne razumim.

Platia i zafalia se Martin Bućanu, i stavia u nutarnji žep kaparana obe likarije, pa put pod noge do na Neorić.

Čvrstim je korakom iša', i nije svratia, neg kad je malo bia susta', i to na Klisu kod Labinčića i kod Bašića na Prugovu.

Doša' je kući prija ure noći. Zadovoljan je lega', a u jutro najranije je usta' i sta' sprav'jat likarije.

Dozva' je iz komšiluka svog badžanaka Božu Brkljaču reč. Sivonju, i uz njegovu pomoć, kako je krava ležala, zakrenua joj malo vratom, i usuja joj u grlo likariju.

Onda je priša' ženi, pa i njoj da' likariju.

Likarija je učinila svoju.

Ono popodne mu je žena umrla, a na večer je krava crkla.

Odma je nagrnia vas komšiluk u kuću.

Svaki nosi, ko ovo, ko ono, a Martin iznia vino i rakiju. To se jide i pije, i uz vatru grije.

To s'e žalilo, govorilo, divanilo s'e cilu noć, ka' nesrića velika snašla Martina, i to od bote, dvi na jedanput.

Ženske u kuj'ni bavile se oko jića i pića, a muški uz vatru. Zagrizu po štogod, piju, pušu čoku, i pljuju i desno i livo. Svi skoro plaču, ma to od dima.

Resplea se onda razgovor o kravam i o ženam.

— Nesr'ća je to br'te! Nije se ovakova šta odavna ni čulo ni vidilo!

— A Martin učinia sve. 'Oda' je na Muć pa u Split, i nije mu bilo 'vajde.

— Da mu je i sama žena umrla, jur je to trošak . . .

— Nije vele, osin onoga što se izide i popije, za sprovod je lako. Četiri daske i gotova misa.

— A krava? Ko će kravu platit'?

— Bila je to krava — sta' Martin žalit' kravu — eno je svi znate.

— Kako da neznamo, nije 'vlišna bila — pokaže stari Šerić rukom.

— A mlika koliko 'oš . . .

— Moga' si je pod ruku nosit' — skoro plače Martin — a mlika i sira, ka' od one najveće. Mlikata, to nam je bila 'rana. Mirna, dica je u pašu vodila. Čista, obliže me kad bi do nje doša' . . .

— Ka, poznavala te . . .

— I malo joj se 'rane 'tilo. Bila domaća, u kući se otelila, a mater joj kakva je bila, ih!

— A dobra je bila i Andja, Bog joj se smilova'! — samo je u zadnju stari Šerić Andju spomenua.

— I eto ti dvi nesr'će u jedan dan.

— Pa baš njemu!

— 'Oće grom u kuću od ševara!

— Gore mu nije moglo bit'!

— Šta ga prasac nije izia kad je bia malašan! Bolje je bilo, neg što mu se sada ovo desi!

— Taman tako!

Sutradan je Martin ukopa' i ženu i kravu, samo šta je prija s krave odra' kožu, i posla' je prodat'.

Poslin sprovoda zaseli u Martina opet niki komšije, i povea se opet razgovor.

Kad je bilo oko nike ure noći, stali se komšije dizat' i opraštat s Martinom.

— Bog Martine!

— S Bogom! 'Vala vam ljudi!

— Znaš li šta ć' ti reć — veli mu u zadnju stari Šerić — ženu je lako nać, a dobra se krava dandanas teško nadje, i 'oće se puna torba jaspri. Eto za to te žalim.

Martin je prstima otra' dvi suze na očima, i onda je š njima zasuka' brke, pa mu govori:

— Vala ti br'te, iz duše si mi progovoria. To je ono šta i ja mislim.

ŽENIDBA FABJANA ŽUNIĆA

Masorčića kuće bile su gori u Velon Varošu, kad se gre gori Šperunon, na livu bandu, a bilo je Masorčići i gori na višje, pod Kanap žudinski.

Kuća kum Andrije Masorčića bila je ništo na nižje i gledala je na more.

Obišna ona naša spli'ska kuća. Doli konoba, balatura s pitariman o' cvića. Na prvi pod dvi komore, a na drugi velika kužina ka' cila kuća. Kužina sva crna o' puste ca'je i sva se svitli. Na vrj kuće mali fumar, ma tuda dim ne izlazi, vengo po ponistran. Isprin kuće dvorišće i bokun vrtlića. U jedan kraj je kotac, kućica za prajca, a s bande o' konobe je turanj.

Kum Andrija je bi' od oni' naši' 'judi po starinsku, čovik na pravu. Bi' je kus čovika, a kad je bi' mla'ji, bi' je ka' grad jedan.

Kuma Paškva, žena mu, prava ona naša domaćica, kutnja žena. Gledala je svoje posle, a nij' marila za tu'je. Spremivat', redit' kuću, lušijat', misit' kruv, plest' i krpit' bičve, i ostale kutnje posle, sve bi ona to obav'jala nikako ka' veselo. Bila je bogo'jubna žena. Kuća i crikva, to jon je bilo sve.

Jemali su 'ćer jedinicu, dotaricu i dobru 'reditoru, Anježu. I Anježa je bila dobra. Uvrgla se bila u joca i mater. Svi su oni bili dobra če'jad, odgojeni u duvu krišćanskon i straju božjemu.

Kum Andrija nij' bi' čovik za bacit'. Nij' zna' ni štit' ni pisat', ven samo gješon lumere, i zna' je dobro konte činit'. Ako mu je ko bi' dužan, ol je on jema' komu ča dat', sve je to on jema' u glavi, a kad bi se s kin obračunava', tačno je sve to izlazilo, ka' iz

rukava da sip'je. Toliki su do njega tišćali, i dolazili u njega za savite, i uvik je samo na dobro svitova'.

Osim kuće, jema' je pet zema'j' koje je bi' da' na težaka. Težaci su onda tačno i pravedno nosili gospodaru njegov dil, a jema' je i župana, koji je te zem'je prigledava'. Sta' je onda dobro i težak i gospodar. Gospodar bi dava' težaku ono ča mu je bilo triba, a težak je onda živi' po onu težašku, pa mu je bilo dobro, i moga' je gospodaru prinašat' ono ča ga gre po pravu.

Osin ovoga, jema' je na dnu Varoša butigu. Onda u nijednon Varošu nij' bilo nijedne butige.

Prodava' je biškotine, kurdilu, sol, papar, po koji tub za sviće, mendule, orije, proso i ovake slišne potrebšćine. Jema' je balkunadu, to ka' izlog, i tot je na špagu visila jedna mala bočica u'ja, jedan sapun, jedan bruškin ča se pere pod i jedna škatula patine za svitlit postole. Na balkunadi je u jednoj konistrici bilo desetak jaj', a u drugoj malo suvi' smokav'. Prodava' je apalat i kvasinu svoju vlastitu. U butigi su bile dvi tri škancije skoro prazne, a iza vrat' je pri' Gospon gori' lumin, ka' ča je onda bi' običaj po svin butigan, a i po kućan. Cila butiga je jemala oni vonj. ka' svi apalti, od oni' cigali od pô šolda, i od miši.

Jema' je na butigu i jednu mašku, kojoj bi on svaki dan iz kuće u kartu nosi' čakod jist', najskoli branče o' ribe. Maška bi se na balkunadi sunčala, a kad nij' bilo sunca, spavala bi ispo' banka na vriće. Kad bi on uliza' u butigu, dreto, uzdignutin repon uzgor, vrzla i trla bi mu se okolo noguj.

Sve je to, i butiga i balkunada, bilo po onu starinsku. Sad tega nima višje, sad su butige s velikin izloziman.

Jema' je naš kum Andrija i jedan nadimak, ka' ča jema deve' dili Splita, ma kako je to jedna gruba besida, nemore se napisat' kako su ga to zvali. Zvali su ga Andre .....!

Kako je jema' vavik dobri' kolači, učesto bi mu doša' koji vanjanin, recimo, iz Slatin', Klisa, Stobreča i drugi' naši' misti, kojemu bi doma priporučili da u njega kupi kolače.

Ovi bi mu doša', pa bi ga pita':

— Škužajte, molim Vas, jeste li Vi šjor Andre .....?

— Eto jesan ..... toga očeva i materina, tebi i ko t' 'e posla' ..... da ti ga ..... tovariman i prajciman .....

— Onda mi dajte duzinu kolači.

A to je bilo skoro svaki drugi dan, pa su tako u često njemu pucali bubrizi od jida. Sta' bi cili dan na butigu. Otvori' bi kad ga je bila vo'ja, a na večer bi sta' dok je jema' s kojin prijate'jen da se razgovara. Ako ga nij' bila vo'ja izać' iz kuće, oli bi, recimo, popi' u'je, oni dan nebi otvori' butigu. Ako bi sidi' u butigu, i bi' n. pr. jidan, kad bi mu ko doša' da čakod kupi, nebi se s katride ustaja' i prodava' je samo ono ča onako sideć' more rukon dobavit', oli bi reka: »Nima — oli — 'ajde mi ća, ne dan, vrag te odni', tebe i ko t' 'e posla'.

Na večer bi mu na butigu došli niki prijate'ji, i tot je onda bi' razgovor.

Kum Andrija je bi' u marinu, a poslin je bi' iša' niko vrime po moru, pa je o temu pedese' godin' pripovida'. Bi' je škvadron u Portošaid i Carigrad, i o tomu je malo zna' pripovidat', ma kad bi poče' o Poli i Treštu, nikad svršit'. Pripovida' je koliko u Treštu jema lupeži, i kako se sakrijedu ispo' poste'je. Osin tega razgovarali bi se kojo će vrime bit sutradan, ko s' 'e oženi', ko je umra i komu je ča ostavi', 'di je ča krupa otukla, kako će poć jematva. Tužili su se na moderno doba, da nij' višje kako je prin bilo, da s' 'e svit raskalaši'. Spominjali su lipa stara vrimena kad su se stariji pripoznavali i slušala rič božja.

Govorili su onda ka' ča i sada, i kako ćedu unaprid uvik postariji 'judi govorit', i žalit' za prošlin vrimeniman, kad su... bili mla'ji.

Kad bi osta' sam u butigu, poče' bi se spremivat' za poć' doma. Baci' bi dvi škurete da zatvori balku-

nadu, udunu' bi sviću, i izaša' bi iz butige, ma nebi zatvori' vrata. Bi' ga je veliki straj o' lupeži. Uvik je misli' da mu se koji lupež sakri' ispo' banka. Izaša' bi s k'jučen u ruci, i sta' bi ka' u pô glasa govorit:

— 'Ajde bôni izajdi, nimaš ča ukrest'. Ol' misliš da te nisan vidi'? Neću ti ništa učinit', neću, evo ti poštena rič, m'oš izać', evo, ja te neću ni vidit, eno gledan ovamo — i okrenu' bi glavu — 'ajde m'oš slobodno izać', nima ni pulicije, evo, ja ću stat' iza kantuna dok ti izajdeš — pa bi iša' iza kantuna — neću te ni vidit'. Evo stat' ću još dva tri minuta. Jesi li izaša'?

Onda bi iza kantuna još niko vrime čeka', pa bi onda stopro zatvori' butigu, i iša' doma na večeru.

Liti je večerava' na balaturi, a zimi u kužinu. Kupus oli biguli i slano meso. Slanoga nij' falilo, pa bi se i poslin večere baciva' po koji komadić na žeravu, da se čovik bo'je napije.

Kum Andrija bi sidi' špančeron na glavi. Nebi je skinu' ni kad bi obidvava', ni kad bi večerava', a ni u butigu je nebi skinu'. Bi' je komodan čovik.

Kad nebi zna ča će govorit', po stoti put bi pripovida' kako je u Porto Šaidu deboto ubi' dva crna mora. Zna' je malo i lagat', i svaki put kad bi to pripovida', malo bi stvar izvrnu' i čakod nadoda', a žena i 'ćer su ga isto slušale.

Kad je bilo vrime o' jematve, onda je bi' u velikon poslu. Spremiva' je sude, pra' badnje, kace i ostalo. Ono nikoliko dan' nebi ni iša' na butigu. Butiga je bila zatvorena i kad bi prajca ubi'.

Ma kad su ga godine pritisle, došle maškule u nogan, i ruke počele dr'ćat', poče' je mislit' kako bi vaze' kojega pomoćnika. Sporazumi' s' 'e doma ženon, jerbo se onda nij' ništa činilo prez žene, da vazme jednega maloga od nike poda'je svojte, sirotu prez oca i matere, ča je živi' s jednon teton, teton Filon, maloga Fabjana Žunića.

Kad je mali Fabjanko doša' na butigu u barba Andrije, bilo mu je niki' petnajst godin'. Mali je bi'

dosta bistar i okretan, pa je odmar posta' desna ruka kum Andriji.

Prodava' je, služi' bi svit, a kum Andrija bi sidi' na katridu i razgovara' se prijate'jiman. Šava' bi ga po dvadese' puti na dan do kuće, i o' kuće do na butigu.

Bi' je š njin oštar, pa bi ga i tuka', da izajde bo'je adukan. Tuka' bi ga i za ništa, jerbo da 'oće da postane čovik. Potiza' bi ga dobro za uši, dava' mu pesti i škopule, a svaki put kad bi ga sla' vanka butige, udri' bi ga nogon u jonu stvar.

— Va'ja ga posvistit' — reka' bi kum Andrija — da se ne uzobisti.

To ka' tovara!

S ovin je u njemu ubi' oni ponos, tako, da nij' bi' višje gospodar o' samoga sebe. Ubi' je u njemu oni pravi: ja! Ćuti' s' 'e zato ka' ponižen, najskoli isprin kume Paškve i Anježe. Ovo je na nj puno dilovalo, i nij' ga pustilo dok je god bi' živ.

Ustav'ja' bi ga barba Andrija da š njiman večera, jerbo mu je teta File malo mogla ča spravit', a on je radi' i resta', pa mu apetita nij' falilo.

I godine su prolazile.

Kum Andrija je bi' i bulsav, pa nij' moga' višje na butigu ni 'odit'. Mali Fabjanko je sam 'odi', radi', sprema', prodava' i kupova'. Na večer bi doša' u barba Andrije, njemu prikaživa' račune, i pridava' pineze.

S vrimenon je mali Fabjanko naresta', učini' se, i posta' je Fabjan. Gotovi jedan mladić, i puno 'jucak.

I Anježa je bila naresla. Dvi je godine bila mla'ja od njega. Jaka i zdrava, vita ka' jela i puno lipa. Odgajali su je po onu starinsku. Ako bi 'dikod išla n. pr. u grad, da čakod kupi, otac bi jon reka':

— Sunce u more, a ti da si doma!

Kum Andrija je jedne godine po Božiću lega' u poste'ju, i nij' se višje usta'. Umra je.

Ostale su one dvi same, mater i 'ćer, a na butigu Fabjan.

On je i unaprid dolazi' svaku večer u nji', i pridava' kumi Paškvi račune i pineze, sve dok mu kuma Paškva jedan dan nij' rekla:

— Sinko moj, ti trudiš, ti radiš i mučiš se, pa ja neću da bude sve za me. Meni i Anježi, s onin ča jemamo od intrade je dosta, i moremo živit', a ja želin da i ti za se čakod učiniš.

I oni se lipo sporazumu. On je tišća' butigu, i jedan dil je bi' za kumu Paškvu, a jedan za nj.

Uvik bi in bi' po kući. Nij' mari' ni'dir 'odit'. Čin bi bi' slobodan, odmar bi iša' u kume Paškve i Anježe. Nij' zna' zašto, ma bi uvik u nji' trka', a od nedi'je bi po cili dan u nji' sta'.

Butigu je uredi' i malo modernizira'. Poče' je i druge stvari prodavat'. Skinu' je s balkunade onu bočicu s u'jon i sapun, a stavi' je nikoliko žmuli puni fažola, angriza, kukuruza i pure, a poče' je prodavat' cukar, kafu, manistru, brašno i ostalo. I butiga je napridovala. S vrimenon je kupi' butigu i kuću povrj butige.

Povrj butige je priša' stat' s teton Filon.

Za se je jema' oveću jednu komoru, 'di je on na jednon šofalu spava', a bile su druge dvi komore, u jednoj od koji' je spavala teta File, i bila je jošćec dosta lipa mala kužinica.

Malo je on doma sta', uvik bi 'odi' u kume Paškve, najskoli o' nedi'je i o' sveca. Sidi' bi u nji' onako po nikoliko uri, i nebi justa zna' otvorit'.

Kuma Paškva bi gori kuvala obid oli večeru, a Anježa bi doli redila kuću.

On nebi š nje oka skinu'. Nij' odmar zna' zašto, ma je s vrimenon uvidi', da mu je Anježa draga, da mu je puno draga.

I kad bi iša' doma, kad bi lega' na oni njegov šofal, misli' bi na nju. Nebi moga' spavat', a kad bi zaspa', samo bi o njoj sniva'. Vidi' bi je kako pere robu, kako jon se prsi nadim'ju. Ogolila bi ruke, pa udri robon po platulu. Vidi' bio je kako se umorila, kako bi se sva zarumenila, kako bi jon pale kose, kako bi

obe ruke digla da napravi kosu. Probudi' bi se i uzdisa' je. Uzdisa' bi i 'dikod bi je ka' pod glas zazva': »Anježa, Anježa moja!« I jopet bi duboko uzda'nu'. Privrća' bi se priko šofala, sad na jednu, sad na drugu stranu, i vidi' bi je kako gre na misu, kako niz ulicu gre ka' kra'jica jedna. Vidi' bi kako gre s onin njezinin lipin korakon, kako joj se brnica uvija sad na livu, sad na desnu. Onako bjonda, su dvi debele pletenice okolo glave, bila je lipa ka' pùpa. Visoka, bila i rumena ka' vila, jaka ka' gora. Vidi' bi je i gleda' kako ponosno gre, kako se lipo tišćala, lagana koraka, fino, ka' prava gospo'ja.

Nebi vidi' ure da dojde jopet večer, da pojde do nji', da 'dikod sede, da vidi Anježu, da je gleda, da je se nagleda, da jon čuje glas.

Kad je bila jematva, on bi in sve spremi'. Ča bi mu god rekle, odmar bi sve izvrši', i bi' je sritan, kad bi in čakod uredi' oli učini'. Jeli kupit' drva, jeli rascipat', jeli turnjat', jeli japnon obilit' kužinu, jeli raspremit' konobu, jeli in pomoć u bilo čen, sve je zna' učinit', samo nij' zna' kako Anježi reć', da jon 'oće dobra.

Nij' jon se zna' očitovat'.

Evo, ovo je bila njegova velika muka. To ga je mučilo. Bi' je sramež'jiv.

'Oti' jon je dobra, kako se 'oće oni jedini put u životu, i to ono najvišje, svin srcen i dušon. Samo je na nju misli', nju je samu vidi'. Gleda' je u nju ka' u ništo ča nij' od ovoga svita, ka' ništo ča je višje, ka', recimo, vrhunaravno, čega se ne m'oš dotaknut.

Poznava' je i druge ženske, o Bože moj, a 'dikod bi u butigu ušćinu' po koju službenicu, a i drugu po koju, ma ga to nij' zanosilo, nijedna ni iz daleka nij' bila ka' Anježa. Nijedna nij' bila ono, ono pravo, a poslin bi mu se i zgadile.

Ona mu je bila sve, ma zaraj onoga velikoga obzira, i zaraj štovanja, kad bi doša' u nje, izgubi' bi besidu. Sa sviman je zna' govorit', a samo š njon ne. Zapela bi mu rič u grlu.

Kad bi ga ona samo pogledala, vas bi protrnu', naježuri' bi se, i noge bi mu dr'ćale. Prignu' bi glavu i gleda' bi u zem'ju. Vas bi se zacr'jeni', a uši bi mu gorile.

I to je tako išlo godinan'. Prošlo je tako dosta godin'.

Na Anježu su tòki bili bacili oko, ma se nisu činili naprid zaraj njega, ka' vidili bi ga uvik po njezinoj kući, i svak je tišća' da činidu 'jubav, i da će je on rukovat'.

Anježa se na nj bila nikako privikla. On je za nju bi' dobar, puno dobar. U svašta bi jon ugadja', i ona je bila razumila da je on 'jubi, ma da je sramež'jiv, da jon on to nezna iskazat'.

I kuma Paškva je to bila vidila i znala, ma nebi 'ćeri, za žive oči u glavi, bila ríč o ton progovorila, a ni 'ćer materi.

Bila su onda onaka vrimena.

Sada je to drugovačije. Ako bi on u današnja doba bi' sramež'jiv, nebi one bile. Znale bi ga u'vatit prez da se dositi.

Onda ne. Onda je kuma Paškva 'odila u crikvu Sv. Frane. Molila se Sveton Antonu, da ga On malo ka' potakne, da se učini naprid. Činila je novene, trodnevnice, ispovidala se i pričešćivala, i davala mise. Obav'jala je trinajst utorak' Sv. Antona, petnajst subot' Gospi o' Ružar'ja, i sedan srid' Sveton Josipu ka' prokrovite'ju o' špoži, to ka' mladenac'.

I teta File nij' stala nazad.

— Moj Fabjane, ča misliš, višje si u godinan, ča ne dovedeš ženu u kuću. Ja san bidna ostarila, ja san za malo, a ti sam nem'oš tako živit! Kupi mobilju.

On bi muča'.

U glavi je i on misli' na mobilju, na duplu poste'ju o' matrimonija. Nij' 'oti' kupit' za se bokun koćete, spava' je uvik na onon šofalu, čekajuć kad će kupit' poste'ju o' matrimonija. I sve je po komori bi' razmisti', i zna' je 'di će poste'ju stavit'.

On je vidi' poste'ju, i Anježu na poste'ji, i sebe ukraj nje, i uzdisa' je duboko.

Teta File se zato bila zavitovala Gospi o' Karmena i bila se obukla u Karmin. Bila je basetna. Nij' se nikad bila udala, ostala je ka' cura. Sad kad je ostarila, išla je malo ka' u se. Bila je puno bogo'jubna i uvik po crikvan. Jemala je jedan prsten o' srebra vas svital i izlizan, a priko prstena Isukrst na križu. Bila je bogo'jubna, ma je isto Fabjanu činila čare, da bi ga ka' potakla, da se malo ka' makne i da rukuje Anježu.

Našla bi se u češće s kumon Paškvon u crikvi, ma Bože sačuvaj, da bi jedna drugoj o ton ča progovorile! Bila bi to sramota ona najvišja. Stvar se jemala razvit' sama o' sebe.

Kad bi bili Sveci, Uskrs, Svisveti, Božić, onda bi on nosi' sirnice, bobiće i mandulat, a one bidu onda pozvale njega i tetu Filu na obid.

Obidvali bi u komoći 'di je bila vela poste'ja o' stare. Bi' je tot jedan od oni' starinski' komoni s trbujon u vanka. Na komonu su bile čikare za crnu kafu, dvi tri kogumice, od oni' žuti' a iznutra ka' o' zlata. Bi' je jedan pjat su dvi jabuke, dvi naranče i jednon kruškon, sve to o' gješa. S bande su bila dva važa ka' za cviće, ma brez cvića. Bi' je Sv. Anton i Sv. Frane o' driva, a na drugu stranu jedna kokoš ka' o' porcelane, kako sidi na jajiman. Ovamo, ukraj, bi' je jedan mali ka' kušinić pun mekinj' za jagle, sa cr'jenon fudron ozdal. Po zidiman su bili sve kvadar do kvadra, mali i veli, a deboto sve o' sami svetac', osin dva ča je kum Andrija bi' doni' iz Egjita. Jedan je prikaživa' Vežuvij kako plamsa i izbacije vatru, a ispo' šoto Napulj vas rasvitljen. Drugi je prikaživa' Carigrad, a vidilo se, kako se po moru Sultan vozi' u galiji. Povrj komona je bila jedna velika ventula, ka' kineška, a u njoj dopisnice. S bande o' ventule bila je kum Andrijina fotografija o' marinera s brčićiman, a s druge bande ona o' kume Paškve u kurtinu. Ove

dvi slike su bili dali povećat'. Oba su bili debeli, mladi i rumeni, a obe slike malo izgrizene o' gagric'.

Ovod bidu obidvavali kad je bi' koji svetac.

Kad bi svrši' obid, dvi bidu stare išle u crikvu.

— 'Ajdemo mi, kuma Paškva — rekla bi teta File — u crikvu na blagosov, a neka dica ostanu doma.

Išle bidu, a »dica« bidu ostala doma. On bi se baci' na poste'ju, jerbo je to bi' jedan ka' običaj da se iskaže 'jubav, ka' nika intimnost, da mu je to ka' slobodno, a ona bi ostala za stolon sideć'.

Njega bi onda počelo davit' u grk'janu. Onda bi njemu bila muka velika, jerbo nij' zna' o čen govorit'.

Govori' bi jon kako je ove prošle nedi'je proda' više manistre ven pri'prošle nedi'je. Kako je sad plati' skup'je sapun i orije, i malo bi ka' zabeštima' miša i slično, samo da bude više besid', da razgovor bude dulji.

Ona bi mučala. Igrala bi se s mrvican o' kruva ča su ostale na stolu, a malo bi i ona 'dikod uzda'nula.

Ako bi ga pogledala, on bi vas protrnu', a pogledala bi ga jerbo je i on njoj bi' omili', ma je uvik čekala da se on prvi zaleti.

A on se nij' moga' zaletit!

Bi' je jidan ka' pas i beštima' na samoga sebe, ča nezna progovorit', kako jon nezna reć' da jon 'oće dobra, da 'oće li poć za nj, i kako će kupit' poste'ju o' matrimonija.

Poste'ja o' matrimonija mu je davala puno po glavi. On je misli' da kad kupi poste'ju o' matrimonija, da će onda sve drugo poć' lako.

On je bi' doni' i karte, pa bi oni dva igrali briškulu. Ona je uvik dobivala, a to dolazi o' sebe, jerbo bi on gleda' u nju više ven u aše i trice. Gubi' bi, a ona mu onda govorila da jema bit sritan u 'jubavi. On bi onda vrti' glavon, i nij' zna' ča da odgovori.

A 'oti' jon je dobra! Bi' je lud za njon, a to nij' zna' da jon iskaže. Nij' jema' srca.

Sto puti, kad bi ono 'dikod 'odi' u nji', reka' bi u sebi:

— A, večeras je gotovo! Večeras ću jon reć da m' 'c draga, da je 'jubin, da nemogu živit' prez nje, da 'oće li poć za me, i da ću odmar kupit' poste'ju o' matrimanija. I čin mi bude rekla da 'oće, odmar ću je po'ju bit' oli ne, čekaj, čin jon počmen govorit', odmar ću je po'jubit', odmar, oli ne, čekaj, čin je u'vatin za ruku, tako je bo'je, onda ću jon sve reć, a drugo će poć lako. I odmar ćemo sve odredit' za vinčanje, i kupit' ću poste'ju o' matrimonija.

Iša' bi ovako u nadi i najtvrdjon odlukon da će se onu večer vas iskazat', a čin bi jon još iz da'jega ugleda' kuću, jur bi mu noge nikako same počele ka' klecat', a kad bi pristupia u kuću, srce bi mu proigralo, u'vatila bi ga ka' nika studen, ka' niki straj, a sva bi mu krv išla u glavu, i počela tuć' u temple. Jedva bi disa', ka' da ga je ažma u'vatila, i izgubi' bi besidu. Jedva je jema' snage, da i' pozdravi:

— Dobra večer!

— Dobra večer Fabjane!

— Kako ste?

— Dobro, a ti?

— Dobro.

I na temu bi osta'. Nij' zna' poć naprid.

Ako je bilo liti, reka' bi da je vruće, a zimi bi reka' da je studeno. Poslin ovoga bi poče' govorit' kakô će vrime bit ka' sutradan. I uvik ovako isto.

'Dikod bi se baci' na poste'ju. Z'ija' bi, rastiza' se i guši se. Svuka' bi n. pr. postol, pa bi sta ka' beštimat' na postolara, da mu je učini' tisne postole, da ča će njemu eleganca, da 'oće široki postol, da more lipo 'odat', da ga ne žu'ja, i t. d. više od ure. Drugi put mu je vitar razbi' lumbrelu. Šest miseci je govori' o lumbreli. Jedan put je skoro bi' pa' jerbo je bi' zapra' nogon o jednu oveću stinu. I onda razgovor, kako more čovik past', kako s' e' spasi', da je moga' skoro poginut'. Kad nij' bilo zaraj postoli, lumbrele oli bovani onda bi naša' čakod drugo, i zasladi' bi razgovor s nikin naivnin beštiman, da more malo višje govorit'. I tako bi cilu večer govori' o

onomu ča nij' 'oti' da govori, a o onon ča je želi' da govori, nij' jema' snage da progovori.

— Jesan tovar — reka' bi sam sobon kad bi izaša' iz kuće — jesan, jesan, i gori o' tovara... i ko me ovakoga stvori'. Ča se višje škrban, ča se ne odlučin! Evo sam i večeras sve priskoči', jopet san govori' budalešćine, a ono ča m' 'e na srcu, ono mi na grlo nemore izać'.

Doma bi lega' na šofal, i jopet bi odredjiva' 'di će smistit' poste'ju o' matrimonija. Zažmiri' bi očiman, i vidi' bi poste'ju i Anježu. Onda bi jopet odluči' da sutra na večer va'ja da bude sve svršeno.

— Čin otvorin vrata — govori' je on u sebi — odmar ću jon reć: čuješ Anježa... oli ne, čekaj — jerbo bi ga njezino ime jur smelo — ne tako neva'ja. Prin ću jon s materon govorit'. Evo ovako ću jon reć: čujete kuma Paškva, evo me Vi poznajete od mali' noguj, znate koji san, o' kojega roda i kolina, i ovo i ono, i nisam nikad bi' čovik erdjav... ne, ne, neva'ja ni ovo. Bo'je bi bilo da jon kažen: evo mi svi znamo ča smo na ovon svitu, danas jesmo, sutra nismo, i ovo i ono, i ja bi se 'oti' oženit'... Eto, hvala Bogu. To je dosta, a ostalo će samo o' sebe doć.

I tako bi jedva u zoru zaspa'.

I to nij' bilo jedan dan, jedan misec. Godinan je to potrajalo.

On je u svemu njiman pomaga', nij' zna' za trud, nebi se šćedi' i nebi se gleda', a čini' je i višje od onoga ča je bilo potriba

Jedne jematve, u jonon velikon poslu, nije se puno čuva', pa je vas upotan sidi' na balaturi, a tot ga je ar'ja probila.

Ubilo ga je, i lega' je u poste'ju. Punta.

Fibra velika, bandava' je brez pristanka, i sve spominja' u jonon bunilu Anježu.

Došli su likari, bi' je konšulat. Upala na obe strane, slabo srce, stanje teško i priteško.

Kad je teta File išla ispratit' likare do na skale, i kad i' je pitala, da ča in se čini, rekli su jon da zove popa.

Doša' je kurat, ispovidi' ga i pričesti', da' mu je Sv. U'je i odrišenje.

Kad je sve ovo bilo gotovo, pita ga kurat:

— Jemaš li, Fabjane moj, koju že'ju?

— Jemam...

— A koju?

— 'Oti' bi se oženit'...

— As ti... (neće bit reka': as ti... ma deboto) — a kako, s kin?

— S Anježon Masorčić. Poša'jite je odmar zvat', neka dojde odmar ona i mater jon. Neka teta File pojde odmar zvat' Luku Dujasa i Mikulu Španjola, neka mi budu za kuma.

Kad je teta File dovela Dujasa i Španjola, najprin je učini' testamenat. Ostavi' je sve svojoj ženi Anježi.

Anježa je došla s materon. Kuma Paškva i teta File su se zagrlile, i u plaču išle u drugu komoru, a Anježa je ostala ka' da je o' kamena kod vrati, i nij' znala more li ulist' u komoru 'di jedan čovik leži u poste'ji.

Kurat je 'e vaze' pod ruku i dove' je do Fabjanove poste'je. Fabjan je nikako naša' snage, da jon kaže, kako jon 'oće dobra, i 'oće li mu bit' žena.

Ona s' 'e rasplakala. Gušila se u plaču i susprezala koliko je mogla. Klekla je kod njega, i tot i' je kurat vinča'.

Teško dišuć', na prekide jon je sta' govorit':

— Eno onod... je jemala doć... poste'ja o' matrimonija... 'oti' san ti dobra, bi' san lud za tobon... ma 'oti' san ti puno, puno dobra...

— I ja tebi... — i pogladila ga je rukon po čelu, ma ga je oni dodir obli' 'ladnin znojon. U licu se malo ka' razvedri', vidilo se da je blažen, ma oni dodir, ona radost, ga je usmrtila.

— Anježa . . . Anježa . . . — i okreni' je glavu, pala mu je na stranu, izdanu' je š njezinin imenon na jusnan.

Ču' se plač po kući. Anježin najvišje.

Umra je na šofalu.

Rukova' je Anježu brez poste'je o' matrimonija.

Sva je onda kontrada proplakala, svakomu je milinje njegova smrt učinila.

Sutradan su ga sprovodili.

Anježa mu je na ka'silu stavila veliku krunu, s na'pison: »SVON DRAGON FABJANU — NJEGOVA ANJEŽA.«

A nij' bila njegova!

I nij' bila ničigova!

Nij' se nikad višje udala.

KO JE JAČI?

Ovamo u nas na jugu 'judi su obično dosta vruće krvi, i ko manje ko višje, jačega temperamenta. Ovo naše dalmatinsko sunce, more, vina, riba i ostalo, govoru, da nij' prez nike, i da to utiče na mož'jane i nerve.

Ovaki jedan ezenplar s jačon dozon temperamenta, bia je otrag godin' šjor Niko Kadunić. Bia je to jedan od oni naši' mali posidnikov', koji' je pri' Agrarne Riforme, po Dalmaciji bilo dosta, najskoli po omanjin mistin.

Bia je žestok, vavik ka jidan, nikad dobre vo'je, uvik prizlovo'jan, a silovit, silen, pravi siledžija, nij' da' na se, bia je svrju sebe, namrgodjen, beštija o' čovika. Uvik šćapen u ruci, a nosia ga je ka' ispri' sebe, uvik spravan da koga udre, a i udria bi. Oli slugu, ali pasa, kozu, ovcu, kravu, kokoš, ko bi god trevia, na svakoga bi zdiga' šćap i udria. Bia je temperamenat, a kad si u nas reka' temperamenat, reka' si sve. Nij' bia oženjen, a kad mu se jedna sestra udala, posta' je još gori, jerbo se za njezinu udaju istrošia i zadužia. Kad se u nas 'ćer oli sestra udaje, onda se skoro svaka kuća zaduži, a govoru, da onda svaka od nji' kuću opustoši, i da i čavle sa zidov' odnese.

Ritko se šjor Niko s kin družia, jedino bi 'dikod na večer iša' malo na razgovor u dućan jednog prijate'ja. Tot bi došlo još par njizi', i razgovarali se o porezu, o bakalaru, o vinu i o politici, a najvišje kako se sad slabo žive, a kako je u prvašnja doba sve bilo dobro — obišni razgovor postariji' 'judi.

On bi onda najviše vika'.

Jednu su večer došli u razgovor i o ženan, i jedan mu prijate'j govori, da bi se jema' oženit'.

— Onda ćeš se malo smirit' — govori mu ovi prijate'j, bit će ti bo'je, kuća će ti bit veselija, i ne ćeš bit uvik jidan ka' stari pas.

Na ovo se šjor Niko malo zamislia. To ga je taklo, i sluša' je bez prigovora sve ono na što ga je prijate'j svitova'.

I drugi su ga stali salićat' i nagovarat' da se oženi.

— Još si ti mlad, nisi za bacit', nisi još priša' pedesetu...

— Vazmi par ravan sebi. Da ne bude primlada...

— Samo u pamet!

— Kako u pamet? — skoči šjor Niko.

— A eto, da, recimo, ono šta se kaže nebi pod papučom...

— Šta pod papučom? Ko pod papučom? Ja? Ja pod papučom? — stane oštro šjor Niko da viče. — Iz dvocive bi je ubia kad bi mi išta prigovorila! 'Di bi meni žensko moglo da nos digne? Onda me ne znate, kad tako govorite! Vuk sam ja, mrki vuk, ris!

— Ne govorimo mi ništa, — jopet će oni prijate'j — samo eto čuvaj se, jer va'ja da znaš, da je žena zmija, koza i vrag sve isto. Ne mo'š joj virovat' ka' ni maški.

O' te večeri misal o ženitbi ga više nij' pušćala. Vrzale su mu se po glavi razne cure, a i udovice iz svi okolni' i svoga mista, ma je odma u prvom početku, baci' oko na jednu udovicu iz susidnog jednog mista, pa u prvu nedi'ju eto ti njega tamo.

Bila je to nika šjora Vice Negodić.

Lipa ženska glava. Osridnja, dosta jaka, puna ka' šljiva. Crna, roba od niki' četrdeset godin' i živi' očiju. Govorili su da je dosta oštra, i da je dva muža ukopala pri' vrimena.

Podje on odma kod nikog svog znanca i odma mu se vas očituje.

— Kušaj ti — govori mu šjor Niko — da joj kažeš dvi dobre riči za me, a ja ću se u dojduću nedi'ju jopet ovde navratit'.

— Nisi valia šta si na nju pomislia — odgovara mu oni znanac — šjora Vice je dobra partija, nije gola, stanja dosta, dosta još mlada a i lipušna je, samo 'oćedu reć da je malo ka' paprena...

— Lako ćemo mi za to. Da je ona ka' najživlja bedevija, sagnit' ću je ja. Pusti ti, Mate, mene. Vuk sam ja, mrki vuk! Znam ja šta je žensko!

Kad druge nedi'je, eto ti jopet njega u udovičino misto.

— Dodji — kaže mu Mate — govorio sam. Rekla mi je da se moreš činit' naprid, i ako želiš, da moreš š 'jom govorit'.

Išli su k njoj.

Ona i' je lipo primila i ponudila kolačom i prošekom.

Nisu odma svrnuli razgovor na ženitbu, neg o vrimenu, pa o žitu, o težacim, i o' sto drugi' stvari, a tek u zadnju zaokolišavajuć', su došli na razlog koji i' je kod nje dovea. Ona se isprimice stala ka' nećkat'.

— Nisam ja više za to. Došle su i godine, a ima mladji' od mene...

— Aaaa — upadne Mate — niste vi još zakasnili na misu! Vi ste sad ona baš najbo'ja zrila jabuka!

— A vidit' ćemo, pustite me da se malo promislim.

— Pa dobro. Nije rečeno, da se nike stvari mogu zgotovit' za dvajstičetiri ure.

U zadnju se dogovoru, da će se šjor Niko navratit' dojduće nedi'je po odgovor.

Dojduće nedi'je, kad se šjor Niko navratia, ona ga je ustavila na obid i tu mu je dala svoj pristanak.

Odma su ubrzo sve lipo uglavili. Ona će poć za nj. Prodat' će svoje stanje, a s onim šta se u'vati, plati' će šjor Niki dug i porez, a s onizim što ostane, nakupovat' će i proširit' će njegovo imanje. Odma su i do kraja sve uredili. Učinit' će i testamenat. Umre li on prvo, ostaje sve njoj, ona gospodarica aprodat',

darovat', a umre li prvo ona, ostaje sve njemu. Poštenije nisu mogli. Lipo, ma baš lipo su se uredili, i šjor Niko je bia vanka sebe.

Kad je jednu večer zaša' u dućan me'ju prijate'je sta' se hvalit', kako je bia sritne ruke ,i da ga je sami Bog na pravu ženu namiria.

— Eto, da sam stavia ruku u vriću punu zmija, 'di nije neg sama jedna angulja, ja sam izvuka' angulju.

Prijate'ji mu nisu ništa prigovorili, a kad je iša' ća, u prvi ma' su samo pogledali jedan drugoga, a onda su niki rekli svoju.

— Našla slika priliku!

— Izmuštrat' će ga ona!

— Stavia je on ruku u vriću punu angulja, a izvuka onu jedinu zmiju!

— I to onu ljuticu...

Malo poza temu su se vinčali. Ona je prišla k njemu, prodala svoje i lipo uredili i proširili njegovo imanje.

Bili su sritni. Ka' dva goluba. Samo sla'ke riči jedan drugomu. Oba su bili uvireni, da su stvoreni ona za nj, a on za nju.

Ma ovi mir, ova srića, ova 'jubav, nij' dugo potrajala.

Nij' bia proša' ni misec dan' od vinčanja, kad su se prvi put malo ka' svadili, samo zeru. Bilo je to zara' nike ponistre. On, da stoji zatvorena, a ona da joj se 'oće zdrave ar'je, da stoji otvorena. Drugi put su se posvadili zara' niki' kokošiju, a kad su se treći put svadili, bia je rusvaj.

Bila je Badnja Večer. On, po starom običaju, vazea je sviću da će stavit' u čašu sa 'šenicom da na stolu gori. Ona da šta će gorit' sviću kandaloru, da je gri'ota od Boga uzalud gorit'.

On da 'oće, ona da neće. Počele su padat' i malo jače riči i po koja oštrija besida, dok u zadnju ne do'vati on jedan pjat, pa š njim o tle'.

— Sve ću porazbijat'! — razviče se šjor Niko.

— I ja ću! — zaviče šjora Vice — i dojde do kredence 'di je bilo višje o' dvadeset pjata, pa sve privali doli. Sve je išlo u kuse.

Skoči on na to do etažera, na kom je bia jedan važ za cviće, i baci ga.

Ona brez riči privali etažer sa svim onim šta je bilo na njemu.

Šjor Niko se sta' drečit' ka' da je poludia.

— Sve ću razbit', sve će poć u kuse, cilu ću kuću razrušit! — i otrči u kuj'nu po sikiru, pa upa'ne u spavaću sobu. Sve, sve ću porazbijat'!

— Čekaj jedan čas — govori mu šjora Vice, pa ode i ona do kuj'ne, i malo za tim vraća se vukuć' sa sobom slamnicu na kojoj je služkinja spavala. Poturne dobro slamnicu pod poste'ju do'vati žigice i zapali slamnicu.

— Ovo da se puno ne mučiš razbijat'. Ovako će za čas sve zaplamsat'!

Šjor Niki je sikira ispala iz ruku'. Zaletia se jopet u kuj'nu: Brzo se vratia sa sićom vode, i sta' gasit' vatru.

Ona je tad izula papuču i digla je uzgor, pa je stala ka' kip Pobjede i gledala mrkog vuka, koji ka' najumilatije janje gasi vatru, da sve ne zaplamsa.

— Nisi muško! — viče ona i smije se — ha, ha, ha, ha, haa, da si čovik nebi tako postupa'! Da san ja na tvom mistu bila, ne bi bila donila vodu, bila bi donila petrolij! — i baci mu papuču u glavu.

MATIJA PAŠKINA

Bila je ona i mater.

Kuća jon je bila na dnu jedne male ulice, ka' u niku jamu. Va'jalo je učinit' četer skalina za doć' u dvor. Oti' dvor je bi' malan, ka' jedan oveći stol, a dobar dil toga dvora, zavazeli su skalini. Ma to jopet nisu bili skalini, vengo četiri stine jedna ispo' druge.

To je o' starine tako ostalo.

Kad si doša' u dvor, onda si doša' na prag o' kuće. Za ulist' u kuću, vaja'lo se prignut', jerbo vrata nisu bila visoka.

Povrj vrat' je u pô ramine o' petro'ja bila bunika, jerbo se bunikom i crikvinom sve ličilo. A i danas će te po varošim nać tu buniku povrj vrat'.

Na vrj kuće je bi' jedan mali fumar pokrijen pločom, a povrj ploče, je bi' jedan bovan, da vitar ne odnese ploču.

Cila kuća i pokrov, koji je bi' o' ploče, i prazi, i fumar i ono pô ramine petro'ja, sve je bilo japnom obiljeno.

Ta je kuća bila od samog jednog pomišća.

Osim vrat', bila je i jedna ponistra, na koju nisi moga' pristupt' ven samo glavom.

Vrata i škuri o' ponistre bili su piturani u modro.

Kad si uliza' u kuću, naša' si veliku poste'ju, od peršone i pô, 'di su ona i mater spavale.

Do poste'je krosna, jerbo jon je mater tkala. Bila je dobra tka'ja.

Odmar do vrat' bia je veliki jedan maštil na tri uva za lušiju, dvi katride i jedna trupica. A u svakoj je kući bila trupica. To je za svašta služilo. Volilo je če'jade sidit' na trupicu, ven na katridu. U jedan kraj

su bila dva mašklina i jedna motika. Bila je jošćec u komori jedna skrinja, jedan stol, i dva platula naslonjena na zid.

U zidu su bile dvi ponare. U ponaram su bile ponajviše botilje, većinon razbijenin grk'janom. Dvi su botilje bile začep'jene. U jednoj je bilo octo o' tarme, a u drugoj u'je od miši.

Povrj poste'je je bila Gospe od Sedan Žalosti, a onda Štefanija na konju i Mariji Tereža s velikim prsiman, s kinkinom na glavi i perlan okolo vrata.

Tot je Matija s materom živila.

Iza kuće bilo je bokun vrtla, a jemale su i bokun vinograda na Plokite.

Matija je bila kus cure. Nij' bila lipa, ma nij' bila ni gruba. Jaka, zdrava, visoka i jedra.

Radila je, pomagala je materi lušijat' i prat' robu za drugoga. Nosila bi pustu vodu, lušijala i prala, a kad je bilo rada u po'ju, našla bi jednoga vlaja, pa bi š njim raskopala, obradila i uzradila sve ča je bilo triba u vinogradu.

Bila je onako nikako ka' muško.

I u svemu je tâka bila.

I bila je nikako ka' odrišita.

I nebi se ni curan pratila.

Od nedi'je, kad nebi radila, ostala bi okolo kuće, i igrala bi na tombulu s dicom i ženan.

Višje o' kojemu mladiću je bila pala u joko, ma ona nij' marila.

Onda je bi' običaj, da momak curu obaturne lakton, to ka' da jon da' razumit', da mu je pala u joko. Oli bi je pričeka' kad bi išla na vodu, pa bi jon se ponudi' da će jon dat' ruku da stavi maštil na glavu. Ako bi ona pristala, bilo je dobro, a ako bi odbila, to je bilo ka' da ga neće.

Ovako je nju jedan put jedan obaturnu' lakton. Ona se okrenula, i: puf! — njemu pest. On joj je ništo reka', a ona: puf! drugu pest. I s otin mu je ispala iz oka.

I drugi jedan je 'e obaturnu', i to malo jače. U'vatila ga je za prsi i dala mu dvi šake u glavu, i to u nos.

I ovome je ispala iz oka.

I drugi su je gledali, ma bi ona okrićala glavu.

Ma, priko one glavne ulice, iz koje se ulazilo u jonu malu ulicu 'di je ona stala, prolazija bi svaki dan niki Paško.

Ovi Paško, nij' bi' za bacit'. Visok, lipo stav'jen. Nosi' je cr'jenu kapu, jerbo je bi' puntar, i nosi' bi' je malo ka' unazad, a rukave o' koparana bi malo zakovrnu'.

Po tome se znalo da je ka' muškardin.

Jema je pas o' šajke, a od nedi'je o' svile.

Radi' je na pute.

Bi' je siromaj. Nij' jema' ni križa božjega za zlamenovat' se.

Sta' je u niki' stričevići, i tamo spava' na jednoj slamnici.

Kad bi je susre', reka' bi jon:

— Pupa moja!

Ona mu nebi ništa rekla. Mučala bi. To 'oće reć', da jon nije' bilo mrsko.

Jedan put jon je baci' u maštil jedan gariful. Ona mu nij' ništa rekla. Da jon je to učini' ko drugi, bila bi mu izlila vas maštil vode na glavu.

Kad je jedan put bila na vodu, pristupi on k njoj, i govori jon:

— Oćete li da Vam dan ruku?

Njoj to nij' bilo triba, jerbo je mogla sama stavit' na glavu i oni o' tri uva. Pristala je, i rekla mu:

— A eto, dajte.

I uputili su se zajedno s vode.

Kad su došli onod 'di je ona jemala zaokrenut' u svoju ulicu, zaustavili su se razgovarat...

Razgovarali su se višje od ure.

On je sta' metar i višje daleko od nje. Nasloni' se na desnu nogu, i stavi' je ruke iza škine, i tišća' se za jedan prst. S livon nogon se ka' proigrava'.

Ona se nij' ni sitila da jon je maštil na glavi.

On je njoj govori': gospojice« a ona njemu: »kume Paško«.

Poslin večere iša' je u jednega prijate'ja ča je zna' udarat' u jarmoniku, i zamoli' ga je da dojde š njin, da će pivat' jednoj curi ispo' ponistre.

I došli su. Naslonili su se na zidić, a oni prijate'j s armonikon, je se' na kupe, jerbo su, kupe, od njezine kuće dolazile baš na višin od ulice.

I poče' je:

»Dobra večer Bog da',
»Dobra večer Bog da',
»Dobra večer Bog da',
»Materi i 'ćeri!,

Tri ure je piva'!

O' tega dana višje puti je on njoj da' ruku za maštil, i oprati' bi je do njezine ulice, i razgovarali bi se 'dikod i pô dvi ure, a njoj uvik maštil na glavi.

I poslin bi jon u češće doša' pivat'.

Jednu večer govori ona njemu, da jon je mater bolesna, i da kasno gre spavat'.

On jon se ponudi' da će poslin večere doć malo u nje, da ne bude ka' sama, i ona pristane.

Bila je subota. Poslin večere iša' je u barbira. Obrija' se i barbir mu je učini' franzete i narica' gozdon brke.

Poslin ove toalete doša' je u nje. Sëja je na one skaline, a ona je sela na prag o' kuće.

Onu jon se večer on očitova'.

Reka' jon je, da mu je draga, i da mu se sve čini da nebi moga' prez nje živit'.

Ovo jon je deset puti redon reka'.

Ona je mučala, samo je s rukon čistila prag o' kuće.

I dolazi' je tako svaku večer.

Poslin nikoliko dan' mater je umrla.

On je onu večer doša' i sta' je cilu noć kod nje.

— A evo!

— A eno!

— A eto ča smo na ovon svitu!

— A sve je crna zem'ja!
— Je!
— E!

Eto, to je bi' vas nji'ov razgovor. Kad je iša' ća, da' jon je ruku.

To je bilo prvi put ča je se prston dotaka'.

Kad su jon mater sprovodili, ona mu je rekla da 'je straj ostat' sama u kući, a on se odmar ponudi', da će on ostat' uza nju.

I osta' je.

Razgovarali su se niko vrime, a onda je ona legla, a on je osta' sideć' na pragu o' kuće.

Tako je išlo nikoliko dan', dok se on nij' zdiga' s praga i uliza' u kuću.

Nisu bili o' driva.

Prošlo je tako niko vrime, kad jednu večer, kad se on vrati' s radnje, ona ga dočeka, u'vati ga za prsi i potegne u kuću. Stavi mu nož pod grlo i govori mu:

— Odmar da si se s namon uredi'!
— Ča je, čekaj . . .
— Nima ča čekat'. Odmar da si iša' u kurata izvadit' vire, i kroz osan dan' va'ja da me vinčaš, ako ne, ovo ti je smrt, i takne ga oštricon noža ispo vrata.
— Sutra ću poć . . .
— Odmar, odmar da si iša'. Sad ćeš nać' kurata za večeron. Govori odmar š njin, i znaj mi odmar dat' odgovor.
— A kako ćemo živit'?
— Nećemo nikad umrit' o' glada.
— Nećemo moć' živit' s ovom žurnaton, a svaki dan nima žurnate. 'Di su kiše, a di su Sveci?
— Radit' ćemo oba, inženjat' ćemo se. 'Ajde, odmar da si iša' u kurata.

I va'jalo mu je poć', i odmar je iša'.

A sve je to bilo zaraj tega, ča s'e ona ono pozapo'ne začula s jednom iz susi'stva, i ova je na ponistru pivala:

»Rukovat' te 'oću!
»Rukovat' te neću!«

To je njoj dalo u glavu.

Kurat je stvar uredi', i on je nju rukova'.

Živili su dobro, slagali su se.

On jon je 'oti' dobra, a i ona je njega volila, na oni niki njezin način. Nij' mu se iskaživala, a nij' se ni znala iskazat'.

Ona ga je redila i tišćala ga dobro. Radi' je, a radila je i ona. Sve ča bi dobi' doni' bi njoj, a ona bi mu od nedi'je dala kojo šoldo da gre malo s 'judiman.

On je bi' ka' gospodar, ma je ona zapovidala, a on je sluša'.

I svud bi ona išla, kad bi došla koja karta, i na sud i druge urede.

Ona bi sve kupovala i prodavala, a on je deboto bi' ka' za ništa. Ona je bila za sve, a za nj bi rekla da je: na pravu!

Jema ovaki' žen'!

Znala se ona i okrenut'!

Kontrabandavala je duvan i prodavala ga na unce. Nosila je iz Lore i Brodarice šučuraško netimbrano meso o kontrabanda u grad, i višje puti jemala je posla s financijeriman, ma je nisu nikad u'vatili.

Jedan put su jon došla dva financijera da ćedu jon vižitat' kuću. Izajde ona iz kuće, zatvori za sobon vrata k'jučen, pa in govori:

— Neka ja prin vas vižitan, da nebi ste vi meni u kuću čakod podmetnuli.

I popipa jednega i drugoga po 'žepiman, i kad jon se činilo da nimaju ništa, pusti i' unutra:

— Eto, sad ujdite.

I to je ona sve činila samo da bude Paški bo'je. Nije gledala za se, da je njoj i manje, samo da čoviku bude dobro.

Kad bi jon kokod pribaci' kako ga ona dobro gleda, ona bi rekla:

— Ako prajcu daješ, u prajcu i najdeš!

Evo ovako je ona njega volila, a to mu nikad nij' rekla, nij' mu se nikad očitovala.

Prolazile su tako i godine.

'Dikod bi se on razboli'. Ona bi ga onda ličila vinon i rakijon.

— Udri vina, udri rakije — govorila bi ona — iznutra i izvanka.

To ka' bi ga mazala rakijon, a davala mu je i pit'.

I kad bi iša' radit', stavila bi mu u 'žep jednu malu bočicu rakije.

— Rakija je snaga — rekla bi ona.

Puno je virovala u snagu rakije.

Ali je i ona jemala uvik u 'žepu o' traverse jednu malu bočicu rakije.

I uvik je kupovala ovako na bočice. Nikad, nikad nij' kupila, recimo, litru rakije. Nikad. 'Dikod bi i po 5—6 puti na dan, išla kupovat' rakiju, i uvik samo bočicu. Nikad cila boti'ja rakije nij' ulizla u njezinu kuću, jerbo bi se popilo i prez potribe.

Ka' da se rakije pije za potribu.

I eto tako živili su u skladu i 'jubavi. A i ta 'jubav je bila nika osobita vrst 'jubavi. On bi je u češće u'vati' za ruku, ol bi je po'jubi', a ona bi ga onda udrila šakon u škinu. Ma to ka' o' dragosti. Volila ga je, ma na oni njezin način.

Nij' ni ona znala kako.

Bila je takove narave, ćudi.

Nij' jon ka' bilo stalo kad bi on obilazi' okolo nje.

I nisu jemali ni dice.

Nij' bila ka' muško, ma onako nikako, neznan ni ja.

Nije da nij' jemala srca. Bile su jon n. pr. drage beštije. Jemala je uvik 3—4 maške i jednega pasića.

A i ovo je bilo nikako čudnovato.

Sviman bi maškan osikla rep, brke, uši i nokte, pa bi te maške bile ka div'je — ka' nebi jemale svoju obranu — i puvale bi i nakostrušile bi se na svakoga, ko bi pristupi' blizu kuće. Bile su ga tigre a nisu jon bile drage vengo samo tigrane maške, i da je ko iša' ulist' u kuću, bile bi mu skočile na vrat!

Sve su se maške uvik zvale »Mici«, a pasići: »Koke«, pa bija pas oli kujica.

Bilo je zaraj tega i smija.

Blizu nje je sta' jedan žandar. Ona je govorila da je Ček iz Slavonije. Bili su se sprijate'jili. On je puca' o' smija, jerbo jon je govori', da se u njegovon mistu cure zovedu »Mici«, a pucala je i ona o' smija', di se u njegovon mistu cure zovedu ka njezine maške!

A i srčana je bila.

Znala je skočit' i priskočit' svakomu u svakoj prigodi, najskoli kad bi ko umra. Ona bi tot bila prva, i ona je obukla sve mrce koji su umrli u jonon dilu Varoša 'di je ona stala.

Onda bi obišno postoli o' mrca za nju ostali. To je bi' ka' običaj.

Jaka, zdrava i visoka, ostala je tako i kad je došla u godine. Da se obukla u maškare o' muškoga, svak bi je bi' vaze' za muškića.

Jedan je put kupila ribe za brujet.

Kad je prala ribu, me'u ribon je bi' i jedan pauk. I ona se ubola palcon na one drače o' pauka. Odmar je 'e zabolilo, i palac jon je oteka'. Ona je nožican pririzala palac, i polila ga petro'jon, da dežinfecira ranu, a poslin je zavezala prst bunikom i crikvinon. To jon zar nij' učinilo dobro. Palac je malo oteka' i bolilo je. Stavila je onda u'ja od miši i paučine. Ni to jon nij' učinilo dobro. Bolilo je.

Jednu noć nij' mogla spavat'. Cilu noć jon je u palcu tücalo. Kad se ustala, onako jidna, vazela je jednu sikiricu, i stavila prst na trupicu i: »cak« — sikiricon u palac. Kako ga je osikla, sva jon je ona zla krv išla s onin palcon ča jon je odleti' s trupice. Ona se tišćala one Isukrstove: »Ako te ruka tvoja oli noga tvoja sablažnjuje, otsjeci je«! I onda: »ako oko tvoje sablažnuje tebe, izvadi ga, jer bolje ti je s jednim okon ući u kraljevstvo božje, nego dva oka imajući, u oganj vječni!«

A nju je ovi palac čini i malo i beštimat', pa je tako svrši' u škovace, a ona s jednim samim palcen u raj.

Za par dan', rana jon je zacilila, i sve je išlo u redu, samo je ona ostala brez palca na livoj ruci.

Koja krv!

Koliki su se na jaglu uboli, pa su umrli o' tetana i drugi' otrovanja, a njoj ništa!

Sa susi'stvon se slagala, i nij' nikomu bilo drago š njon doć' do riči, jerbo je bila oštra. Ona bi rekla, da je sve dobro dok jon ne zadrćedu žile u nogan, ma ako jon zadrćedu, da more onda lako bit' i krvi i kulinja.

Ka' iza vrat' o' kuće je bila učinila ka' niku kužinicu. Vas se špaker sastoja' od jedne ramine o' petro'ja. Tot bi kuvala, najskoli pekla ribu, jerbo bi Paški u kući oni dim 'udi' očiman i kaš'ja' bi.

Bi' je tot i jedan šipak, pa bi zastrla o' tega šipka do na vrata o' kuće vriće. Sakrila bi vrićon svoje siromaštvo, da ne da' gušta da jon susidi gledaju.

Kad su godine pritisle, Paško je ostari' prin nje.

Jednu zimu je lega' u poste'ju.

Bilo je onda: udri vina, udri rakije, iznutra i izvanka, ma ovega puta to nij' koristilo, jerbo je Paško poslin desetak dan' ča je leža', umra. Ugasi' se ka' svića.

Ona ga nij' 'tila obuć'. I ako je bila još dosta snažna, i ako je töke mrce obukla, nij' jemala snage da Paška obuče.

Zadrćale su jon žile u nogan, i pala je u nesvist.

I došli su susidi na žalovanje.

Poslala je kupit' litru rakije.

Ovo je prvi put bilo, da je litra rakije ulizla u njezinu kuću.

Kad su ga jemali stavit' u kasil, dvi su je žene dovele do njega.

Ona se rasplakala.

Kroz suze ga je gledala i rastvorila je justa, da jon se oči ka' bo'je otvoru.

I onda se bacila na nj.

— Paško mooooj!

Onako ledena ga je po'jubila u čelo.

Ovo je bi prvi po'jubac kojega je ona njemu dala onako o' srca.

I sad se ona sitila da mu je 'otila dobra, i sad se njoj činilo, da neće prez njega moć' živit'.

Ovo je on njoj reka' oni prvi put, kad jon se očitova', a ona njemu, evo sad, kad je bi' na mizu!

— Paško moooj!!

I jopet su jon zadrćale žile u nogan, i pala je. Mekli su je na poste'ju.

Namazali su jon temple i pulse octon o' tarme. Ulili su jon u justa pô žmula rakije, i tiščale su jon botilju od octa ispo' nosa.

Poslin se malo razabrala.

Tot bi jon ona prva dva dana, po koja o' susi'stva nosila malo juve.

Kad je bilo treći dan izjutra, nije Matija otvorila vrata ni ponistricu, i nijedna »Mici« nije izašla vanka.

To je onima o' susi'stva bilo začudno, pa su se skupili, i u zadnje runbali vrata.

Matija je ležala mirno na poste'ju.

Bila je mrtva.

Žene su govorile, da jon je puklo srce o' tuge za njezinin Paškon!

KUN FRANE I NJEGOV TOVAR.

U Splitu je do prin rata bilo dosta tovari.

Koja težaška kuća nij' jemala tovara? Svaka deboto, a samo ona pobo'ja je jemala konja, a po koja i kar, ma je najvišje bilo tovari.

Svi mi malo ka' postariji, spominjeno se kako je ono pri' večer bilo put Solina i put Pojišana, ka' su se težaci vraćali iz po'ja doma. Bila je to ka' nika kavalkada, deboto arapska fantažija, da je bilo svakome dat' po jednu pušku. Pusti tovari, sve jedan do drugoga, konjčići dobro ustišćani, pa mazge i kari. Sve je na svu prišu išlo iz po'ja prama Varošin. Utrčivali su se, dostizali i pristizali jedan drugoga, a o prašini da se i ne govori. Oblaci su bili.

Sad višje nima tega. Onda je težak 'odi' izjutra s tovaron u po'je i radi' cili dan, a na večer se vraća'.

Osin tovara, svak je jema' i pasa ka' čuvara, da zalaje ako ko dojde, kad on spava ispo' smokve.

Poznava' san kun Franu Marašinova, koji je višje o' tridese' godin' jema' jednega istoga tovara, i uvik š njin 'odi' u po'je i tamo ostaja' od izjutra do na večer. Osin tovara, i kun Frane je jema' pasa, pa su tako bili u tri.

Otrag vrimena najden se jedne nedi'je na rivu s ovin kun Franon, i ostanen š njin na dužje u razgovoru.

— Zdravi, kume Frane, nisan Vas odavna vidi'. Prin bi Vas u često vidi', kad bi ste se na tovaru vraćali iz po'ja.

— Eee, sinko moj, bilo pa prošlo. Sad su druga vrimena. Sad su mi sini odrasli, pa su kupili konja i kar, a tovara niman višje, pa san ka' izgub'jen.

— A jemalj ste ništo šesne beštije?

— Kako ne! Malo živče, šesno, uzorito, lipi krušac, nij mu bilo para, a bi' je sla'koran, moga' si mu i ništa ne davat' jist', zlatna beštija.

— Ma ste uvik jemali onega jednega?

— Jema' san prin dva druga, ma o onen zadnjen govorin. Jema' san ga tridese' godin', a uvik je bi' u snazi. Veliki biskupov križ priko sebe, beštija plemenita. Kacu i pô masta, a koja ćud! Nikad se nij' mustapi', a dica se š njin igrala kad bi ga, ono po običaju, išli izjutra napojit'. A bome, dica s tovaron odrastu. A i poslin kad odrastu, ostane in ona 'jubav za tovara. Pa i ako postanu učevni 'judi, nikad ne zaboravu uspomene iz ditinstva, koje in tovar spominje. Eno su mi jedan put kaživali, kako su oni naši s Lujca, koji su bili lipo doli u Prag u visoke skule na nauke, kad su jedan dan vidili tamo jednega tovara, da su svi poletili ton tovaru, činili mu veliko vese'je, zagrlili se i iz'jubili se š njin. Plakali su o' vese'ja, a bit će ga koji udri' i nogon, ma to ka' o' dragosti. Naravna stvar, nij' krv voda, to se razumi. U nas je svak voli' tovara, pa i ja onoga moga. Gleda' san ga i čuva', a uvik je jema' moći u grivu. Tri zrna 'šenice, mrvu tamjana, i bokun trojice.

— Onda nima višje onaki tovari?

— Znate ča ću van reć: ne ra'jaju se svak dan ni 'judi, a nešmali tovari! Ma oni moj je bi' nikako ka' odabrani. 'Dikod bi se, najskoli u pramaliću, malo izobisti'. O bože moooj, oli neznate, pa bi ga va'jalo malo posvistit', dobro šušnut' i udrit', bome, ka' tovara. Uvik uzda na nj, a bi' je perikulan prez uzde. Jak je bi' ka' mazga, i naprti' bi ga: žbrendu, sić, dvi tri ramine, kabal, žbanju, torbu, mašklin, motiku, travu, po dvi vriće kupusa, oli bilo ča, i ja bi onda ozgar seja, a on bi piva' poda mnon . . .

— Od muke!

— I reva' bi.

— A sad o' svega tega ništa?

— A sad gren s karon u po'je, pa se i meni dogodi ka' pokojnon Zekeji.

— A ča?

— Zekeje sin je bi' kupi' kar, a stari je pedese' godin' 'odi' na tovara. Seja bi oca nazad u karu, a kako je stari bi' obiknut' sidit' na tovara, tuka' bi nogan u portele, u jone ka' vratnice o' kara, ka' da tuče tovara nogan po trbuju, pa in portele nikad nisu bile cile, kako i' je stari s nogan razbiva', a to se i meni sad doga'ja.

— To je do običaja.

— Dakako, a slušajte ovi običaj. Jedan put su me odveli autobušon u Solin, Sidin je unutra ka' da na maslo sidin. Jedan je put autobuš malo ka' o'skoči', a kako san ja u joni čas misli' na tovara, badnu' san s kamišon, o' lule straga, ka' da badan tovara, i učini' san bužu na kanape od autobuša, ma san brže bo'je se' na bužu, da se ne vidi da san učini' šćetu.

— To je onda bo'je bilo na tovara, vengo karon i autobušon?

— Kako ne. Pa i ovo ću Van reć: oni je moj tovar bi' pametan. Furbast je bi', i svi su vrazi bili u njemu, a ja san š njin živi' ka' š če'jadinon, ka' da je to če'jade jedno. Ja san se š njin razgovara' ...

— As ti ... a kako to?

— A bome lipo. Ja i on po cili božji dan sami dva u po'je toke puste godine. Gori je nebo, doli zem'ja, a na zem'ji mi dva. Pas Tabakin ka' da ga i nima. Oli laje, oli spava. Drugoga društva u jovo pedese' godin', nisan ni jema'.

— Ma kako ste se to Vi š njin razgovarali?

I sad kun Frane sta' pripovidat'.

— A evo kako. Najprin izjutra bi on poče' revat', ka' da govori: ala 'di ste višje, vrime je da gremo u po'je. Ča se ne mičete, ala ustanite. To je bilo na misto žveljarina. A bome pivci i tovari, to su težaški žveljarini! Ja bi onda usta', doša' bi u konobu, i udri' bi ga par puti nogon u trbuj, ma to ka' o' dragosti, to je, recimo, ka' običaj jedan. On bi za to zna', ma bi isto okrenu' glavu, pogleda' bi me ka' da mi 'oće reć:

— Jeli to: dobro jutro?

— Je, je — reka' bi mu ja — ovo ti je sad, a kasnije ćeš ogrist' malo bo'je, ne budeš li slušat'.

Onda bi on okrenu' glavu na drugu stranu ka' da mi oće reć:

— 'Oću, 'oću, slušat' ću, samo se opremimo, jerbo san gladan, a od jutros smo zakasnili.

— Jemaš prav', ma to nisu tvoji posli.

I onda bi baci' na nj samar i svu potribu, pa bi seja ozgar, a on bi malo ka' zasta', i pogleda' naokolo, ka' da mi 'oće reć:

— Da niste čakod zaboravili? — a ja njemu dvi po vratu:

— 'Ajde nakazo, nisan ništa zaboravi'.

Ja bi se onda zlamenova', i izašli bi na cestu. Mi na cestu, a on mi gre uz kraj ceste.

— 'Di to greš, o'š me bacit' u fošu, oli u konal?

On bi doša' na sridu, pa bi zbasa' glavu ka' da mi govori:

— Evo, kume Frane, neka je na Vašu, evo me na sri' puta, ma ako dojde tomobil?

— A ti se ukloni za čas, ma dojdi jopet na sri' puta.

I eto tako bismo došli do u po'je.

Tot bi ga rasprti' i skinu' samar. Ja bi sta' radit', a njega bi pusti' po ledini.

— Eto te tot, samo mi nemoj poć na kupus.

On bi me pogleda' i ka' reka' mi:

— Neću, nebojte se, moj kume Frane, radite Vi Vaš posal, a ja jeman ovod ništo trave, pa ću se š njon pozabavit'.

Ja bi sta' radit', a on po ledini, ma sve mi gre ka' bližje kupusu. Tišćin ga ja od oka, i vidi' bi ga kako se maši' za kupus.

— Galantomoo ... — javijen mu se ja od ovamo, a on furbast, pristane vilican grist', pa justiman ka' da muma, gleda me i ka' da mi govori:

— Skužajte, kume Frane, falili ste ovega puta.

— Ča san fali', a oli ne vidin da su ti puna justa. Ostavi se kupusa, dojden li ti ja tamo, progorčat' će ti kupus.

— Privarili ste se ovega puta — jopet ka' on.

— Nekan nisan! Ti 'š me privarit'? Odmar da si sta' na ledinu, da'je od kupusa.

I odmaka' bi se od kupusa, ma bi se polako dolibi' do salate. Jopet ga ja gledan i u'vatin kad bi se maši' za salatu. Jopet ja:

— Galantomoooo...! Svadit' ćemo se! Aaaa, salata t'e draga?

I jopet bi on ustavi' grist', gleda' bi ovamo, pa ka' da se kune:

— Nisan kume Frane...

— Ma ča nisi, a ol te nisan vidi'?

— Nisan, falili ste, krepa' ovi čas ako san se maši'. Ne marin ja za salatu dok je meni trave.

— Ča je triba govorit'! Ka' da te ne poznajen! Jo laživče jedan, čekaj, dat' ću ti ja poslin ča te gre.

I evo sve ovako bi se mi razgovarali, i ja bi na njemu razumi' sve ča 'oće da kaže. Ka' očiman bi mi govori'.

Sta' bi onda da pase, i sve bi me pogledava' ka' da mi 'oće reć:

— Evo vidite, moj kume Frane, da pasen.

— Jo muzuviru, ko te nezna, skupo li bi te proda'?

Tako bi ja radi', a on bi po ledini plandova'. Kad bi ko proša' mimo nas, pa mi se javi', on bi uzdiga' glavu, i gleda ka' da pita:

— Ko je to?

— Ko je, da je, to nisu tvoji posli.

A ako bi ko projaši' na tovara i tovar mu reva', i on bi odmar od ovamo zareva' ka' kun dir:

— Ča će reć da ste danas ovako kasno?

Oni bi mu drugi onda ka odvrati':

— Evo smo zakasnili. Nisan ja kriv, ven kun Marin se kasno jutros usta', i još mu se drim'je. Ja san u zoru reva', ma me on nij' ču'... — i druge ovake tovarje stvari su govorili, to ka' revali, a ja san

zna' da je to tako, da je kun Marin zaspa' i da mu se još drim'je.

Kad bi u podne izi' bokun kruva i napi' se bevande iz tikve, veza' bi ga na stožišće, a ja bi lega' da malo opočinen.

— Dojdi osimo da te vežen za stožišće.

On bi doša' priko vo'je, onondija bi se i pogleda' milostivo, a to sve da ga ne vežem puno na kratko, ja bi ga razumi', pa ga isto nebi veza' puna na kratko, a i on bi mene razumi', i ka' reka' mi:

— Vežite slobodno, Vi, kume Frane, legnite mrvičak bit ćete se umorili, i učinite Vi Vaš komod.

Vidi' bi ja na njemu da mi ka' dobra 'oće.

Prid večer kad bi se spremivali za doma, ako bi jema' bi'ju u ruke, odmar bi se okrenu glavon k meni da ga straga ne udren. Ja bi se onda sta' smijat':

— Znaš ti lupežu, da te tvoj Frane neće bi'jon poglavi tuć'.

On bi me pogleda' i ka' razumi' bi me, pa bi i on ka' smijuć se:

— Nisan se ni ja jučer rodi'!

Ja bi ga onda poškak'ja' par puti kolinon po trbuju, pa bi mu govori':

— Ovo ne tučen ja tebe, ovo ja tučen u kupus i u jonu salatu ča si izi'! — i udri' ja u smij, a on bi okrenu' glavu, da ga ne vidin, pa bi se sigurno i on smija', i ka' odgovara' mi:

— Jeste vražji, moj kume Frane, kupus i salatu tučete, a sve po mojoj koži. Niste ni Vi za bacit'!

Eto tako smo se mi dva i šalili i zabav'jali.

Kad bi baci samar na nj, i kad bi mu podprug, oni kajiš doša' pod rep, pa bi mu pritiska' noge, onda bi ga ja bi'jon malo počeš'ja, jerbo va'ja tovara posvistit', najskoli ako se maši' za diteton, oli čakod drugo skrivi', a i za ništa, red je, da se ne uzjoguni.

On bi onda dobro doli stavi' glavu, skupi' bi uši i tresava' bi se, i ja bi vidi' da se jidi i da ka' beštima:

— Jo toga Van Vašega kume Frane, da Van ga, jeli ovo način, i baš da Van ga i tovariman i magarciman i prajciman, i ostale stvari, — a ja:

— Ti ćeš beštimat'? Čekaj, mla'je ti tvoje da ti i'... tebi i njiman... dat' ju ća tebi za to — pa udri ja još bo'je, a on bi još bo'je beština', i ja bi ga prizjopet sta' tuć, a čini' bi da u zadnju i ja zabeštiman.

Onda bi ga naprti'.

— Evo, ovo je trava. Ovo je za te nakazo tovarja, oli ne vidiš? Ubra' je tebi tvoj Frane i malo vinovine da se osladiš, Muči karonjo, sve je ovo za te, neću ti sigurno to ja izist'.

On bi onda uzdiga' glavu vas kuntenat, i ka' da mi zafalije:

— Fala Van, kume Frane moj, vidin ja kako se Vi lipo za me škrbate, razumin Vašu dobrotu, i da je sve to za me.

— Bravo, sad kad smo se razumili, čekaj neka i ostale stvari naprtin.

On bi sta', i ka' da mi govori:

— Učinite Vi, kume Frane moj, kako znate, i stavite dosta trave da Van bude meko, pa sedite Vi lipo ozgar i komodajte se.

I meni bi za ovo od milinja deboto suze došle, pa bi onda uzja' i seja ozgar, i baci' bi mu noge oko vrata, pa bi doša' doma ka' u karocu. Ako bi i na kilometar puta vidi' pri' sobon kojega tovara, odmar bi zareva' ka' da 'oće reć:

— Ko će prin mene doma doć', ja ću to vidit'! — pa bi pribrza' i zapriši' s onin nogan ka' da bičvu plete, i dostizava' tovare sve jedne za drugin, pa bi došli doma bržje ven štrada ferata, a meni bi sve ka' da govori, kad bi mu uzdu malo pritiza':

— Molajte, kume Frane, prin će te doma, oli Van nij' ura o' večere?

— 'Ajde je, a ti 'ajde kako znaš.

— Molajte, govorin Van, bo'je je da smo prvi. Ne dan ja drugomen isprin sebe.

I ka' s mužikon bi doša' doma. On bi uvik puten reva', najskoli kad bi se ukazala po koja ugota. Pasa Tabakina bi baci' isprin sebe u anteršeru, da ga macakani ne u'vati, oli koji kar ne satare, i on bi

na svakoga laja', a mali Fabjanko, ako bi bi' s namon, uzja' bi na... na... nazad..., pa bi i on zapiva', i eto Van, bila bi to cila mužika, jerbo bi tovar u zadnju čini' ka' bašo: hru, hru, hruuu!

Odili smo tako prama Varošu, i veselo je sve to onda u jono doba bilo, najskoli ako bi bilo u žežin kojega sveca, pa bi zvona sa crikav' se čuja iz daleka kako slavu, a povrj Varoši bi se slega' dim o' pršurat. Zvizde bi se ukazale i podikad bi ispalila po koja roketa. Kod crikve pusto vese'je, baluni od obruča, sve zelenilon narešeno, puste bandire troglave, kupila se lemozina, molilo se boga, pili punči, i kupovali se kolači. Tolomaška mužika bi udarala, a po ponistran su visile kuverte o poste'je s kvadriman o svetac' i konta Tona Bajamonta. Žene se dozivale s ponistar', pune ulice dice, i sva bi dica vikala, smijala se, kričala i plakala, a tovari bi uz put revali. Vese'je je to bilo veliko, a ja na tovara priko ulice ka car Murat, kako san Van reka', ka' u karocu do kuće. U kuću bi donili iz po'ja onu ar'ju zdravu i frišku, vonj trave i lozja, u joni vonj o' konobe, staražine i paučine.

Rasprti' bi tovara i druge stvari, pa udri po bigulan, lazanjan, to ka' plazavican, oli po kupusu i vina iz vrča, a poslin večere jedan dil Ruzar'ja i s otin bi zadrim'ja, malo zaknja', pa bi lega' u poste'ju. Tovar doli u konobi, a ja gori u komori, i tako smo oba spavali.

I toke puste godine je sve to tako bilo, dok ga nisan izgubi'.

Slušajte kako je to bilo.

Jednu večer gremo mi da ćemo ka' obišno iz po'ja doma. Naprti' san ga, uzja' san, a jeman s moje ledine izać na putić, ma ovi putić stoji malo ka' na više, i ka' uzbrdo je za uspet' se, ka' uza stranu, a kako je na njemu bilo dosta tereta i suvišje moj piz ozgar, ponera' je i posrnu' prvin nogan. Potižen ga ja za uzde, uzdižen mu uzdan glavu i škak'jen ga opankan u vilice:

— Ala, ča si se sad tot uzlinu', ča ne ustaješ? — a on uzdiže malo s bande glavu i ka' da govori:

— Škužajte, kume Frane moj, nemogu, sajdite, pa će te vidit' da nemogu.

— Kako ne moreš, neka ja vidin — i sjašin. Gledan ja, i vidin mu obe noge ka' poda se. Gren da ću ga uzdignut', a njemu obe noge ka' klecnule, ka' da nisu njegove. Gledan malo bo'je, i opazin da je slomi' obe prve noge.

On me gleda i ka' da mi govori:

— A eto vidili ste koja mi se nenadinja dogodila, eto vidite sad, da nemogu ustat'!

— Eto vidin, bidan moj! — i brzo san ga rasprti'. Diga' san mu samar i vas teret, pa ga deboto zagrlin i primaknen na ledinu, a njemu obe noge visu. Deboto su mi pale suze na oči. Bilo mi ga je žaj, a žalit' je bilo i pineze, neka nisan oni put bi' da' puno za nj, ma od onda su tovari poskupili.

Ča ću? Nisan zna' ni ja ča? Ostavin ga tot. Vazmen ja samar i bacin ga na se, priko sebe, misto priko njega, i ja se naprtin, a pokupin i drugo ča san moga', a on me cilo vrime gleda i ka' da mi 'oće reć:

— Odnesite Vi kume Frane, samar da Van ga kogod ne ukrede. 'Ajdete Vi doma, a ja ću ostat' ovod. A ča ću kad nemogu. — I ko zna ča je on meni jošćec govori' u jonon njegovon magarećen govoru, ma san ja bi' smućen pa ga nisan razumi'. Ubra' san mu malo kupusa a i salate, da mu ka' za likariju bude, i ako ga bude vo'ja da se maši, a on ka' da mi sve govori:

— Morete Vi poć, ja ću ostat' di jesan.

— A eto, stoj ti tot, a ja gren doma naprćen misto tebe.

I otiša' san, a nosi' san samar i ostale stvari, kako san bi' razumi' da m'e on svitova'.

Osta' je ležuć' nikoliko dan'. Nisan po cile noći moga' spavat', pa bi najranije 'odi' u po'je.

Kad bi ja i Tabakin došli u po'je, Tabakin bi prvi priša' k njemu, sta' bi okolo njega skakat' i lajat', i

činit' mu vese'je, a on bi samo malo podiga' glavu, pa bi pogleda' Tabakina i mene ka' da nan govori:

— Evo vidite, 'judi mooojiii, evo san jošćec uvik ovod.

— A ča ću ti ja? Ča ću ti drugo reć? Kako bi ti pomoga' ni sam neznan, — i ožalosti' bi se.

Niki su mi govorili da ga ubijen iz puške, ma se meni nij' dalo, činilo m'e milinje. Voli' san da mi ruka usa'ne ven u nj iz puške ispalit'.

Oni kupus i ono salate ča bi mu stavi' blizu, nebi ni dotaka', a bi' je zar dvanajsti oli trinajsti dan, kad smo jopet ja i Tabakin došli izjutra u po'je. On je uvik leža' a onda, malo o' starosti, a malo od onoga ča mu se bilo dogodilo, nij' višje uzdiga' glavu.

Onda smo ga karon od jednega moga stričevića odnili blizu Dujmovače, ukraj mora i tot ga položili, ka' bacili, pa ćedu ga bit' gravani raznili.

I od onda ga uvik žalin, uvik ga se spominjen. Spominjen kakî je bi', najskoli kako je bi' čvrst, a bi' je u jednu rič, ka' vila Ravijola. A i furbast je bi' i pametan priko načina. Zaraj pameti se za nj nebi bilo ni reklo da je tovar. Nikad ga neću zaboravit'. Jema beštij koje su pametne, i govoru da jema beštij, koje su pametnije ven gospodar, a virujte Vi meni, to je bila taka jedna beština!

SADRŽAJ

Naš bidni tovar 5
Ča smo na ovom svitu 13
Sprovod jednega diteta 22
Kad more čovika pritegne 33
Žalovanje 38
Mare 'Ajduk 43
Nima Splita do Splita 51
Ženidba Tona Belića 57
Marinko i Palmina 65
Kasno ma časno 77
Bagucinov dvor 83
Pave i Mare 90
Eno je, još je živa 98
Pere Smokvica na žalovanju 106
Kasno se pokaja' 115
Bidni Bartul 120
Dujko i Marica 125
Zavit 132
Iz raja u pakal 136
Paško Čingle i Mare Braška 142
Kad se narav osveti 147
Žena i krava 153
Ženidba Fabjana Žunića 159
Ko je jači? 173
Matija Paškina 178
Kun Frane i njegov tovar 188